

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА
Београд

Заштитник грађана
Zaštitnik građana

І ИЗВЕШТАЈ ЗАШТИТНИКА ГРАЂАНА - НАЦИОНАЛНОГ ИЗВЕСТИОЦА У ОБЛАСТИ ТРГОВИНЕ ЉУДИМА ЗА 2023. ГОДИНУ

Београд, 30. јул 2024. године

САДРЖАЈ

1. Уводна реч заштитника грађана.....	1
2. Увод.....	3
3. Институционални оквир у области трговине људима у Републици Србији.....	5
3.1. Активности Националног известиоца у области трговине људима у циљу јачања институционалног оквира.....	7
4. Методологија.....	10
5. Истрага, кривично гоњење и процесуирање.....	12
5.1. Препоруке за унапређење стања у области.....	12
5.2. Истрага и кривично гоњење.....	13
5.3. Процесуирање.....	28
5.4. Партнерство и сарадња.....	30
5.5. Међународна сарадња.....	32
6. Идентификација и заштита жртава трговине људима.....	36
6.1. Препоруке за унапређење стања у области.....	36
6.2. Идентификација жртава.....	37
6.3. Заштита и помоћ жртвама.....	56
6.4. Безбедност жртава.....	57
6.5. Приступ правди, правна помоћ и право на информације.....	58
6.6. Партнерство, сарадња и јачање капацитета релевантних актера.....	67
7. Превенција, партнерство и сарадња.....	71
7.1. Препоруке за унапређење стања у области.....	71
7.2. Подизање свести опште и стручне јавности о трговини људима.....	72
7.3. Подизање свести младих о трговини људима.....	73
7.4. Медијско извештавање о трговини људима.....	75
7.5. Иницијативе на локалном нивоу.....	75
7.6. Мере превенције трговине децом.....	77
7.7. Мере превенције усмерене ка ромској популацији и правно невидљивим лицима.....	81
7.8. Мере превенције усмерене ка мигрантској популацији и избеглицама.....	83
7.9. Јачање капацитета релевантних актера за борбу против трговине људима.....	84
7.10. Сарадња и координација у превенцији трговине људима.....	89
7.11. Сарадња са међународним организацијама.....	92
8. Анекс I – Законодавни оквир у области трговине људима у Републици Србији.....	96

1. УВОДНА РЕЧ ЗАШТИТНИКА ГРАЂАНА

Поштовани¹,

Заштитник грађана Републике Србије вам представља Први извештај Националног известиоца у области трговине људима. Законом о Заштитнику грађана, овај независни државни орган уставног ранга, препознат је и као Национални извештач у области трговине људима².

Трговина људима представља озбиљан глобални проблем који захтева координисане напоре на националном, регионалном и међународном нивоу, те је јасно због чега је је законодавац препознао досадашњи институционални капацитет и кредибилитет Заштитника грађана, доделивши овом независном државном органу и надлежност Националног известиоца.

Први извештај Националног известиоца даје преглед активности свих релевантних актера у области трговине људима, односно мапира стање и изазове у овој области³. Како је проактивни приступ Националног известиоца од кључног значаја за даље унапређење стања у области трговине људима, овај извештај садржи и препоруке за унапређење стања. Препоруке су усмерене, пре свега, на јачање капацитета и унапређење праксе и поступања надлежних органа ради ефикасније заштите жртава трговине људима, подизање свести опште и стручне јавности о озбиљности проблема трговине људима, информисање жртава трговине људима о њиховим правима, доступним механизмима заштите и услугама као и јачања координације и сарадње између различитих актера у области трговине људима. Истовремено смо препознали да највећи број жртава трговине људима чине деца која су, како на међународном нивоу тако и у Републици Србији, и даље најугроженија и најосетљивија категорија жртава.

Борба против трговине људима захтева заједнички рад и координацију свих релевантних актера. Национални извештач се показао као неопходан саговорник и конструктиван ауторитет у овом динамичном и изазовном процесу. Национални извештач је става, да је кроз сарадњу са државним органима, удружењима и међународним организацијама могуће постићи конкретне резултате у сузбијању трговине људима, било као кривичног дела или опште друштвене и хумане опасности која разара појединце, породице и друштво у целини.

Сарадња Националног известиоца са Владом Републике Србије и правосуђем представља битан елемент успешне борбе против овог кривичног дела. Мултидисциплинарни приступ омогућава свеобухватно системско решавање проблема, почевши од идентификације, преко пружања подршке и заштите жртава, па све до кривичног гоњења, процесуирања починитеља и креирања ефикаснијих политика превенције.

¹ Сви термини који су у тексту изражени у граматичком мушком роду, подразумевају природни мушки и женски род лица на које се односи.

² У даљем тексту, Национални извештач.

³ Заштитник грађана не одговара за тачност података наведених у извештају, које су доставили актери којима је упућен акт са упитником Националног известиоца за прикупљање података ради израде извештаја. Истовремено, ставови актера изнети у извештају не представљају нужно и став Заштитника грађана.

Успостављање Националног известиоца, заједно са именовањем чланова Савета за борбу против трговине људима и именовањем националног координатора, представља значајан напредак у институционалном одговору Републике Србије на овај глобални изазов.

Активности и иницијативе које се предузимају у Републици Србији показују одлучност и посвећеност борби против трговине људима, али исто тако подсећају на важност прилагођавања актуелним изазовима и потребама. И поред оствареног напретка свих релевантних актера у области трговине људима у Републици Србији током 2023. године, неопходно је даље ангажовање на јачању правног и институционалног оквира, а пре свега у погледу доношења системског закона којим ће на свеобухватан начин бити уређена област трговине људима.

мр Зоран Пашалић

Заштитник грађана

Аутори овог извештаја су:

мр Зоран Пашалић, Заштитник грађана

МА Мирјана Николић, Саветник Заштитника грађана

Слободан Симић, начелник Одељења Националног известиоца у области трговине људима

2. УВОД

У току 2023. године у Републици Србији предузете су конкретне активности у циљу јачања институционалног и правног оквира у области трговине људима. Донета је Одлука о изменама Одлуке о образовању Савета за борбу против трговине људима, именовани су нови чланови Савета за борбу против трговине људима и одржана је прва седница од 2019. године. Координација активности у борби против трговине људима додатно је унапређена и именовањем националног координатора за борбу против трговине људима, али је изостало даље уређивање питања која се односе на надлежности, начин функционисања, обавезе и друге аспекте његовог рада. Започет је рад на доношењу новог планског документа у области борбе против трговине људима са пропратним акционим планом, који је донет након извештајног периода.

Министарство унутрашњих послова је, у извештајном периоду, открило 21 кривично дело Трговина људима из члана 388. Кривичног законика и 37 учинилаца кривичног дела. Свих 37 учинилаца су држављани Републике Србије. Откривено је 39 оштећених лица кривичним делом трговине људима, од чега су 36 лица држављани Републике Србије, а три лица су страни држављани. Забрињава податак да малолетна оштећена лица чине 50% од укупног броја откривених, а тај број је два пута већи у односу на 2022. годину.

Надлежна јавна тужилаштва су у току 2023. године примила пријаве против 52 лица за кривично дело трговине људима. Наредба о спровођењу истраге донета је према 37 лица, а оптужена су 33 лица. Према информацијама Врховног јавног тужилаштва, кривичним делом трговине људима оштећено је укупно 37 лица, а статус посебно осетљивог сведока одређен је према 30 лица.

Виша јавна тужилаштва указују на то да би бољи технички услови допринели ефикаснијем гоњењу овог кривичног дела, као и већи број специјализованих јавних тужилаца. Неопходно је наставити са унапређењем праксе у погледу права жртве да оствари накнаду штете у кривичном поступку и примене одредбе о некажњавању жртава за њихово учешће у незаконитим активностима, сходно члану 26. Конвенције о борби против трговине људима Савета Европе.

Надлежни судови су у току 2023. године примили 82 предмета у вези са кривичним делом трговине људима. Укупан број оптужених лица током 2023. године је 98, а укупно је решено 75 предмета.

Током 2023. године, Центар за заштиту жртава трговине људима је формално идентификовао 66 жртава трговине људима, од чега је 57 жртава експлоатисано на територији Републике Србије. Република Србија је земља порекла 60 жртава идентификованих од стране Центра за заштиту жртава трговине људима. Подаци Центра о формално идентификованим жртвама такође су алармантни, имајући у виду да 62% идентификованих жртава чине деца, од чега је 44% деце експлоатисано док је похађало школу, а њих 15 није похађало обавезно основно образовање у периоду експлоатације. Током 2023. године Центар за заштиту жртава трговине људима примио је укупно 168 пријава, а за 137 случајева покренут је поступак идентификације.

Највећи број формално идентификованих жртава трговине људима био је експлоатисан принудом на просјачење, затим сексуалном експлоатацијом и радном експлоатацијом. Жртве су и вишеструко експлоатисане, вршена је принуда на брак и на вршење кривичних

дела. Велика већина жртава су особе без непокретности, без запослења и било каквих редовних прихода, најчешће са стеченим основним образовањем. У току 2023. године услугу Прихватилишта за жртве трговине људима користило је укупно 14 корисница и то је највећи број корисница од оснивања Прихватилиштва.

У извештајном периоду, у подршку за 32 жртве трговине људима укључена су релевантна удружења, уз пристанак жртава. Удружења су пружала подршку кроз обезбеђивање материјалне подршке, преводиоца, правне помоћи, психотерапијске помоћи, смештаја, подршке за укључивање на тржиште рада.

Релевантни актери у области трговине људима предузимали су током 2023. године активности у циљу превенције трговине људима и настављено је даље јачање њихових капацитета. Организован је велики број радионица, тренинга, семинара и скупова на националном и међународном нивоу. У великом броју случајева, ове активности су реализоване у сарадњи са међународним организацијама и релевантним удружењима као активним партнерима.

Активности су предузимали и малобројни активни локални тимови за борбу против трговине људима. Конкретне активности локалних тимова у Новом Саду, Суботици, Сремској Митровици и Панчеву показују њихову спремност и ангажованост у сузбијању трговине људима.

Тема трговине људима током 2023. године није била довољно заступљена у медијима, осим приликом извештавања о обележавању појединих догађаја.

3. ИНСТИТУЦИОНАЛНИ ОКВИР У ОБЛАСТИ ТРГОВИНЕ ЉУДИМА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

Савет за борбу против трговине људима, као стручно саветодавно тело Владе Републике Србије, образовано је ради координације националних и међународних активности за борбу против трговине људима, разматрања извештаја релевантних тела међународне заједнице о трговини људима, заузимања ставова и предлагања мера за спровођење препорука од стране међународних тела у борби против трговине људима, праћења и оцењивања напретка у спровођењу националних стратешких докумената у области борбе против трговине људима, усклађивања поступања надлежних државних институција која су од значаја за борбу против трговине људима и предлагање мера за решавање уочених проблема и ангажовања потребних ресурса. У Савет су именовани министар унутрашњих послова, као председник савета, а за чланове министар финансија, министар за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, министар здравља, министар правде и министар за европске интеграције.

Заштитник грађана обавља послове Националног известиоца у области трговине људима у складу са Законом о Заштитнику грађана⁴. Сходно члану 29. тачка 4. Закона о потврђивању Конвенције о борби против трговине људима Савета Европе⁵, Национални извештај је механизам за надгледање активности државних институција у борби против трговине људима и примене захтева које поставља национално законодавство.

Национални координатор за борбу против трговине људима именован је решењем Владе Републике Србије и истовремено обавља послове руководиоца Канцеларије за координацију активности у борби против трговине људима у Кабинету директора полиције, Дирекцији полиције Министарства унутрашњих послова.

Канцеларија за координацију активности у борби против трговине људима основана је у оквиру Кабинета директора полиције, Дирекције полиције Министарства унутрашњих послова. Канцеларија обављања стручне послове у вези са борбом против трговине људима за потребе Савета за борбу против трговине људима. Такође, непосредно учествује, спроводи и прати активности у борби против трговине људима предвиђеним стратешким документима. Прати, координира, надзире и усмерава примену мера и радњи које за циљ имају борбу против трговине људима, прати примену међународних уговора, законских и других прописа, иницира њихове измене или допуне и учествује у њиховој изради у области борбе против трговине људима. Такође, Канцеларија координира рад организационих јединица Дирекције полиције са државним органима, удружењима, партнерима и међународним организацијама, а у вези са праћењем стања и сузбијањем трговине људима. Канцеларија прати, усмерава и по потреби непосредно ради на прикупљању података у области борбе против трговине људима и врши анализу прикупљених података, води збирке података и врши размену података у оквиру свог делокруга. Такође, Канцеларија координира прикупљањем, обрадом и анализом материјала које достављају сви релевантни државни органи и организације и припрема одговоре на националном нивоу на међународне извештаје о области трговине људима у Републици Србији.

⁴ Члан 2. став 3. Закона о Заштитнику грађана, „Службени гласник РС“, број 105/21.

⁵ „Службени гласник РС - Међународни уговори“, број 19/2009.

Министарство унутрашњих послова пренело је 2019. године надлежност за истраге у области трговине људима из Управе граничне полиције у Управу криминалистичке полиције. Унутар Министарства унутрашњих послова у Дирекцији полиције, Управи криминалистичке полиције, Служби за борбу против организованог криминала формирано је Одељење за сузбијање трговине људима и кријумчарења људи, које обавља послове спречавања, откривања и сузбијања свих облика кривичног дела трговине људима од стране организованих криминалних група, криминалних група и појединаца, као и за координацију, анализу и превенцију трговине људима. Одељење у свом саставу има Одсек за координацију, анализу и превенцију трговине људима, Одсек за сузбијање трговине људима и Одсек за сузбијање кријумчарења људи. Такође, у 27 подручних полицијских управа распоређени су полицијски службеници који обављају послове сузбијања трговине људима.

Центар за заштиту жртава трговине људима⁶ своју делатност обавља у оквиру две организационе јединице, Службе за координацију заштите жртава трговине људима и Прихватилишта за жртве трговине људима. Стручни радници Центра врше формалну идентификацију жртава трговине људима независно од поступка кривичног гоњења. Истовремено, стручни радници Центра раде на изради индивидуалних планова услуга и заштите жртвама трговине људима, прате њихову реализацију и исход, те предузимају активности на координацији приликом пружања услуга социјалне заштите жртвама трговине људима. У Републици Србији, координацију заштите жртава трговине људима спроводи Центар, од момента када се спроведе поступак идентификације, па све док за то постоји потреба. Претпостављене жртве трговине људима током поступка идентификације, у Републици Србији остварују сва права, као и идентификоване жртве трговине људима. Центар је направио план заштите у који је укључио и установе социјалне заштите, релевантна удружења, здравствене установе, образовне установе, полицију. Према плану рада Центра, сваки корисник се информисе о својим правима, установама и организацијама које могу да пруже различите врсте помоћи, корисницима се дају контакти, препоруке и савети. Одрасли корисници сами доносе одлуку коју врсту подршке и од ког релевантног актера ће прихватити.

Виша јавна тужилаштва гоне учioniце кривичног дела Трговина људима према члану 388. Кривичног законика и надлежна су за вођење истрага, подизање оптужница и заступање оптужбе пред вишим судовима. Тужилаштво за организовани криминал је специјализовано тужилаштво које се бави најсложенијим облицима организованог криминала, укључујући трговину људима. Општим обавезним упутством Републичког (сада Врховног) јавног тужиоца, од 23. јуна 2021. године, у свим апелационим и вишим јавним тужилаштвима одређени су јавни тужиоци – контакт особе за кривична дела трговина људима и трговина малолетним лицима ради усвојења. Јавни тужилац – контакт особа је задужен за поступање у кривичним предметима због кривичног дела трговина људима и трговина малолетним лицима ради усвојења, праћење поступања других јавних тужилаштава ради уједначавања

⁶ Центар за заштиту жртава трговине људима основан је Одлуком Владе Републике Србије, („Службени гласник РС”, број 35/12) као установа социјалне заштите. У складу са наведеном одлуком, Центар пружа услуге смештаја жртвама трговине људима (ургентни смештај), пружа услуге процене и планирања за жртве трговине људима, пружа саветодавно-терапијске и социјално едукативне услуге жртвама трговине људима и обавља друге послове у складу са законом и другим прописима. Имајући у виду да је Закон о социјалној заштити („Службени гласник РС”, бр. 24/11 и 117/22 - одлука УС) донет пре одлуке Владе Републике Србије Центар није у закону наведен као установа социјалне заштите. Међутим, пре оснивања, Центар је препознат у Уредби о мрежи установа социјалне заштите („Службени гласник РС”, бр. 16/12 и 12/13) као установа социјалне заштите.

праксе, контакт са жртвом у складу са Стандардним оперативним процедурама, контакт са надлежним полицијским службеницима, Центром за заштиту жртава трговине људима, релевантним удружењима која пружају подршку жртвама трговине људима, похађање специјалистичких обука и друге активности у циљу унапређења ефикасности кривичног гоњења и заштите жртава овог кривичног дела, у складу са међународним стандардима.

3.1. Активности Националног известиоца у области трговине људима у циљу јачања институционалног оквира

У периоду од 1. јуна 2023. године до 31. децембра 2023. године, Национални извештај је предузео низ активности у циљу јачања институционалног оквира Републике Србије у области трговине људима, упознавања релевантних државних органа и организација са улогом Националног известиоца и успостављања још боље сарадње између релевантних актера у овој области.

Група експерата за сузбијање трговине људима (GRETA), која је формирана у складу са чланом 36. Конвенције о борби против трговине људима Савета Европе и која је одговорна за праћење спровођења Конвенције од стране страна уговорница, као и за израду извештаја у којима оцењују мере које предузима свака страна уговорница, објавила је Евалуациони извештај за Републику Србију у трећем кругу оцењивања у јуну 2023. године. GRETA је одлучила да трећи круг оцењивања буде усмерен на приступ правди и делотворну правну заштиту жртава трговине људима. Имајући у виду наведено, Национални извештај искористио је активности и састанке са релевантним актерима у области трговине људима и за њихово упознавање са наводима из конкретног међународног извештаја и препорукама које су упућене Републици Србији.

На састанку у јулу месецу 2023. године, са представницима спољно-политичког тима тадашње председнице Владе Републике Србије, којем су присуствовали представници Националног известиоца и Канцеларије за координацију активности у борби против трговине људима, указано је на планске и организационе недостатке у области трговине људима. Представници Националног известиоца указали су на неопходност именовања Савета за борбу против трговине људима, потребу предузимања активности у циљу доношења новог планског документа за област борбе против трговине људима и пропратног акционог плана и именовање радне групе, као и потребу да се именује национални координатор за борбу против трговине људима.

Након конкретног састанка, Влада Републике Србије донела је Одлуку о изменама Одлуке о образовању Савета за борбу против трговине људима⁷. Дана 25. децембра 2023. године одржана је седница Савета за борбу против трговине људима, на којој је наглашено да Република Србија унапређује капацитете у циљу вођење проактивних истрага у вези са трговином људима.

На седници Савета донети су закључци у циљу успостављања и јачања оперативних капацитета за системски одговор друштва на проблем трговине људима. Чланови Савета пружили су пуну подршку изради и усвајању новог планског документа у области борбе против трговине људима са пратећим акционим планом, као и изради посебног закона који би системски регулисао ову материју.

⁷ „Службени гласник РС“, бр. 92/17 и 60/23.

Након одржаног састанка са представницима спољно-политичког тима тадашње председнице Владе Републике Србије, Решењем Владе Републике Србије⁸, дана 6. септембра 2023. године Ненад Симић, руководиоца Канцеларије за координацију активности у борби против трговине људима при Дирекцији полиције Министарства унутрашњих послова Републике Србије, именован је за националног координатора за борбу против трговине људима. Решењем Владе Републике Србије, осим самог именовања лица за националног координатора, не наводе се додатни подаци о надлежностима, начину функционисања, обавезама и другим аспектима рада Националног координатора. Ова питањима нису уређена нити су донете накнадне одлуке и интерни акти у извештајном периоду.

Такође, након конкретног састанка са представницима Владе Републике Србије, министар унутрашњих послова донео је 14. августа 2023. године Решење о образовању Радне групе за израду планског документа у области борбе против трговине људима. Задатак Радне групе био је да изради текст предлога планског документа у области борбе против трговине људима. Израду новог планског документа у области борбе против трговине људима подржала је Међународна организација за миграције⁹. Председник Радне групе био је руководиоца Канцеларије за координацију активности у борби против трговине људима, а представник Заштитника грађана именован је за члана Радне групе и одређен је заменик члана радне групе испред Заштитника грађана.

У периоду од 11. септембра до 20. октобра 2023. године одржане су четири тематске радионице у циљу израде планског документа са пропратним акционим планом, које су пратили и на којима су активно учествовали и представници Заштитника грађана. Теме одржаних радионица биле су „Истраге и кривично гоњење“, „Заштита и помоћ жртвама“. Трећа радионица имала је две теме, „Превенција“ и „Радна експлоатација и радне миграције“, док је тема четврте радионице била „Партнерство и координација“.

Дана 22. децембра 2023. године на седници Радне групе усвојени су Нацрт програма за борбу против трговине људима у Републици Србији за период 2024-2029 и Нацрт акционог плана. Нацрт програма за борбу против трговине људима за период 2024 - 2029. године и Нацрт акционог плана за период 2024 - 2026. године усвојени су од стране Радне групе.

Током извештајног периода Центар је запослио четири нова радника, два стручна сарадника у Служби за координацију заштите жртава трговине људима и једног стручног радника и једног сарадника у Прихватилишту чиме су оснажени капацитети.

У току извештајног периода Национални извештај је одржао састанке са представницима Министарства правде. Предмет састанка било је разматрање препорука евалуационог извештаја GRETE из трећег круга оцењивања, а које се односе на информисање жртава трговине људима, бесплатну правну помоћ, међународну сарадњу и накнаду штете жртвама трговине људима.

Током извештајног периода, Национални извештај је одржао састанак са Врховним јавним тужилаштвом на којем је закључено да Врховно јавно тужилаштво преко контакт особа за трговину људима и јавних тужилаца може предузети активности у циљу

⁸ „Службени гласник РС“, број 77/23.

⁹ Кроз пројекат „Инструмент подршке за изградњу капацитета за интегрисано управљање границама на Западном Балкану“ и „Заједничко деловање на Западном Балкану против кријумчарења миграната и трговине људима“.

активирања локалних тимова за борбу против трговине људима. Национални известилац упознат је током састанка да подаци наведени у међународним извештајима о области борбе против трговине људима у Републици Србији, у делу који се односи на број поднетих кривичних пријава, одступају од података којима располаже Врховно јавно тужилаштво. Закључено је да Национални известилац мора бити препознат од стране свих субјеката и актера у области трговине људима као једина надлежна институција која ће прикупљати и објављивати све релевантне податке у области трговине људима. Национални известилац је предложио да се повећа број контакт особа у свим надлежним јавним тужилаштвима и да се повећа број едукација јавних тужилаца у области борбе против трговине људима.

Током извештајног периода представници Националног известиоца одржали су састанак са Главним јавним тужиоцем Вишег јавног тужилаштва у Београду и представницима Вишег јавног тужилаштва у Београду на ком су представили улогу Националног известиоца и упознали их са наводима и препорукама из извештаја међународних и регионалних тела о борби против трговине људима у Републици Србији. На састанку је закључено да ће Главни јавни тужилац Вишег јавног тужилаштва у Београду формирати ударну групу за борбу против трговине људима, којом ће лично руководити. Истовремено, договорено је да Више јавно тужилаштво у Београду организује обуке јавних тужилаца укључених у конкретну групу и предузеће активности са Правосудном академијом у циљу организовања конкретних обука. Дана 25. септембра 2023. године Главни јавни тужилац Вишег јавног тужилаштва у Београду именовао је два јавна тужиоца за контакт тачке за сузбијање трговине људима, у циљу убрзања процеса рада, откривања учинилаца кривичних дела из ове области, као и вођења проактивне истраге у сарадњи са полицијским службеницима.

На позив Главног јавног тужиоца Вишег јавног тужилаштва у Београду, Национални известилац посетио је Више јавно тужилаштво у Београду и обишао просторије намењене за посебно осетљиве сведоке и подршку жртвама. Приликом посете, Главни јавни тужилац Вишег јавног тужилаштва у Београду информисао је Националног известиоца о свим активностима и плановима које, ово тужилаштво предузима у циљу борбе против трговине људима.

Са представницима Вишег јавног тужилаштва у Београду и са представницима Прекршајног суда у Београду, током извештајног периода, разматран је механизам за поступање, када судије прекршајних судова применом индикатора посумњају на трговину људима, да у том тренутку застану са прекршајним поступком и контактирају надлежног јавног тужиоца, како не би долазило до погрешне квалификације дела.

У току извештајног периода представници Националног известиоца имали су излагање на годишњем састанку локалних тимова за борбу против трговине људима, којим је обележено 10 година од оснивања првих локалних тимова за борбу против трговине људима у Републици Србији.

У поступку израде извештаја, Национални известилац упутио је акт сарадње са упитником за прикупљање информација о активностима предузетим током 2023. године на адресе 16 локалних тимова за борбу против трговине људима. Одговор је доставило осам локалних тимова, у оквиру којих је четири тима обавестило Националног известиоца да нису имали никакве активности током извештајног периода.

4. МЕТОДОЛОГИЈА

Израду извештаја и методологије извештаја Националног известиоца подржала је Међународна организација за миграције кроз пружање консултативне и техничке подршке. У процесу израде извештаја консултативне и саветодавне услуге пружила је Ефје де Волдер (Eefje de Volder) из Холандије, један од оснивача и члан тима у ИМРАСТ-у: Центра против трговине људима и сексуалног насиља у сукобима. Такође, ради у CoMenshi, организацији која се бави идентификацијом жртава трговине људима у Холандији и координира помоћ и подршку.

У току извештајног периода Национални извесилац је прво са Канцеларијом за координацију активности у борби против трговине људима успоставио пробни механизам за прикупљање информација и података из области трговине људима, неопходних за рад Националног известиоца. Успостављен је механизам да Национални извешилац статистичке податке и информације о активностима у области трговине људима од државних органа и организација добија преко Канцеларије. С тим у вези, у складу са чланом 2 став 3 и чланом 24 став 1 Закона о Заштитнику грађана, од Канцеларије затражено је да достави Националном известиоцу податке и информације о активностима које је Канцеларија предузимала у периоду од 1. јануара 2023. године до 30. јуна 2023. године, те статистичке податке везане за област трговине људима у конкретном периоду. У складу са наведеним, Националном известиоцу достављени су тражени подаци државних органа и организација у области трговине људима.

Дана 6. децембра 2023. године одржана је радионица: „Оснаживање одговора на борбу против трговине људима: мандат, улога и функционисање Националног известиоца у области трговине људима“¹⁰, на којој су учествовали представници Националног известиоца, представница Националног известиоца за трговину људима и сексуално насиље над децом Холандије, национални координатор за борбу против трговине људима Републике Србије и представници Канцеларије за координацију активности у борби против трговине људима Министарства унутрашњих послова.

Након заједничке радионице и пренетих искустава представнице Националног известиоца за трговину људима и сексуално насиље над децом Холандије, одлучено је да Национални извешилац информације и податке за израду извештаја о области трговине људима у Републици Србији прикупља директно од актера у области трговине људима.

С тим у вези сачињен је упитник са питањима за прикупљање информација о активностима које су релевантни актери у области трговине људима предузели током 2023. године. Питања су подељена у четири области и то превенција (11 питања); идентификација и заштита жртава (15 питања); истрага, кривично гоњење и процесуирање (11 питања); партнерство, сарадња, координација (12 питања)¹¹.

У циљу израде и објављивања извештаја Националног известиоца з у 2023. години, како би свеобухватно сагледали све релевантне чињенице и околности у вези са овом облашћу, дана 9. јануара 2024. године упућен је акт на адресе свих актера (101). Актом су затражене информације о свим активностима које су предузели у периоду од 1. јануара 2023. године

¹⁰ У оквиру пројекта „Јачање борбе против трговине људима у Србији“ у организацији Канцеларије Савета Европе у Београду.

¹¹ Одговори прикупљени за питања из области превенција и области партнерство, сарадња, координација у овом извештају обједињени су у поглављу Превенција, партнерство и сарадња.

до 31. децембра 2023. године у области трговине људима и статистички подаци. Истовремено, у акту су наведена и конкретна питања из упитника који је Национални известилац сачинио ради прикупљања информација.

Акти које је Национални известилац упутио органима (35) које је Заштитник грађана надлежан да контролише у складу са Законом о Заштитнику грађана, упућени су у складу са чланом 2. став 3. и чланом 24. став 1. Закона о Заштитнику грађана. Истовремено, акти које је Национални известилац упутио актерима (66), које није надлежан да контролише у складу са Законом о Заштитнику грађана, упућени су у складу са чланом 2. став 3. Закона, како би Национални известилац свеобухватно сагледао све релевантне чињенице и околности у вези са облашћу трговине људима у Републици Србији.

На конкретни акт и упитник Националном известиоцу одговорило је 80 актера, а одговор је изостао од 21 актера. Од органа које је Заштитник грађана надлежан да контролише, одговор није доставило Министарство здравља.

Одговоре Националном известиоцу доставиле су све међународне организације којима је достављен упитник, осим UNODC и UNHCR.

Што се тиче релевантних удружења, одговор Националном известиоцу доставила су удружења АСТРА и Група 484.

Национални известилац је доставио упитник Врховном суду, Врховном јавном тужилаштву, свим вишим јавним тужилаштвима у Републици Србији, Прекршајном апелационом суду и Прекршајном суду у Београду. Упитник је достављен и Влади Републике Србије.

Упитник је достављен на адресе 16 локалних тимова за борбу против трговине људима. Одговоре је Националном известиоцу доставило осам локалних тимова, у оквиру којих је четири тима одговорило да нису имали активности током извештајног периода.¹²

Подаци су прикупљани и непосредно кроз састанке са релевантним актерима у области трговине људима.

¹² Пре сачињавања Упитника, Национални известилац је упознат с тим да је у Републици Србији формирано 17 локалних тимова за борбу против трговине људима. Међутим, након сазнања да Локални тим у Прокупљу није активан и да Канцеларија за координацију активности у борби против трговине људима не располаже контакт подацима за овај Тим, Национални известилац упутио је акте на адресе 16 локалних тимова.

5. ИСТРАГА, КРИВИЧНО ГОЊЕЊЕ И ПРОЦЕСУИРАЊЕ

Део Годишњег извештаја Националног известиоца у области трговине људима за 2023. годину, који се односи на истрагу, кривично гоњење и процесуирање кривичног дела трговине људима, пружа свеобухватан преглед активности и резултата постигнутих од стране релевантних државних органа у овој области. Овај део извештаја фокусира се на преглед активности и анализу података који илуструју напоре и успехе у сузбијању трговине људима.

Истрага, кривично гоњење и процесуирање у случајевима трговине људима у Републици Србији представљају кључне компоненте у борби против овог кривичног дела. Ефикасна истрага подразумева темељно прикупљање доказа, идентификацију осумњичених и утврђивање свих чињеница које могу довести до подизања оптужнице. Кривично гоњење је од суштинске важности за осигурање да починиоци буду адекватно кажњени, чиме се остварује правда за жртве и шаље снажна порука о недопустивости оваквих дела.

Процесуирање осумњичених лица за кривично дело трговине људима укључује вођење судског поступка, који не само да доприноси правди за жртве, већ и јача поверење јавности у правосудни систем. Поред тога, окончани кривични поступци и осуђујуће пресуде имају превентивни ефекат, одвраћајући потенцијалне починиоце од укључивања у трговину људима.

5.1. Препоруке за унапређење стања у области

Ради унапређења стања у области, Национални извештај упућује надлежним органима следеће препоруке¹³:

- **Неопходно је обезбедити континуиране едукације и специјализације полицијских службеника за рад са претпостављеним жртвама трговине људима, укључујући редовне обуке из области права детета и кривичноправне заштите малолетних лица, како би били обезбеђени ефикаснија идентификација жртава и прикупљање доказа за успешно вођење кривичног поступка;**
- **Неопходно је наставити са спровођењем специјализованих обука за судије, тужиоце и полицијске службенике ради унапређеног разумевања елемената кривичног дела трговине људима и његовог правилног разликовања од других кривичних дела са сличним обележјима;**
- **Неопходно је увести обавезне програме континуиране едукације који ће укључити нове методе и технике за препознавање и истрагу случајева трговине људима;**
- **Неопходно је повећати број јавних тужилаца који се баве истрагом и кривичним гоњењем кривичног дела трговине људима;**

¹³ Иако по члану 19. став 2. Закона о Заштитнику грађана Заштитник грађана није овлашћен да контролише рад Народне скупштине, председника Републике, Владе, Уставног суда, судова и јавних тужилаштва, Заштитник грађана сматра да би било корисно да у духу добре сарадње наведени органи размотре његове препоруке.

- Неопходно је обезбедити да сва виша јавна тужилаштва буду опремљена технологијом која омогућава сведочење жртава трговине људима из посебних просторија путем видео линка и да их користе у те сврхе;
- Неопходно је успоставити системску и редовну размену информација судова и надлежних јавних тужилаштва са Центром за заштиту жртава трговине људима, како би Центар увек био обавештен о исходима поступака, у које су укључене жртве трговине људима;
- Неопходно је развијати и спроводити ефикасне програме заштите жртава трговине људима у циљу осигурања њихове веће безбедности и подстицања њиховог учешћа у кривичним поступцима.

5.2. Истрага и кривично гоњење

У овом делу извештаја, фокус је на истрази и кривичном гоњењу и приказани су добијени статистички подаци од релевантних актера, који су од кључног значаја за разумевање стања у овој области, односно омогућавају праћење трендова, идентификацију проблема.

Током извештајног периода, полицијски службеници поднели су укупно 20 кривичних пријава за кривично дело Трговина људима из члана 388. Кривичног законика, од чега је 19 кривичних пријава поднето вишим јавним тужилаштвима и једна кривична пријава Јавном тужилаштву за организовани криминал. То је благо повећање у односу на 18 поднетих кривичних пријава поднетих 2022. године.¹⁴

У 2023. години укупно је откривено 21 кривично дело Трговина људима из члана 388. Кривичног законика и 37 учинилаца кривичног дела. Као и у случају поднетих кривичних пријава, током извештајног периода, приметно је благо повећање у броју откривених кривичних дела и учиниоца у односу на 18 откривених кривичних дела из 2022. године¹⁵.

Број оштећених лица кривичним делом Трговина људима из члана 388. Кривичног законика (у даљем тексту: оштећена лица), према евиденцији Министарства унутрашњих послова у 2023. години био је 39¹⁶, што је више у односу на 24 оштећена лица у 2022. години.¹⁷

Кривично дело	Број откривених дела	Број учинилаца	Број оштећених лица
Трговина људима (члан 388. Кривичног законика)	21	37	39

Према информацијама које је Национални извештај примιο од Министарства унутрашњих послова, Полицијска управа за Град Београд открила је шест кривичних дела,

¹⁴ Према статистици Министарства унутрашњих послова, број поднетих кривичних пријава за кривично дело трговине људима 2021. године био је 23, а 2022. године 18 поднетих кривичних пријава.

¹⁵ Према статистици Министарства унутрашњих послова, број откривених кривичних дела трговине људима 2021. године био је 27, а 2022. године 18. Број учинилаца кривичног дела у 2021. години био је 43, а у 2022. години 32.

¹⁶ Наведени број односи се на оштећена лица кривичним делом трговине људима према евиденцији Министарства унутрашњих послова.

¹⁷ Наведених 39 оштећених лица кривичним делом трговине људима откривена су од стране Министарства унутрашњих послова и у тим случајевима су поднете кривичне пријаве.

11 учинилаца кривичног дела и седам оштећених лица. Поднето је пет кривичних пријава, од чега је једна кривична пријава поднета за дело учињено према малолетном лицу¹⁸.

У току извештајног периода, Полицијска управа у Новом Саду открила је три кривична дела трговина људима, четири учиниоца и шест оштећених лица. Поднете су три кривичне пријаве од којих је једна за дело учињено према малолетном лицу, а две за бављење вршења овог кривичног дела или извршење дела од стране групе¹⁹.

Управа криминалистичке полиције, Служба за борбу против организованог криминала Министарства унутрашњих послова-а открила је три кривична дела трговине људима, осам учинилаца кривичног дела и 13 оштећених лица. Поднете су три кривичне пријаве од чега две за бављење вршења овог кривичног дела или извршење дела од стране групе, а једна за извршење дела од стране организоване криминалне групе²⁰.

Полицијска управа у Јагодини открила је два кривична дела трговине људима, пет учинилаца кривичног дела и два оштећена лица. Поднете су две кривичне пријаве, од којих једна за дело учињено према малолетном лицу²¹.

У току извештајног периода Полицијска управа у Пожаревцу открила је два кривична дела, два учиниоца кривичног дела и четири оштећена лица. Поднете су две кривичне пријаве, за дело учињено према малолетном лицу²².

Полицијска управа у Суботици открила је два кривична дела трговине људима, три учиниоца кривичног дела и четири оштећена лица. Поднете су две кривичне пријаве од којих је једна за дело учињено према малолетном лицу²³.

Полицијска управа у Крушевцу открила је једно кривично дело трговине људима, два учиниоца кривичног дела и једно оштећено лице. Поднета је једна кривична пријава за дело учињено према малолетном лицу²⁴.

Полицијска управа у Шапцу открила је једно кривично дело трговине људима, једног учиниоца кривичног дела и једно оштећено лице. Поднета је једна кривична пријава.

Полицијска управа у Зајечару открила је једно кривично дело трговине људима, једног учиниоца кривичног дела и једно оштећено лице. Поднета је једна кривична пријава.

¹⁸ Члан 388. ст 3. Кривичног законика („Службени гласник РС", бр. 85/05, 88/05 - испр., 107/05 - испр., 72/09, 111/09, 121/12, 104/13, 108/14, 94/16 и 35/19).

¹⁹ Члан 388. ст 6. Кривичног законика („Службени гласник РС", бр. 85/05, 88/05 - испр., 107/05 - испр., 72/09, 111/09, 121/12, 104/13, 108/14, 94/16 и 35/19).

²⁰ Члан 388. ст 7. Кривичног законика („Службени гласник РС", бр. 85/05, 88/05 - испр., 107/05 - испр., 72/09, 111/09, 121/12, 104/13, 108/14, 94/16 и 35/19).

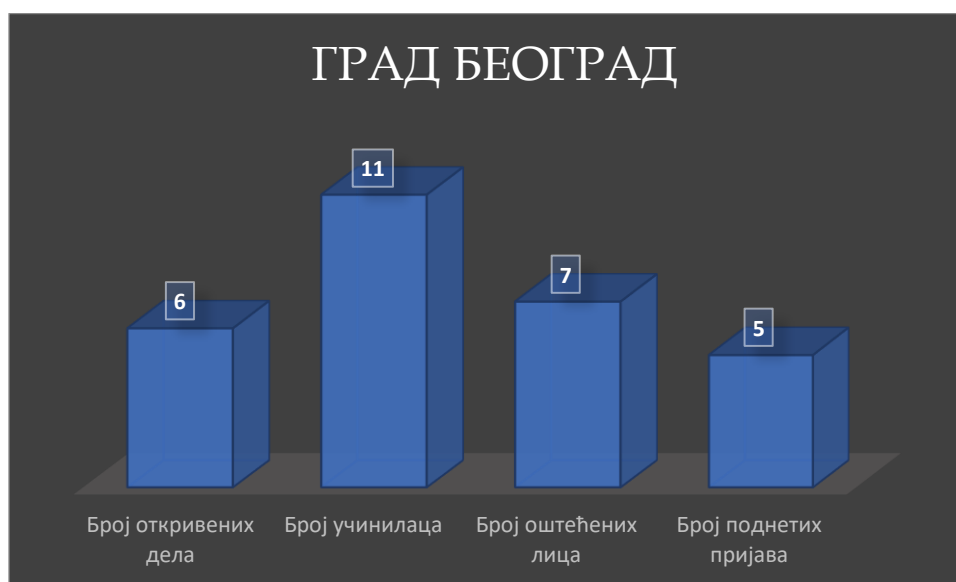
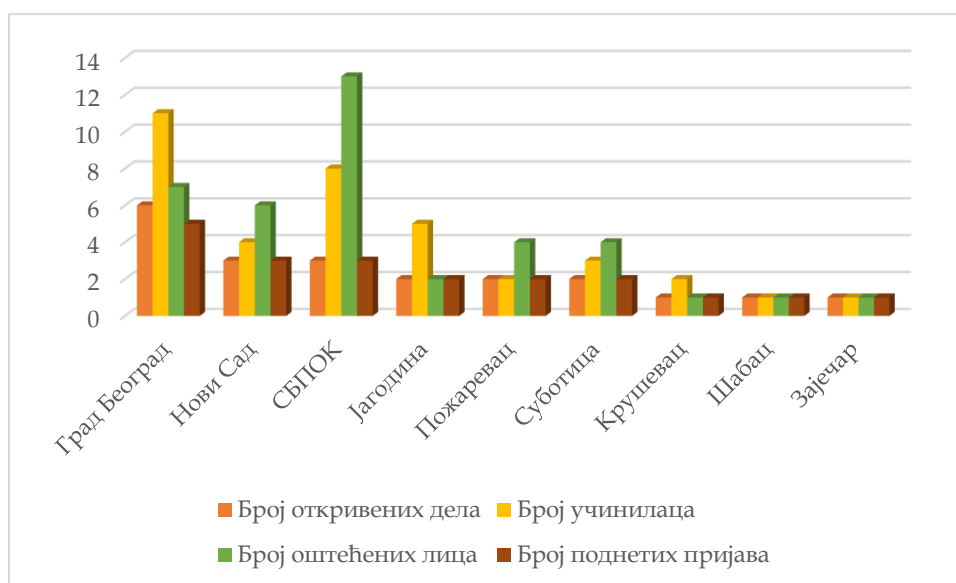
²¹ Члан 388. ст 2. Кривичног законика („Службени гласник РС", бр. 85/05, 88/05 - испр., 107/05 - испр., 72/09, 111/09, 121/12, 104/13, 108/14, 94/16 и 35/19).

²² Члан 388. ст 3. Кривичног законика („Службени гласник РС", бр. 85/05, 88/05 - испр., 107/05 - испр., 72/09, 111/09, 121/12, 104/13, 108/14, 94/16 и 35/19).

²³ Члан 388. ст 3. Кривичног законика („Службени гласник РС", бр. 85/05, 88/05 - испр., 107/05 - испр., 72/09, 111/09, 121/12, 104/13, 108/14, 94/16 и 35/19).

²⁴ Члан 388. ст 3. Кривичног законика („Службени гласник РС", бр. 85/05, 88/05 - испр., 107/05 - испр., 72/09, 111/09, 121/12, 104/13, 108/14, 94/16 и 35/19).

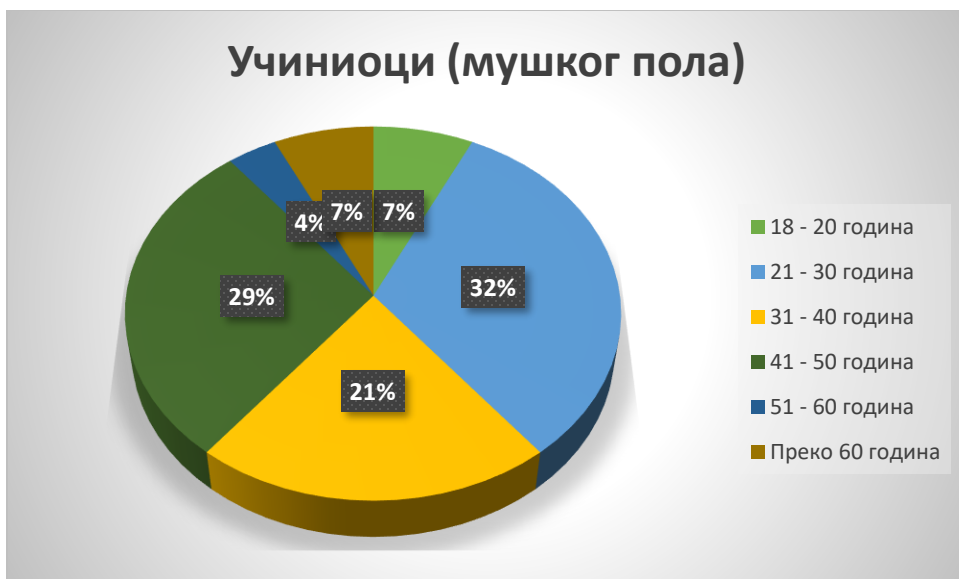
Полициска управа	Број откривених дела	Број поднетих пријава	Број учинилаца	Број оштећених лица
Град Београд	6	5	11	7
Нови Сад	3	3	4	6
УКП-СБПОК	3	3	8	13
Јагодина	2	2	5	2
Пожаревац	2	2	2	4
Суботица	2	2	3	4
Крушевац	1	1	2	1
Шабац	1	1	1	1
Зајечар	1	1	1	1

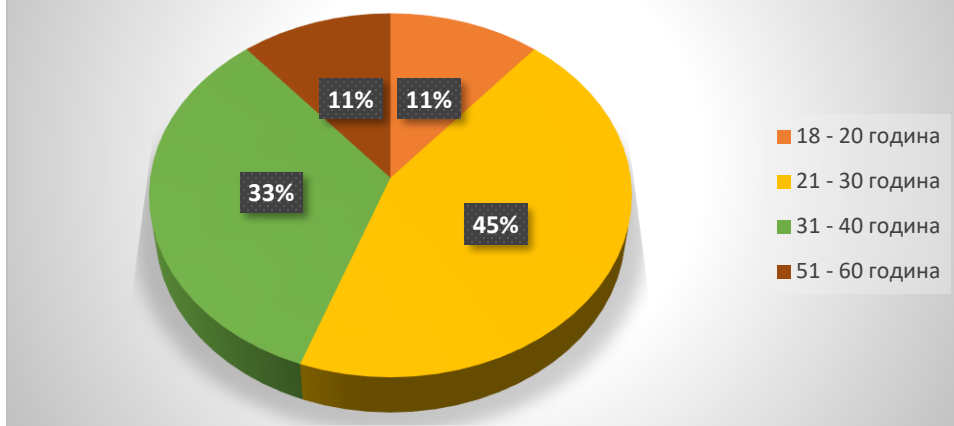
Како је Национални извештај обавештен од стране Министарства унутрашњих послова, свих 37 откривених учинилаца кривичног дела трговине људима у Републици Србији током 2023. године су држављани Републике Србије. Од наведеног броја, 28 учинилаца је мушког пола, а девет женског пола. Према старосној структури три учиниоца имају од 18 до 20 година (једна женског пола), 13 учинилаца имају од 21 до 30 година (четири женског пола), девет учинилаца има од 31 до 40 година (три женског пола), осам учинилаца има између 41 и 50 година, два учиниоца од 51 до 60 године (једна женског пола), док преко 60 година старости имају два учиниоца кривичног дела.

Из достављених података произилази да током 2023. године није било малолетних учинилаца кривичног дела, за разлику од 2022. године када их је било два 2021. годину када је био један малолетни учинилац кривичног дела.

Старосна структура	Учиниоци (мушког пола)	Учиниоци (женског пола)
18 - 20 година	2	1
21 - 30 година	9	4
31 - 40 година	6	3
41 - 50 година	8	0
51 - 60 година	1	1
Преко 60 година	2	0
Укупно	28	9

Учиниоци (женског пола)

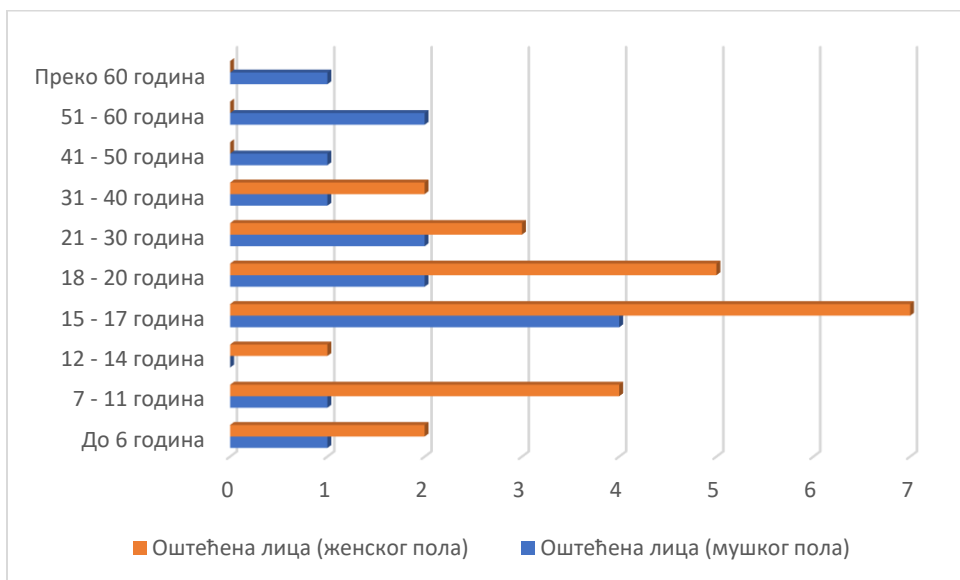
Министарство унутрашњих послова обавестило је Националног известиоца да је од 39 откривених оштећених лица 36 лица су држављани Републике Србије, два лица су држављани Индије, док је једно лице држављанин Украјине.

Држављанство	Број оштећених лица
Република Србија	36
Индија	2
Украјина	1

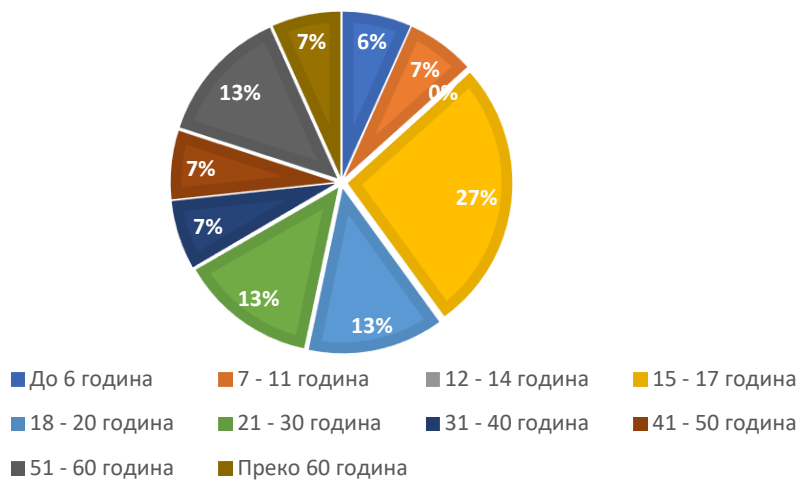
Према старосној структури оштећених лица, три оштећена лица су старости до шест година (два женског пола), пет оштећених лица је старости од седам до 11 година (четири женског пола), једно оштећено лице женског пола је старости између 12 и 14 година, 11 оштећених лица је старости између 15 и 17 година (седам женског пола), седам оштећених лица је старости између 18 и 20 година (пет женског пола). Према евиденцији Министарства унутрашњих послова, пет оштећених лица је старости између 21 до 30 година (три женског пола), три лица су старости од 31 до 40 година (два женског пола), једно лице је старости између 41 и 50 година, два лица старости од 51 до 60 година и једно лице преко 60 година старости.

Старосна структура	Оштећена лица (мушког пола)	Оштећена лица (женског пола)	Укупно
До 6 година	1	2	3
7 - 11 година	1	4	5
12 - 14 година	0	1	1
15 - 17 година	4	7	11
18 - 20 година	2	5	7
21 - 30 година	2	3	5
31 - 40 година	1	2	3
41 - 50 година	1	0	1

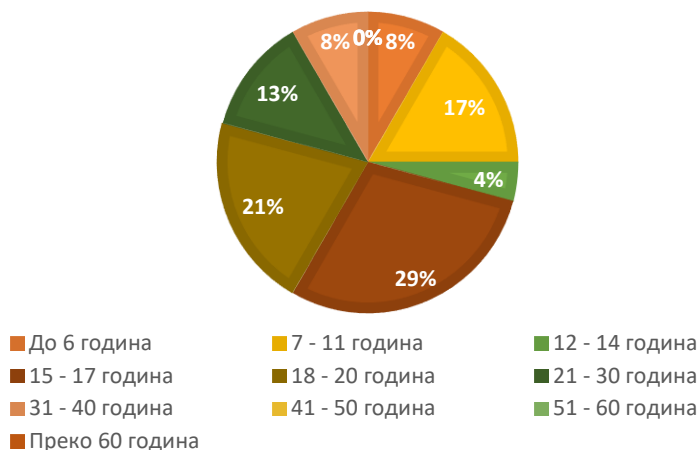
51 - 60 година	2	0	2
Преко 60 година	1	0	1
Укупно	15	24	39

ОШТЕЋЕНА ЛИЦА МУШКОГ ПОЛА

ОШТЕЋЕНА ЛИЦА ЖЕНСКОГ ПОЛА

Посебно забрињава чињеница да је број малолетних оштећених лица у 2023. години знатно већи у односу на број малолетних оштећених лица у 2021. и 2022. години. У 2023. години је било укупно 20 малолетних оштећених лица, док је тај број 2021. године био 10, а 2022. године седам малолетних оштећених лица. Малолетна лица чине 50% од укупног броја оштећених лица откривених у 2023. години. Од 20 малолетних оштећених лица, 14 је женског, а шест мушког пола.

Број малолетних оштећених лица

Када је реч о врсти експлоатације оштећених лица, 11 лица је сексуално експлоатисано. Свих 11 лица је женског пола, од чега су четири лица малолетна, старости од 14 до 18 година.

Кроз принудну удају експлоатисана су два малолетна лица женског пола, од чега је једно лице старости до 14 година.

Просјачењем експлоатисано је седам оштећених лица од чега је четворо малолетних лица. Од четири малолетна лица, три лица су млађа од 14 година и сва три су женског пола.

Током 2023. године три оштећена лица су експлоатисана принудом на вршење кривичних дела. Сва три лица су малолетна, старости од 14 до 18 година, мушког пола.

Укупно пет лица је вишеструко експлоатисано – просјачење и принуда на вршење кривичног дела. Од пет оштећених лица, четири лица су малолетна, три старости до 14 година (два женског пола).

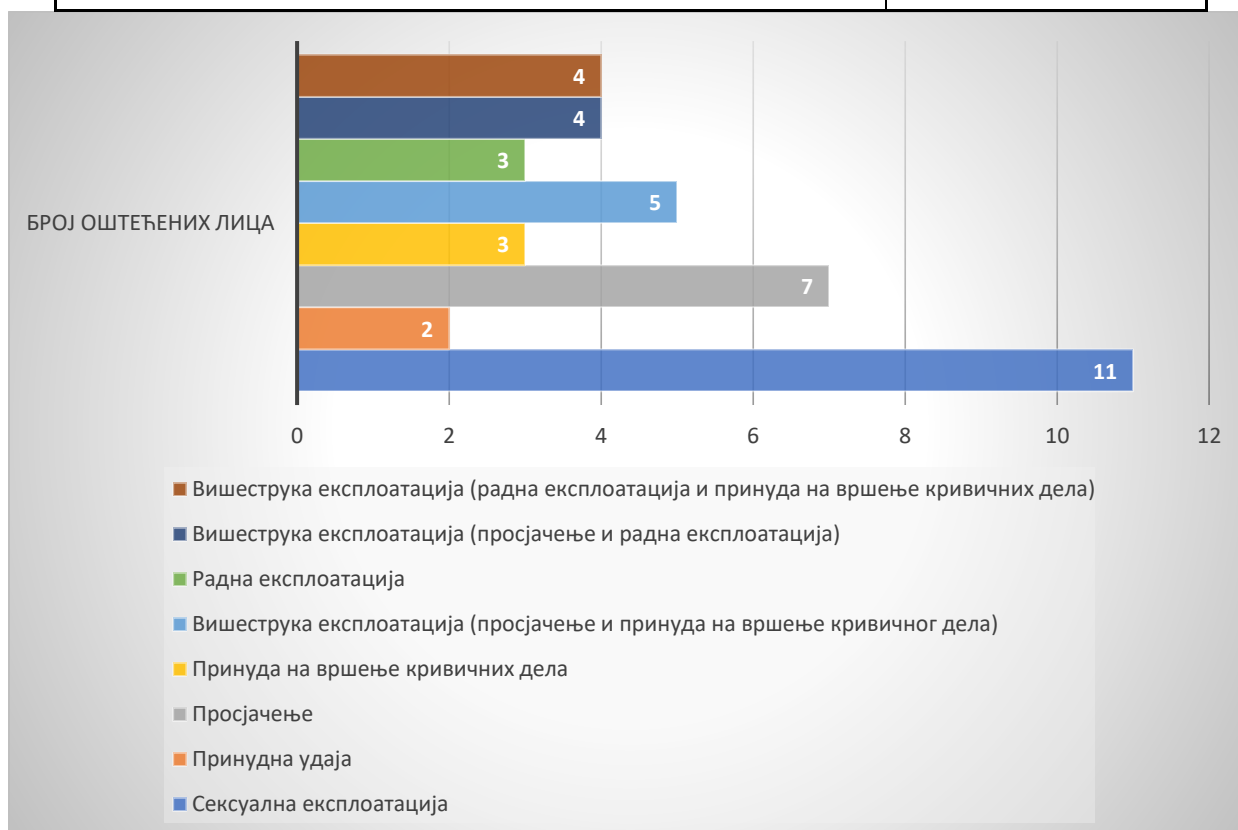
Радно су експлоатисана три лица мушког пола, а вишеструко експлоатисана – просјачење и радна експлоатација, била су четири лица, од којих су три малолетна, при чему су два лица старости до 14 година (једно женског пола). Четири лица мушког пола су била вишеструко експлоатисана и то радном експлоатацијом и принудом на вршење кривичних дела.

За кривично дело трговина људима Министарство унутрашњих послова је, у извештајном периоду, открило више облика експлоатације у односу на 2021. годину и 2022. годину. У односу на 2022. годину врсте експлоатације биле су принудна удаја, вишеструка експлоатација кроз просјачење и принуду на вршење кривичних дела, вишеструка експлоатација кроз просјачење и радну експлоатацију, вишеструка експлоатација кроз радну експлоатацију и принуду на вршење кривичних дела.

Током 2023. године Министарство унутрашњих послова је открило да су три оштећена лица била радно експлоатисана, док су 2021. и 2022. године откривена по два оштећена лица која су била радно експлоатисана. Међутим, током 2023. године осам лица је експлоатисано и кроз радну експлоатацију као део вишеструке експлоатације од чега су су 3 лица малолетна, а два лица млађа од 14 година (једно женског пола). Овај број од 11 оштећених лица указује на проактивније откривање кривичног дела трговине људима у циљу радне експлоатације, међутим, забрињава чињеница да су радно експлоатисана и малолетна лица млађа од 14 година.

Место експлоатације 34 оштећена лица је територија Републике Србије, док је пет лица експлоатисано и у Републици Србији и у иностранству, од чега је за једно оштећено лице утврђено да је експлоатисано на територији више држава: Републике Србије, Републике Француске и Савезне Републике Немачке. На територији Републике Србије експлоатисано је укупно 16 малолетних лица, од чега шест лица (пет женског пола) старости до 14 година, а 10 лица (шест женског пола) од 14 до 18 година.

Врста експлоатације	Број оштећених лица
Сексуална експлоатација	11
Принудна удаја	2
Просјачење	7
Принуда на вршење кривичних дела	3
Вишеструка експлоатација (просјачење и принуда на вршење кривичног дела)	5
Радна експлоатација	3
Вишеструка експлоатација (просјачење и радна експлоатација)	4
Вишеструка експлоатација (радна експлоатација и принуда на вршење кривичних дела)	4

У 2023. години није било евидентираних кривичних дела из члана 389. Кривичног законика – трговина малолетним лицима ради усвојења.

Током проактивне, а и реактивне истраге, полицијски службеници који су посебно обучени за рад са претпостављеним жртвама трговине људима, наилазе на тешкоће, како приликом обављања разговора са претпостављеним жртвама, при чему се појављује проблем сарадње са жртвом која себе не препознаје као оштећену, тако и препознавањем од стране тужилаштва, а касније и квалификације кривичног дела.

У извештајном периоду, према информацијама Врховног јавног тужилаштва, за кривично дело Трговине људима из члана 388. Кривичног законика пријављено је 52 лица. У раду је било и нерешених пријава против 71 лица, док су одбачене пријаве против 14 лица.

Наредба о спровођењу истраге донета је према 37 лица, а у току 2022. године према 36 лица, а у раду су биле и нерешене истраге из претходног периода према 46 лица.

За кривично дело Трговина људима из члана 388. Кривичног законика оптужено је укупно 33 лица (поређења ради, током 2022. године оптужено је 29 лица). Против 13 лица донете су првостепене осуђујуће пресуде, од којих 10 на казну затвора, док је пет лица ослобођено оптужбе. У односу на 65 лица, по поднетим оптужницама из ранијег периода није донета првостепена пресуда.

За кривично дело Трговина људима из члана 388. Кривичног законика током 2023. године са три лица су закључени споразуми о признавању кривичног дела.

Због кривичног дела Трговина децом ради усвојења из члана 389. Кривичног закона пријављено је девет лица, а све пријаве су након спроведених доказних радњи одбачене.

Током 2023. године, кривичним делом трговина људима оштећено је укупно 37 лица. Од тог броја, статус посебно осетљивог сведока одређен је према 30 лица.

Врховно јавно тужилаштво обавестило је Националног известиоца да су на основу анализе²⁵ одабраних предмета због кривичног дела трговина људима, уочени одређени изазови у вези са адекватним кривичним гоњењем и то у погледу правилног разумевања елемената бића кривичног дела и са тим у вези разликовањем од других кривичних дела са сличним обележјима, нарочито у погледу сексуалне и радне експлоатације, недостатак проактивног поступања и неопходност унапређења праксе у погледу права жртве да оствари накнаду штете у кривичном поступку. На основу уочених изазова креиран је програм обуке који је спроведен на више радионица у току 2023. године.

Једна од активности на плану побољшања ефикасности у вези са истрагама и кривичним гоњењем предвиђена је Нацртом акционог плана за спровођење Програма за борбу против трговине људима за период 2024 – 2026. године, у виду повећања броја тужилаца контакт особа за поступање у предметима због кривичног дела трговина људима.

Више јавно тужилаштво у Београду обавестило је Националног известиоца да су у периоду од 1. јануара до 31. октобра 2023. године за кривично дело Трговине људима из члана 388. Кривичног законика поднете пријаве против 24 лица. Доказне радње спроведене су у два предмета, а истрага у седам предмета. У наведеном периоду било је осам оптужења и четири одбачаја. У једном предмету донета је осуђујућа пресуда.

Служба за подршку жртвама и сведоцима родно заснованог насиља Вишег јавног тужилаштва у Београду оформила је и посебну просторију за испитивање посебно

²⁵ Спроведене у оквиру пројекта Канцеларије за борбу против дроге и криминала Уједињених нација „Спречавање некажњивости трговаца људима и подршка жртвама трговине људима у Југоисточној Европи“.

осетљивих сведока, где своје исказе дају и жртве трговине људима, а што је врло значајно како би се жртве осећале сигурно и заштићено током кривичног поступка. На позив главног јавног тужиоца Вишег јавног тужилаштва у Београду, Национални извештац обишао је конкретне просторије у септембру месецу 2023. године.

Као изазове у раду Више јавно тужилаштво у Београду истиче неадекватне техничке услове, мањак канцеларијског простора, недовољан број јавнотужилачких помоћника, записничара, уписничара и свог другог јавнотужилачког особља. Уз то, ефикасност активности у области трговине људима била би значајнија повећањем броја јавних тужилаца специјализованих за ову област.

Национални извештац поздравља активности Вишег јавног тужилаштва у Београду, током извештајног периода, и лично залагање главног јавног тужиоца, који је показао одлучност и спремност за сарадњу и примену свих међународних стандарда у борби против трговине људима.

У извештајном периоду од стране Вишег јавног тужилаштва у Новом Саду донете су наредбе о спровођењу истраге против укупно четири лица због сумње да су извршила кривично дело трговине људима, на штету укупно четири оштећена лица од којих су три малолетна. Свим жртвама је у току истраге додељен статус посебно осетљивог сведока и њихово испитивање је извршено у посебним просторијама опремљеним уређајима са пренос слике и звука, а без присуства других учесника у поступку у наведеној просторији. У истом временском периоду је оптужено укупно пет лица због постојања оправдане сумње да су извршили кривично дело Трговине људима из чл. 388 Кривичног законика, а међу којима су и осумњичени у односу на које је истрага започета у претходном извештајном периоду. У односу на покренуте истраге у извештајној 2023. години, истрага је обустављена у односу на једно лице због недостатка доказа за оптужење, против два лица истрага је током извештајног периода била у току, а у односу на једно лице је истрага завршена и закључен споразум о признању кривичног дела посредовање у вршењу проституције из чл. 184 ст. 1 Кривичног законика и кривичног дело Угрожавање сигурности из чл. 138 ст. 1 Кривичног законика, за која је и изречена осуђујућа пресуда.

Оптужено је укупно пет лица због кривичног дела Трговина људима из чл. 388 Кривичног законика, а са три оптужена лица закључени су споразуми о признању кривичног дела којима је обухваћена и накнада штете за укупно четири жртве трговине људима, а окривљенима су изречене осуђујуће пресуде. Поред наведеног броја осуђених лица, након окончаног главног претреса осуђена су још два лица због кривичног дела Трговина људима из чл. 388 Кривичног законика, при чему је један осуђени обавезан и на накнаду штете жртви трговине људима. Ослобађајућих и одбијајућих пресуда није било. У поступцима због кривичног дела трговине људима, а на основу предлога Вишег јавног тужилаштва у Новом Саду, јавност је била искључена ради заштите интереса и приватности жртава, тако да од стране тужилаштва нису ни давана саопштења за јавност у вези са случајевима трговине људима.

Више јавно тужилаштво у Зрењанину спроводило је истрагу против једног лица, због кривичног дела трговине људима, након чијег окончања је подигнута оптужница. У истом периоду Више јавно тужилаштво у Зрењанину је подигло још једну оптужницу против пет лица због наведеног кривичног дела чему су претходиле одређене доказне радње. Жртвама је обезбедило статус посебно осетљивог сведока у поступку. Више јавно тужилаштво у Зрењанину остварило је контакт са жртвама трговине људима, као са оштећеним лицима

кривичним делом трговине људима, приликом њиховог испитивања у својству сведока у кривичном поступку. Сарадња је остварена преко Центра за заштиту жртава трговине људима, чији су службеници пружали помоћ, подршку и друге услуге жртвама трговине људима. Представници Центра обезбедили су долазак жртава ради давања исказа у кривичном поступку.

Више јавно тужилаштво у Крагујевцу је спровело и окончало истрагу у једном предмету из 2022. године. Подигнута је оптужница 4. јула 2023. године и главни претрес је у извештајном периоду још увек био у току. У конкретном случају остварена је сарадња са Центром за заштиту жртава трговине људима и пружена је помоћ везана за сведочење жртве, путем видео линка, на главном претресу пред Вишим судом у Крагујевцу. Више јавно тужилаштво у Крагујевцу истиче изазове везане за обезбеђивање сведока, њиховог присуства на главном претресу и спречавање промене исказа које су дали у истрази.

Више јавно тужилаштво у Неготину је спровело истрагу против једног лица због кривичног дела Трговина људима из члана 388. ст. 3 у вези ст. 1 Кривичног законика. По окончаној истрази, надлежном суду је поднет предлог за изрицање мере безбедности обавезног психијатријског лечења, с обзиром на чињеницу да је током поступка утврђено да је учинилац у критичном периоду био неурачунљив. Релевантно удружење омогућило је ангажовање пуномоћника оштећеној током кривичног поступка, а оштећеној је додељено својство посебно осетљивог сведока. Виши јавни тужилац у Неготину је остварио контакт са претпостављеном жртвом трговине људима у предистражном поступку, како би оштећена стекла свест о томе да је претпостављена жртва трговине људима у циљу сексуалне експлоатације. Поступајући виши јавни тужилац учествовао је и у поступку идентификације у конкретном случају и остварио је контакт са Центром за заштиту жртава трговине људима.

У Вишем јавном тужилаштву у Панчеву није било поднетих кривичних пријава због кривичног дела Трговина људима из чл. 388 Кривичног законика. Истовремено, поводом једне кривичне пријаве која је у овом тужилаштву примљена у 2022. години, након завршене истраге у 2023. години подигнута је једна оптужница са два оштећена лица, против једног лица због кривичног дела Трговина људима из чл. 388 ст. 1 Кривичног законика. Такође, поводом једне кривичне пријаве која је примљена 2021. године због кривичног дела Трговина људима из чл. 388 ст. 1 Кривичног законика, настављена је истрага против једног лица, која је била у прекиду.

У Вишем јавном тужилаштву у Смедереву вођена је једна истрага, по наредби о спровођењу истраге због кривичног дела Трговина људима из члана 388. став 3. у вези са ставом 1. Кривичног законика где су у току 2023. године саслушани окривљени, испитана оштећена, као и више сведока. У оквиру ове истраге, остварена је сарадња са Центром за заштиту жртава трговине људима, а у вези са психијатријским и психолошким вештачењем оштећене. У предметима у којима поступа Више јавно тужилаштво Смедерево није донета ниједна пресуда, а није било ни одређивања статуса посебно осетљивог сведока жртвама овог кривичног дела.

Током извештајног периода Више јавно тужилаштво у Смедереву остварило је контакт са претпостављеном жртвом трговине људима, када је она саслушана, а у сврху извођења доказне радње испитивања сведока, односно оштећене, у фази истраге. Више јавно тужилаштво у Смедереву пружило је подршку претпостављеној жртви трговине људима кроз предочавање права која има као учесник у поступку, а у конкретном случају није било

потребе за укључивањем Службе за информисање и подршку оштећенима и сведоцима у поступцима у вези са кривичним делом Трговина људима из члана 388 Кривичног законика.

Више јавно тужилаштво у Сремској Митровици спровело је поступак истраге у два предмета, у односу на укупно пет жртава трговине људима. По окончању истраге процесуирано је једно лице за кривично дело Трговина људима из члана 388. став 6. Кривичног законика, којим су оштећена три лица. У другом случају, у оквиру ког су била два оштећена лица, а у односу на друго лице, поступак је окончан преквалификацијом у кривично дело из члана 163. Кривичног законика, за које је закључен споразум о признавању кривичног дела.

Према информацијама које је Национални извештац добио од Вишег јавног тужилаштва у Сремској Митровици, у вези са истрагама, кривичним гоњењем и процесуирањем кривичног дела трговине људима потребно је повећати број јавних тужилаца Вишег јавног тужилаштва у Сремској Митровици те обезбедити финансијска средства за прибављање техничких и просторних средстава за обезбеђење адекватних услова за примену одредбе члана 104. став 2 Законика о кривичном поступку, приликом испитивања жртава кривичног дела Трговина људима из члана 388. Кривичног законика као посебно осетљивих сведока.

Полицијска управа у Прокопљу обавестила је Више јавно тужилаштво у Прокупљу о сумњи на принудни брак лица са територије ове јединице локалне самоуправе. Према наводима из пријаве релевантног удружења мајка је приморала кћерку на брак са непознатим лицем за накнаду од 200 евра што је довело до кћеркиног пресељења. Полицијска управа Прокупље доставило је извештај Вишем јавном тужилаштву у Прокупљу, у којем се наводи да је лице било жртва трговине људима у Црној Гори током прве половине 2023. године где је била приморана на проституцију. Полицијска управа у Прокупљу је утврдила да се у Црној Гори води кривични поступак за трговину људима у коме је конкретно лице било жртва. Међутим, Више јавно тужилаштво у Прокупљу је закључило да није било принуде за закључивање брака, који је убрзо раскинут (ванбрачна заједница). Случај је предат Вишем јавном тужилаштву у Нишу и Вишем јавном тужилаштву у Смедереву ради даљег поступања.

Више јавно тужилаштво у Врању указало је Националном извештацу на то да, у извештајном периоду, није било поднетих кривичних пријава, па самим тим ни кривичних поступака због кривичног дела трговине људима. Истовремено, указано је да је приметан недостатак обучених припадника Полицијске управе у Врању, имајући у виду да је више лица стекло услов за старосну пензију, што се одразило на изостанак активности на пољу проактивне истраге и откривања извршиоца кривичног дела трговина људима и жртава.

У току извештајног периода Више јавно тужилаштво у Зајечару донело је наредбу о спровођењу истраге против једног лица. Након завршене истраге подигнута је оптужница вишем суду због кривичног дела Трговина људима из члана 388. став 3 у вези са ставом 1 Кривичног законика. Захваљујући сарадњи са Центром са социјални рад у Зајечару жртва трговине људима, малолетно лице, измештена је из породице у хранитељску породицу. Малолетна жртва наставила је редовно школовање, уз праћење стручног тима Центра за социјални рад.

Током извештајног периода Више јавно тужилаштво у Јагодини је донело наредбе о спровођењу истраге за два кривично дело Трговина људима из члана 388 Кривичног законика. Донета је наредба²⁶ о спровођењу истраге Вишег јавног тужилаштва у Јагодини, против једног осумњиченог лица женског пола, због постојања основа сумње да је извршила кривично дело Трговина људима из члана 388. став 1 Кривичног законика, а на штету једног лица женског пола, на тај начин што је врбовала ради вршења проституције. Поступајући јавни тужилац Вишег јавног тужилаштва у Јагодини истог дана је саслушао осумњичену, испитао оштећену и друге сведоке. Такође, извршен је увид у налаз и мишљење Центра за заштиту жртава трговине људима. Истрага је и даље била току, до краја извештајног периода. Донета је наредба²⁷ о спровођењу истраге против четири лица од којих су лица лица мушког пола и једно лице женског пола, због постојања основа сумње да су као суизвршиоци извршили кривично дело Трговина људима из члана 388 став 6. у вези става 3. у вези става 1 Кривичног законика, на штету два лица женског пола, од којих је једно малолетно, на тај начин што су их врбовали ради вршења проституције. У току истражног поступка поступајући јавни тужилац је саслушао осумњичене, испитао сведоке, извршио увид у транскрипте и аудио материјал достављен од стране Полицијске управе у Јагодини. Такође, остварен је увид у извештај Центра за заштиту жртава трговине људима. Истрага је и даље била у току, до краја извештајног периода. У Вишем јавном тужилаштву у Јагодини организована је Служба за информисање и подршку оштећеним и сведоцима у јавним тужилаштвима, која је у наведеним истражним предметима пружала потребне информације оштећенима и сведоцима у вези с њиховим учешћем у поступку и начину остваривања њихових права као и пружањем подршке за њихово учешће у поступку.

Више јавно тужилаштво у Суботици у току извештајног периода у четири предмета донело је наредбу о спровођењу истраге против шест пунолетних лица због кривичног дела Трговина људима из члана 388. Кривичног законика. Један предмет је правоснажно окончан одлуком Вишег суда у Суботици, којом је окривљеном због кривичног дела трговине људима изречена мера безбедности обавезно психијатријско лечење и чување у здравственој установи, док су у три предмета у току истражни поступци. Током извештајног периода пред Вишем јавним тужилаштвом у Суботици покренута су и три предистражна поступка по пријави Центра за заштиту жртава трговине људима, Центра за социјални рад у Суботици и грађана због сумње да је извршено кривично дело Трговина људима из члана 388. Кривичног законика. Током истражних поступака саслушани су осумњичени, испитани оштећени сведоци, одређена су вештачења. У оквиру наведених предмета, током извештајног периода, прикупљала су се потребна обавештења²⁸ ради доношења одлуке о томе да ли постоје основи сумње да је извршено кривично дело Трговина људима из члана 388. Кривичног законика или друго кривично дело које се гони по службеној дужности.

Током извештајног периода од стране Вишег јавног тужилаштва у Суботици жртвама трговине људима пружена је заштита у кривичним поступцима у виду одређивања статуса посебно осетљивог сведока и постављања пуномоћника по службеној дужности. Малолетне жртве трговине људима и једна пунолетна жртва испитиване су у својству сведока путем

²⁶ Дана 16. августа 2023. године.

²⁷ Дана 22. августа 2023. године.

²⁸ Током предистражних и истражних поступака остварује се сарадња са подручним полицијским управама у циљу прикупљања потребних обавештења, односно прикупљања доказа о кривичном делу и учиниоцу, као и сарадња с надлежним центрима за социјални рад и Центром за заштиту жртава трговине људима ради збрињавања и пружања помоћи и подршке жртвама трговине људима.

средстава за пренос слике и звука. Такође, у односу на осумњичене су одређиване мере за обезбеђење присуства у поступку, у циљу заштите оштећених, и то мера притвора, забрана мере за прилажења, састајања или комуницирања са одређеним лицем и посећивање одређених места на основу Закона о кривичном поступку. Испитивању оштећених присуствовали су представници Центра за заштиту жртава трговине људима, а испитивању малолетних оштећених психолог и водитељ случаја. У извештајном периоду је остварена сарадња с Центром за социјални рад у Кањижи и Центром за заштиту жртава трговине људима у циљу збрињавања и заштите малолетне жртве која је измештена из примарне породице, имајући у виду да се против родитеља води истражни поступак због кривичног дела трговина људима у саизвршилаштву. Малолетна оштећена прво је била смештена у хранитељску породицу, затим у два прихватилишта. У току извештајног периода одржане су и две конференције случаја којима су присуствовали представници надлежног центра за социјални рад и Центар за заштиту жртава трговине људима ради разматрања што ефикаснијег модела збрињавања и заштите малолетне жртве трговине људима.

У току извештајног периода у Вишем јавном тужилаштву у Шапцу вођен је поступак истраге у три предмета трговине људима, с тим што је у једном предмету подигнута оптужница у току 2023. године. Једна кривична пријава због кривичног дела трговине људима у току 2023. године уступљена је на надлежност Тужилаштву за организовани криминал. У вези са наведеним поступцима истраге остваривана је интензивна сарадња с Центром за заштиту жртава трговине људима, Центром за социјални рад Шабац, Центром за социјални рад Лозница. У поступцима истраге, жртвама трговине људима додељиван је статус посебно осетљивог сведока и постављен пуномоћник, жртве су испитиване употребом техничких средстава за пренос слике и звука у посебним просторијама Вишег суда у Шапцу, а испитивању је претходило упознавање жртава са поступком који се води и њиховим правима током трајања поступка. Жртвама је постављен пуномоћник, адвокат, ради заштите њихових интереса у конкретним поступцима. У два предмета, Више јавно тужилаштво у Шапцу је применило одредбе о некажњавању жртава за њихово учешће у незаконитим активностима сходно члану 26 Конвенције Савета Европе. Више јавно тужилаштво у Шапцу указује на то да би техничка средства за пренос слике и звука, односно видео конференцијска опрема и посебно опремљена просторија намењена за овај вид испитивања допринели ефикаснијем процесуирању кривичног дела трговине људима. У вези са пружањем помоћи и подршке услуге смештаја жртвама трговине људима остварена је сарадња са релевантним удружењем.

У току извештајног периода Више јавно тужилаштво у Пожаревцу успоставило је контакт са жртвама трговине људима у једном предмету, према два оштећена лица, при чему је контакт остварен преко Центра за социјални рад Пожаревац, а у сарадњи са Центром за заштиту жртава трговине људима. Више јавно тужилаштво у Пожаревцу је у конкретном случају предузимало активности у вези са идентификацијом жртава. Истовремено, ово тужилаштво је предузимало активности осигурања безбедности жртвама тако што је у току кривичног поступка по наведеном предмету извршиоцу кривичног дела најпре била изречена мера притвора, а након престанка разлога за притвор изречена мера забране приближавања и комуникације са жртвама, у складу са чланом 197. Закона о кривичном поступку која је и даље трајала, до краја извештајног периода, јер поступак није био правоснажно окончан.

У току извештајног периода, по оптужници Вишег јавног тужилаштва у Новом Пазару, Виши суд у Новом Пазару донео је пресуду којом је оптужени оглашен кривим за кривично

дело Трговина људима из члана 388. став 1 у вези са чланом 33. Кривичног законика и осуђен на казну затвора у трајању од три године. Пресуда у конкретном случају је правоснажна.

5.3. Процесуирање

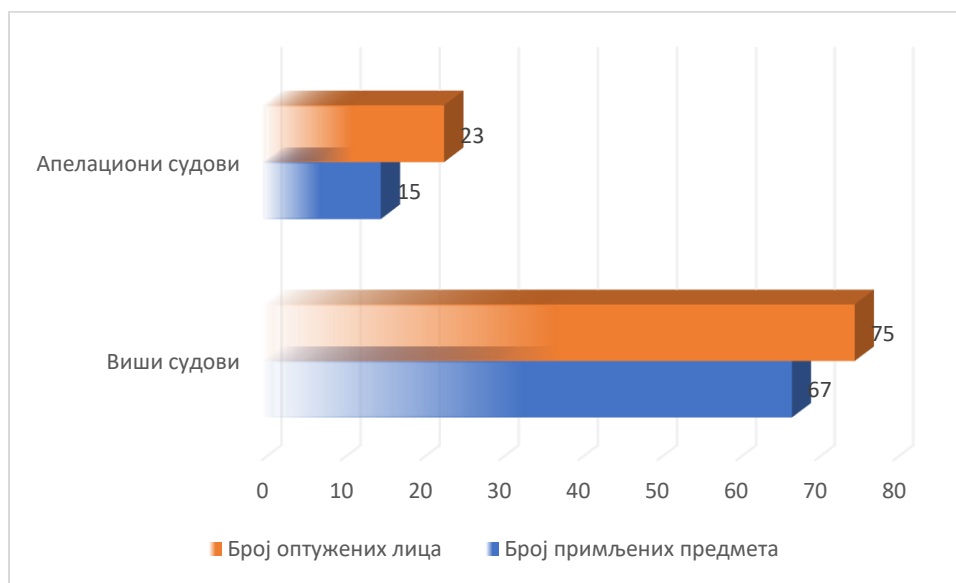
Врховни суд Србије обавестио је Националног известиоца да у годишњим извештајима о раду судова посебно приказује статистичке податке о примљеним и решеним предметима у првом и другом степену у вези са кривичним делом 388. Трговина људима.

На почетку 2023. године виши судови имали су укупно 39 нерешених предмета у вези са кривичним делом из члана 388. Кривичног законика, од чега се ради о пет старих предмета према датуму иницијалног акта. У оквиру тих предмета оптужено је укупно 56 лица.

У току 2023. године укупно је примљено 82 предмета кривичних дела из члана 388. Кривичног законика, од чега су 15 предмета примили апелациони судови, а 67 предмета виши судови.

Укупан број оптужених лица током 2023. године је 98, од чега 23 лица у предметима пред апелационим судовима, а 75 лица у предметима пред вишим судовима.

Врста суда	Број примљених предмета	Број оптужених лица
Виши судови	67	75
Апелациони судови	15	23
Укупно	82	98

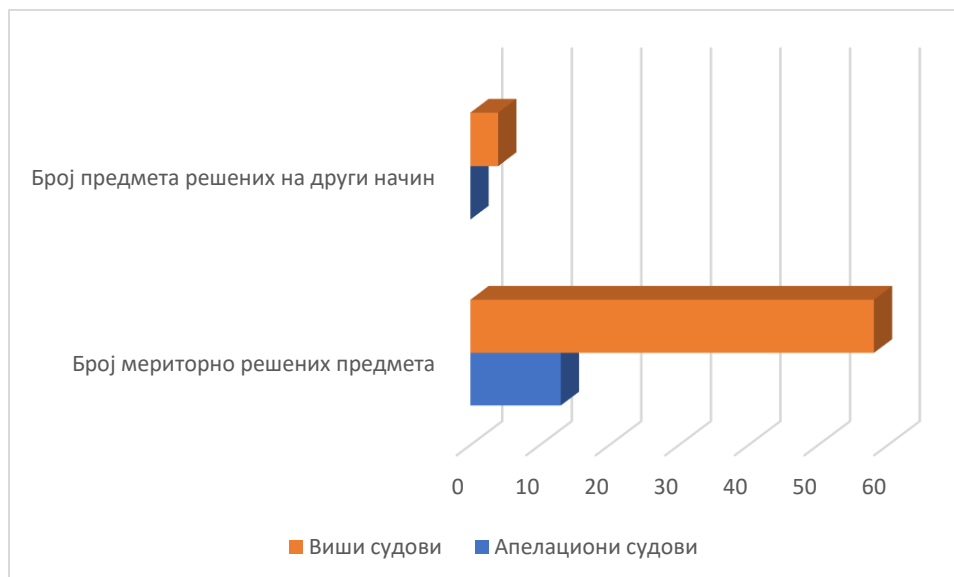
У 2023. години укупно у раду био је 121 предмет, од чега 15 пред апелационим судовима, а 106 предмета пред вишим судовима. Укупан број оптужених лица у свим предметима који су били у раду током 2023. године био је 154.

Врста суда	Број предмета у раду
Виши судови	106
Апелациони судови	15
Укупно	121

Током извештајног периода, укупно је мериторно решен 71 предмет, од чега 13 пред апелационим судовима, а 58 пред вишим судовима. На други начин решена су четири предмета пред вишим судовима. С тим у вези, током 2023. године укупно је решено 75 предмета кривичних дела из члана 388. Током извештајног периода решено је пет старих предмета према датуму иницијалног акта.

Врста суда	Број мериторно решених предмета	Број предмета решених на други начин
Апелациони судови	13	0
Виши судови	58	4
Укупно	71	4

У 2023. години, у раду, као нерешено, остало је 46 предмета, од чега два предмета пред апелационим судовима, а 44 предмета пред вишим судовима.

Врста суда	Број нерешених предмета
Апелациони судови	2
Виши судови	44
Укупно	46

5.4. Партнерство и сарадња

У циљу координације рада организационих јединица Министарства унутрашњих послова, Дирекције полиције са другим државним органима, Национални координатор за борбу против трговине људима у току октобра месеца 2023. године пружио је подршку акцији, током које је лишено слободе пет припадника међународне организоване криминалне групе због основане сумње да су се у дужем временском периоду бавили извршењем кривичног дела трговина људима. Током акције хапшења на више локација затечено је шесторо деце од пет до 11 година која су збринута у сарадњи Националног координатора за борбу против трговине људима, Центра за заштиту жртава трговине људима и Центра за социјални рад у Лозници.

Управа криминалистичке полиције Министарства унутрашњих послова организовала је интердисциплинарни радионицу ради анализе резултата спроведених предистражних радњи у предметима трговине људима, који су довели до процесуирања, односно подношења кривичне пријаве која је резултирала оптужним актом или окончањем кривичног поступка, са циљем унапређење криминалистичког поступања у области проактивног деловања у откривању извршилаца кривичног дела трговине људима и жртава наведеног кривичног дела²⁹.

²⁹ На радионици су, поред представника Министарства унутрашњих послова, учешће имали и представници виших јавних тужилаштва из Београда, Новог Сада и Ниша и Јавног тужилаштва за организовани криминал,

У току извештајног периода израђен је Водич за писање налаза и мишљења ради упознавања правосудних органа са начином ефикасног коришћења налаза Центра за заштиту жртава трговине људима у правосудним поступцима, као и давања смерница стручним радницима Центра како да налазе напишу тако да буду што кориснији за процесуирање кривичног дела трговине људима³⁰.

Центар је указао Националном известиоцу на то да не добија увек информације о исходима поступака. Један од добрих примера судске праксе током извештајног периода 2023. године, био је када је Апелациони суд у Новом Саду потврдио пресуду Вишег суда којом је починилац осуђен на казну затвора за кривично дело трговине људима. У одлуци Апелационог суда, између осталог, наводи се да овај суд узима у обзир налаз и мишљење Центра за заштиту жртава трговине људима у којем се наводи да је оштећена идентификована као жртва трговине људима, од стране стручњака за предметну област вештачења и да је потребно доделити јој статус посебно осетљивог сведока.

Међутим, Центар истиче да жртве трговине људима често нису вољне да учествују у поступцима, јер се не осећају сигурно. Како је Центар обавестио Националног известиоца, став жртава је да не постоје развијени ефикасни програми њихове заштите и нико не може да им заиста гарантује безбедност.

Према искуствима Центра, њихово учествовање у овим поступцима изузетно је стресно и у великом броју случајева изазива ретрауматизацију. Иако се у великом броју случајева додељује статус посебно осетљивог сведока, многа тужилаштва немају опрему за сведочење из посебне просторије, па се жртве суочавају и сусрећу са лицима која су их годинама злостављала и принуђене су да слушају њихова добацивања и увреде. Адвокати оптужених их такође често дискредитују и омаловажавају што све утиче на то да се жртве повлаче из поступка или мењају исказе, а управо од њихових изјава и сведочења у великој мери зависи пресуда.

Врховно јавно тужилаштво има потписан Протокол о сарадњи ради унапређења сарадње у циљу успешнијег сузбијања трговине људима и заштите жртава трговине људима са Министарством унутрашњих послова и Министарством за рад, борацка и социјална питања. Кључне одредбе протокола укључују размену информација, координацију активности и заједничке обуке. Надлежна јавна тужилаштва остварују директну сарадњу са Центром за заштиту жртава трговине људима, у складу са потписаним Протоколом, али и кроз директне контакте у циљу пружања помоћи и подршке жртвама трговине људима, у складу са својом надлежношћу.

Врховно јавно тужилаштво указује да је пример добре сарадње Центра за заштиту жртава трговине људима и јавног тужилаштва израда Смерница за унапређење квалитета налаза и мишљења Центра за заштиту жртава трговине људима, које су израђене уз подршку Савета Европе³¹ у оквиру пројекта „Јачање борбе против трговине људима у Републици Србији“. У складу са потписаним меморандумима о сарадњи, Врховно јавно тужилаштво је

затим представници Центра за заштиту жртава трговине људима, Међународне организација за миграције и релевантног удружења.

³⁰ Водич је израђен уз подршку Савета Европе, Центар је формирао експертску групу коју су чинили представници Врховног касационог суда, Републичког јавног тужилаштва, виших јавних тужилаштва и Центра, а којом је руководио професор Полицијске академије. Водич је представљен свим вишим јавним тужилаштвима у Републици Србији.

³¹ У оквиру пројекта „Јачање борбе против трговине људима у Републици Србији“.

наставило сарадњу са релевантним удружењима, у погледу прикупљања података и размене информација у предметима трговине људима, активности на пољу превенције, као и унапређења права жртава трговине људима. Резултат овакве сарадње је и делотворна примена принципа некажњавања жртава трговине људима, у складу са чланом 26. Конвенције Савета Европе о борби против трговине људима.

Министарство правде обавестило је Националног известиоца да је у вези са предметима међународне правне помоћи за кривично дело трговине људима, у извештајном периоду, извршена једна екстрадиција из Републике Хрватске у Републику Србију.

5.5. Међународна сарадња

Како је Национални извештац обавештен од стране Министарства правде, током извештајног периода за кривично дело трговине људима било је укупно један предмет опште међународне правне помоћи из Републике Србије, и то за Босну и Херцеговину. Истовремено, Република Србија имала је осам предмета опште међународне правне помоћи за кривично дело трговине људима у Републици Србији, и то четири предмета из Швајцарске, један предмет из Хрватске, један предмет из Турске, један предмет из Словеније и један предмет из Шпаније. Такође, у извештајном периоду, био је један случај признавања у Републици Србији и извршења стране кривичне пресуде у вези са кривичним делом трговине људима, а реч је о предмету из Републике Мађарске.

Током извештајног периода полицијски службеници остваривали су међународну сарадњу са надлежним полицијским органима посредством ЕВРОПОЛ-а, као и путем официра за везу при амбасадама у Београду, у циљу размене сазнања и прикупљања релевантних доказа за успешно вођење истрага.

Управа граничне полиције Министарства унутрашњих послова током извештајног периода учествовала је у даљем развоју међународне оперативне полицијске сарадње кроз примену Циклуса политике Европске уније, кроз учешће у ЕМПАСТ³² активностима у вези сузбијања трговине људима и кријумчарења миграната.

Управа граничне полиције била је носилац акције ЕМПАСТ „Заједнички дани акције Дунав 8“, у организацији FRONTEX-а³³ која се односила на сузбијање свих облика прекограничног криминала, посебно кријумчарења миграната, трговине људима и откривање фалсификованих докумената.

На позив Управе криминалистичке полиције, Управа граничне полиције узела је учешће у следећим оперативним акцијама:

- ЕМПАСТ ОА 3.5 Заједнички дани акције - трговина људима – Ланац³⁴
- ЕМПАСТ ОА 8.1 ОАР Firearms – JAD SEE 2023³⁵

³² European Multidisciplinary Platform Against Criminal Threats.

³³ Реализована је у периоду од 23. јуна до 3. јула 2023. године.

³⁴ Односи се на борбу против трговине људима као и добијање релевантних криминалистичких података о местима где може доћи до експлоатације жртава трговине људима, идентификацију извршилаца кривичног дела трговине људима, јачање мера за заштиту потенцијалних жртава, јачање сарадње у области спречавања трговине људима на међународном нивоу, појачану контролу на граничним прелазима. Реализована је у периоду од 9. маја до 12. маја 2023. године.

³⁵ Односи се на сузбијање незаконите трговине оружјем, незаконите трговине опојним дрогама, трговине људима и кријумчарење миграната. Реализована је у периоду од 13. новембра 2023. године до 18. новембра 2023. године.

У току извештајног периода спроведене су и међународне оперативне акције на позив других међународних организација³⁶.

Како је Национални извештај обавештен од стране Врховног јавног тужилаштва³⁷, у вишим јавним тужилаштвима одређене су контакт тачке за питања међународна правне помоћи у кривичним стварима, које су похађале специјализоване обуке у овој области. Имајући у виду значај ових института за унапређивање ефикасности међународне правне помоћи у прекограничним случајевима трговине људима, циљ обука је да се, поред подстицања на употребу класичних видова међународне правне помоћи, подстиче и сарадња кроз иновативна средства попут заједничких истражних тимова и употреба института тзв. спонтане размене информације у смислу члана 98. Закона о међународној правној помоћи у кривичним стварима и члана 11. Другог додатног протокола уз Европску конвенцију о међусобном пружању правне помоћи у кривичним стварима, односно непосредне размене података до којих се дошло у оквиру истрага, односно података који се односе на кривична дела и учиниоце, без потребе за упућивањем формалне замолнице, у случајевима када постоји веза са другим државама.

Поред тога, Врховно јавно тужилаштво указало је на то да је за унапређивање ефикасности међународне правне помоћи, нарочито са државама чланицама Европске уније, посебан значај има сарадња Републике Србије и јавног тужилаштва Републике Србије са Евроцаст-ом. Република Србија је са Евроцаст-ом 2019. године закључила Споразум о сарадњи, а 2020. године у седишту Евроцаст-а, отворена је канцеларија Тужиоца за везу Републике Србије, чиме је Србија добила и свог официра за везу у оквиру ове Агенције ЕУ³⁸.

У погледу међународне сарадње у вези са истрагама трговине људима, Јавно тужилаштво Кантона Берн, Швајцарске Конфедерације, у предмету за кривично дело трговине људима из чл. 182 Кривичног законика Швајцарске, поднело 2021. године захтев за међународну правну помоћ у истрази против три држављана Србије за радну експлоатацију у Швајцарској. Предмет њиховог захтева било је достављање података о банковним рачунима окривљених. Након испуњења првобитног захтева, током 2023. године поднета су три додатна захтева, последњи у августу 2023. године, за испитивање у својству сведока 15 оштећених лица, држављанки Србије. Више јавно тужилаштво у Ваљевоу је надлежно за поступање у овом поступку и до краја извештајног периода саслушало је 13 оштећених лица.

³⁶ DCAF (Geneva Centre for Security Sector Governance); RAILPOL (Railway Police); AQUAPOL (Police on Europe's waterways); INTERPOL (International Criminal Police Organization); SELEC (Southeast European Law Enforcement Center).

³⁷ У складу Обавезним упутством Републичког јавног тужиоца из 2016. године, током извештајног периода извршена је специјализација у области међународне правне помоћи у кривичним стварима.

³⁸ Присуство тужиоца за везу Републике Србије у Евроцаст-у омогућава даље унапређивање и убрзавање поступка међународне правне помоћи, за кривична дела која су у надлежности Евроцаст-а, у која спада и кривично дело Трговина људима. Посредством Евроцаст-а могуће је олакшати и убрзати извршење иностраних замолница и унапредити међународну координацију истрага и кривичног гоњења са државама чланицама Евроцаст-а. Поред тога, тужилац за везу олакшава комуникацију и посредује у размени података између надлежних органа у поступку припреме, упућивања и извршења замолница, има могућност да иницира одржавање координационих састанака између надлежних органа и формирање заједничких истражних тимова и прати развој законодавства и праксе у релевантним областима, укључујући и област правосудне сарадње у вези са кривичним делом трговина људима и релевантне извештаје прослеђује надлежним органима у Републици Србији, укључујући и извештај Евроцаст-а о трговини људима.

Контакт тачка за кривично дело Трговина људима из члана 388. Кривичног законика, јавни тужилац Вишег јавног тужилаштва у Сремској Митровици, остварио је међународну сарадњу у вези са истрагом и кривичним гоњењем лица осумњичених за ово кривично дело са надлежним правосудним органом Републике Италије, тачније Републичким тужилаштвом при суду у Болоњи, а у циљу прибављања и достављања писмена, докумената и доказног материјала, по замолници овог јавног тужилаштва. Наведени правосудни органи Републике Италије у извештајном периоду су у целости поступили по замолници Вишег јавног тужилаштва у Сремској Митровици и доставили тражене доказне материјале неопходне за доношење јавно тужилачке одлуке о кривичном гоњењу.

Захваљујући подршци Међународне организације за миграције оснажени су капацитети Одељења за сузбијање трговине и кријумчарење људима Управе криминалистичке полиције Министарства унутрашњих послова донирањем специјализоване тактичке опрему за 30 службеника.

Међународна организација за миграције је у току извештајног периода остварила међународну сарадњу у вези са истрагама, кривичним гоњењем или процесуирањем кривичног дела трговине људима кроз организацију регионалних оперативних састанака и конференција³⁹.

У току извештајног периода, једна заједничка истрага полиције и тужилаштва Босне и Херцеговине и Србије резултирала је хапшењем, као директни резултат сарадње успостављене на регионалној конференцији коју је Међународна организација за миграције организовала у фебруару 2023.

У периоду од 24. до 28. априла 2023. године организована је студијска посета Криминалистичко-обавештајној служби Аустрије, Јединици за сузбијање трговине људима у Бечу, за три представника Министарства унутрашњих послова Републике Србије⁴⁰, са посебним освртом на тему сексуалне експлоатације, идентификације жртава, посебних истражних техника, укључујући и примере добре праксе те аспекте и могућности међународне полицијске сарадње.

Дат је и мањи логистички допринос за путовање у Хаг припадницима Министарства унутрашњих послова како би учествовали на Годишњој конференцији на тему трговине људима и кријумчарења мигрантима коју је у ЕВРОПОЛ-у организовао Европски центар за (борбу против) кријумчарења мигрантима 9. јуна 2023. године.

Описана врста подршке, када је у питању сарадња на оперативном и стратешком нивоу са земљама чланицама Европске уније, као и са њеним агенцијама и платформама, те земљама у региону, спроводиће се и у оквиру пројекта који се финансира из средстава Европске

³⁹ Регионална конференција „Борба против трговине људима и кријумчарења миграната на Западном Балкану“ - Будва; Регионални састанак представника кључних актера/ударних група за сузбијање кријумчарења миграната и трговине људима, Будва; Други Билатерални састанак о примени Споразума о сарадњи у области борбе против трговине људима и Споразума о сарадњи у области борбе против кријумчарења миграната (потписаних 2019. године) између Републике Србије и Републике Северне Македоније, Скопље; Студијска посета Швајцарској за службенике Министарства унутрашњих послова Републике Србије-Берн, Цирих; Студијска посета Грчкој за службенике Министарства унутрашњих послова Републике Србије, Атина, Солун.

⁴⁰ У оквиру пружања оперативне подршке и јачања капацитета партнерских институција током трајања пројекта CSC WB, а у вези са активностима које се спроводе и координирају под окриљем горе поменутог ЕМРАСТ-а, уз помоћ Немачке агенције за међународну сарадњу.

уније, а са посебним фокусом на борбу против трговине људима и кријумчарења мигрантима.

Током 6. и 7. јуна 2023. године Међународна организација за миграције организовала је регионалну конференцију у Будви „Борба против трговине људима и кријумчарења мигрантима на Западном Балкану“⁴¹. Тема конференције су биле на размену добрих пракси и знања на регионалном, европском и међународном нивоу по питању најновијих модалитета и трендова у области трговине људима и кријумчарења људи, са циљем пружања удруженог одговора на заједничке изазове који се посебно намећу ери дигитализације. На поменутој конференцији, Немачка агенција за међународну сарадњу је обезбедио учешће практичара у области сузбијања трговине људима и кријумчарења мигрантима из земаља Европске уније који су поделили своја искуства и стечена знања са представницима јавних тужилаштва и органа за спровођење закона из региона Западнoг Балкана, укључујући и Републику Србију.

Удружење Астра је, у сарадњи са међународним релеватним актерима, организовало да жртва учествује у кривичном поступку. Након што је добило позив за сведочење у Бечу против људи оптужених за организовање сексуалне експлоатације жена из Србије, Румуније и Украјине, организовали су њен безбедан одлазак и повратак, били у контакту са свим релевантним актерима како би она могла да учествује у кривичном поступку у својству сведока. Организација са којом сарађује ово удружење јој је обезбедила адвокатско заступање, а благовремено су размењивали све неопходне информације са релеватним актерима.

⁴¹ У оквиру пројекта WBJAST, а у сарадњи са Немачком агенцијом за међународну сарадњу кроз активности које спровођене у оквиру пројекта CSC WB.

6. ИДЕНТИФИКАЦИЈА И ЗАШТИТА ЖРТАВА ТРГОВИНЕ ЉУДИМА

Ефикасна борба против трговине људима зависи не само од правовремених истрага и кривичног гоњења починилаца, већ и од благовремене и свеобухватне идентификације и заштите жртава. Идентификација жртава трговине људима је од кључне важности за њихову сигурност, приступ правди и пружање потребне помоћи и подршке. Без адекватне идентификације, жртве остају невидљиве и изложене даљој експлоатацији и злоупотреби.

У овом делу извештаја дат је преглед активности и мера које су предузете у циљу идентификације и заштите жртава трговине људима током извештајног периода. Представљамо кључне податке и трендове који илуструју активности и напоре надлежних органа и организација, као и изазове са којима се суочавају у овом процесу.

6.1. Препоруке за унапређење стања у области

Ради унапређења стања у области, Национални извештај упућује надлежним органима следеће препоруке⁴²:

- Неопходно је хитно наставити и интензивирати стручну обуку просветних радника за прелиминарну идентификацију жртава трговине људима у систему образовања;
- Неопходно је обезбедити едукацију здравствених радника за прелиминарну идентификацију и препознавање индикатора трговине људима;
- Неопходно је интензивирати едукацију запослених у установама социјалне заштите који раде са породицама и децом, ради унапређења ране идентификације и превенције дуготрајне експлоатације жртава трговине људима;
- Неопходно је интензивирати проактивно деловање инспектора рада у откривању случајева трговине људима;
- Неопходно је укључити прекршајне судове у прелиминарну идентификацију жртава трговине људима и осигурати обуке за судије како би били у могућности да препознају жртве и адекватно реагују у ситуацијама где постоје индикације о постојању трговине људима;
- Неопходно је обезбедити редовну комуникацију и обавештавање жртава трговине људима о предузетим корацима против осумњичених лица;
- Неопходно је успоставити мреже преводилаца за ретке језике како би била омогућена идентификација и заштита жртава трговине људима и спровести едукације преводилаца у циљу њихове сензибилизације за проблем трговине људима;
- Неопходно је поједноставити процедуру за приступ бесплатној правној помоћи преко јединица локалне самоуправе и обезбедити специјализоване обуке за адвокате ради пружања правне подршке жртвама трговине људима;

⁴² Иако по члану 19. став 2. Закона о Заштитнику грађана Заштитник грађана није овлашћен да контролише рад Народне скупштине, председника Републике, Владе, Уставног суда, судова и јавних тужилаштва, Заштитник грађана сматра да би било корисно да у духу добре сарадње наведени органи размотре његове препоруке.

- Неопходно је обезбедити системско пружање информација претпостављеним и идентификованим жртвама трговине људима, по питању њихових права, доступних услуга и начина на које могу да им приступе, те обезбедити израду информативних брошура и материјала, којима би се повећала доступност конкретних информација;
- Неопходно је обезбедити да све жртве трговине људима буду детаљно информисане о свом праву на накнаду штете, као и о поступку остваривања овог права и надлежним органима пред којима право остварују;
- Неопходно је повећати постојеће смештајне капацитете за жртве трговине људима и развити специјализоване смештајне капацитете за мушкарце, жртве трговине људима;
- Неопходно је утврдити тачан број хранитељских породица у Републици Србији и спровести обуке хранитеља за рад са децом жртвама трговине људима, како би деца била смештена, у складу са својим потребама, у средине најсличније породичним;
- Неопходно је обучити полицијске службенике и тужиоце за несугестивно и неинвазивно испитивање жртава трговине људима, како би се осигурало поштовање њиховог достојанства, избегла ретрауматизација и обезбедила правна и психолошка подршка жртвама.

6.2. Идентификација жртава

Идентификација жртава трговине људима представља један од основних елемената у борби против трговине људима који спречава даљу експлоатацију и злостављање жртава и омогућава им пружање заштите. Подаци прикупљени током процеса идентификације од кључне су важности за разумевање обима и природе трговине људима, као и за креирање одговора на овај глобални проблем.

Центар за заштиту жртава трговине људима

У складу са Стандардним оперативним процедурама за поступање са жртвама трговине људима⁴³, свако ко има сазнање о претпостављеној жртви трговине људима, као и сама жртва, може о томе обавестити Центар, јавно тужилаштво, Министарство унутрашњих послова и месно надлежни центар за социјални рад. Центар покреће поступак формалне идентификације жртве трговине људима⁴⁴ по пријави, или без пријаве, када се током

⁴³ Стандардне оперативне процедуре за поступање са жртвама трговине људима усвојене су 2018. године, представљају смернице за поступање и њихова примена није обавезујућа. Садрже преглед активности које се тичу идентификације, упућивања, подршке и заштите жртава трговине људима, укључујући помоћ и подршку жртвама трговине људима у кривичном поступку и остваривању имовинскоправног захтева, односно у пружању помоћи у парничном поступку за накнаду штете, као и добровољног повратка жртава и радњи којима се те активности реализују. У складу са Стандардним оперативним процедурама, праћење и оцену примене ових Процедуре врши Канцеларија за координацију активности у борби против трговине људима у Дирекцији полиције Министарства унутрашњих послова и Национални координатор за борбу против трговине људима.

⁴⁴ У поступцима идентификације Центар спроведи стручни поступак у складу са дефинисаним стандардима, на основу коришћења постојећих стручних знања, међународних и домаћих прописа и постојећих индикатора за идентификацију (индикатори Међународне организације рада, Канцеларије за борбу против дрога и криминала Уједињених нација, Међународне организације за миграције, наменски креирани индикатори унутар Центра, Листа показатеља за брзи скрининг ризика од трговине људима за децу избеглице/мигранте у мешовитим миграцијама) уз поштовање принципа заштите жртава. Од 2021. године, користе се и листе индикатора за формалну идентификацију наменски креиране за потребе Центра.

вршења службених активности дође до сазнања да је неко лице претпостављена жртва трговине људима, а претпостављена жртва је сагласна са тим. На овај начин, Центру се пријављује свака сумња на трговину људима, што Центру даје могућност да обави разговор са великим бројем претпостављених жртава и прикупља податке.

Од 2023. године, Центар приликом идентификације жртава консултује Водич за писање налаза и мишљења. Поступак који Центар спроводи заснива се на опсежном идентификационом интервјуу, анализи прикупљених података из више извора и стручној процени. Рад на идентификацији је индивидуализован поступак, који стручни радник обликује према могућностима и потребама жртве са којом успоставља контакт ради идентификације. С тога се, у неким случајевима идентификациони разговор реализује одмах након упознавања жртве, а у другим након неколико дана или недеља, зависно од стања жртве и њене могућности за сарадњу без ретрауматизације⁴⁵.

Центар наглашава да су примери добре праксе они у којима стручни радници Центра присуствују давању изјава жртава у полицији или тужилаштвима, што им омогућава да им том приликом пружи подршку, као и да дођу до значајних података. Касније, уколико је потребно, своје извештаје прослеђују другим установама, као што је центар за социјални рад и тиме спречавају поновно испитивање жртве о истим догађајима.

Од 2023. године, Центар у свим поступцима идентификације приступа тимски. У оваквим случајевима тим стручних радника, у коме су увек један психолог и један социјални радник, врши процену и доноси одлуку. Осим тога, уведен је и принцип нарочите ургенције када су у питању деца претпостављене жртве, као и мигранти, а у случају ове друге категорије, одређен је посебан стручни радник задужен за праћење идентификације и координације заштите.

У току извештајног периода Центар је примио 168 нових пријава. За 137 случајева је покренут поступак идентификације, што подразумева да се у тим случајевима током читавог поступка идентификације претпостављеним жртвама пружа иста подршка као и формално идентификованим жртвама трговине људима. Наведени број од 168 пријава представља повећање у односу на 127 пријава у 2021. години и 138 пријава у 2022. години. Повећање броја пријава може бити резултат рада Центра на развоју свести код службених лица и стручних радника који долазе у контакт са особама у ризику⁴⁶. Највећи пораст пријава Центар је имао из система полиције (65 %) и система социјалне заштите (53%).

Година	Број пријава које је примио Центар
2020	130

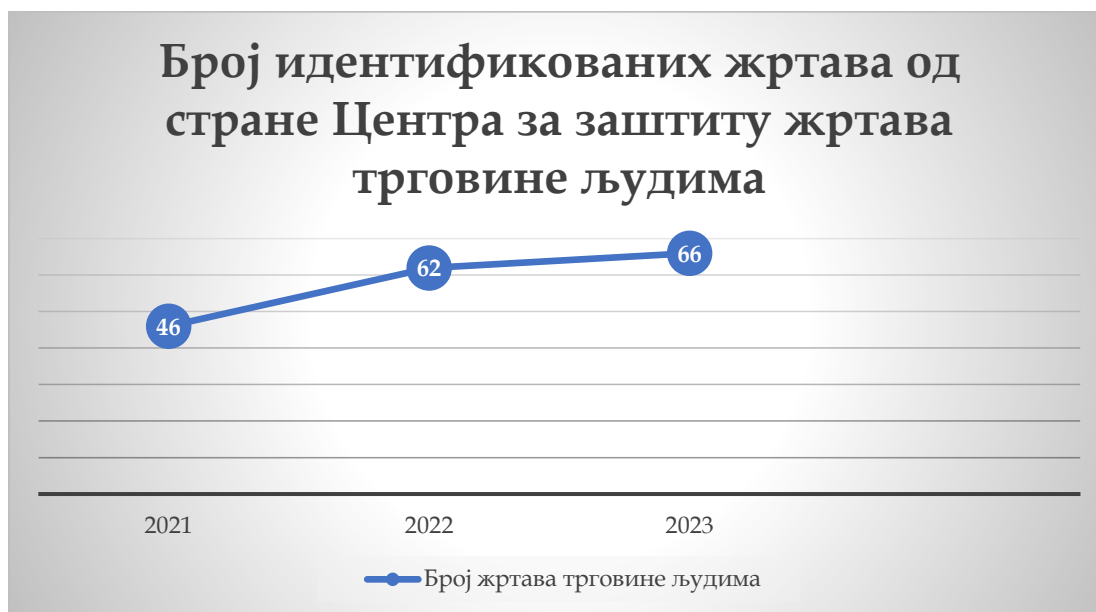
⁴⁵ Центар је обавестио Националног известиоца да се поступак идентификације, као и прелиминарне идентификације спроводи на начин да се поштују права жртава и поштује право на период за рефлексiju, кроз консултације и координацију са другим учесницима у сваком конкретном случају. Посебна пажња се посвећује минимизирању ретрауматизације, а стручни радници Центра настоје да што више информација о трауматичним догађајима добију од других органа, као што су полиција или тужилаштво, тако да жртве не морају више пута да говоре о томе.

⁴⁶ Како је Центар обавестио Националног известиоца, у последње три године Центар је учествовао у тренинзима за скоро 1000 професионалаца из области социјалне заштите, правосуђа, полиције, здравства, образовања, невладиног сектора. Само из области социјалне заштите, у овом периоду обучено је 300 стручних радника за прелиминарну идентификацију и рад са жртвама трговине људима.

2021	127
2022	138
2023	168

Током 2023. године, Центар је формално идентификовао 66 жртава трговине људима, што представља повећање од 6,5% у односу на претходну годину, односно 43,5% у односу на 2021. годину. Ово је највећи број формално идентификованих жртава трговине људима у последњих пет година у Републици Србији⁴⁷. Већину идентификованих жртава чине жене, чак 72%.

Година	Број идентификованих жртава од стране Центра
2021	46
2022	62
2023	66

Током извештајног периода Центар је деловао и проактивно, тако да је 7% поступака покренуто на основу информација до којих је дошао радећи на другим случајевима или из медијских објава, али и у разговорима са учесницима њихових трибина и стручних скупова. Истовремено, у поступцима по сопственој иницијативи без претходне пријаве Центар је открио 12 особа за које се сумњало да су жртве трговине људима.

Током извештајног периода, Центар је идентификовао највећи број жртава по пријави полиције. У 2023. години, 51,5% пријава полиције је резултирао формалном идентификацијом, у 29% случајева је поступак у току, а у 19,5% није процењено да се ради

⁴⁷ Према информацијама Центра за заштиту жртава трговине људима у Републици Србији у 2019. години формално је идентификовано 40 жртава трговине људима, 2020. године 57 жртава, 2021. године 46 жртава, 2022. године 62 жртава.

о жртви трговине људима или је поступак прекинут, обустављен, односно пријава одбачена. Током извештајног периода, повећан је број пријава установа социјалне заштите на основу којих су идентификоване жртве, међутим у 55% случајева није се радило о жртвама трговине људима. Слично је и са релевантним удружењима, где је у 43% случајева утврђено да се не ради о трговине људима. Повећање броја пријава, али и идентификованих жртава по поднетим пријавама Центар види као резултат обука које је спроводио у претходном периоду за прелиминарну идентификацију.

На основу пријава Заштитника грађана и поступака контроле законитости и правилности рада које је Заштитник грађана покренуо у оквиру својих надлежности, Центар је у току 2023. године идентификовао петоро деце жртава трговине људима.

Извор пријаве Центру за заштиту жртава трговине људима	Број пријава
МУП	66
Систем социјалне заштите	43
Релевантна удружења	16
Центар за заштиту жртава трговине људима ⁴⁸	12
Систем образовања	9
Заштитник грађана	6
Правосудни систем	5
Сродник	4
Међународне организације	3
Претпостављена жртва лично	2
КИРС	1
Друго физичко лице	1
Укупно	168

Центар наглашава да је систем образовања од 2022. године почео активније да учествује у прелиминарној идентификацији, након ревизије индикатора, што је настављено и у 2023. години. Међутим, ниједна пријава из система образовања током 2023. године није резултирала идентификовањем жртве, те је потребно наставити рад на едукацији просветних радника, посебно имајући у виду да су током 2023. године 62% идентификованих жртава деца, да је 44% деце експлоатисано док је похађало школу, а да 15 деце у периоду експлоатације није похађало обавезно основно образовање. Према информацијама Центра, трајање експлоатације, у случајевима где су деца идентификована

⁴⁸ По службеној дужности покренут поступак.

као жртве, било је дуже од три године. С тим у вези, неопходно је хитно додатно ангажовање система образовања и васпитања и наставак обука запослених у овом систему за прелиминарну идентификацију.

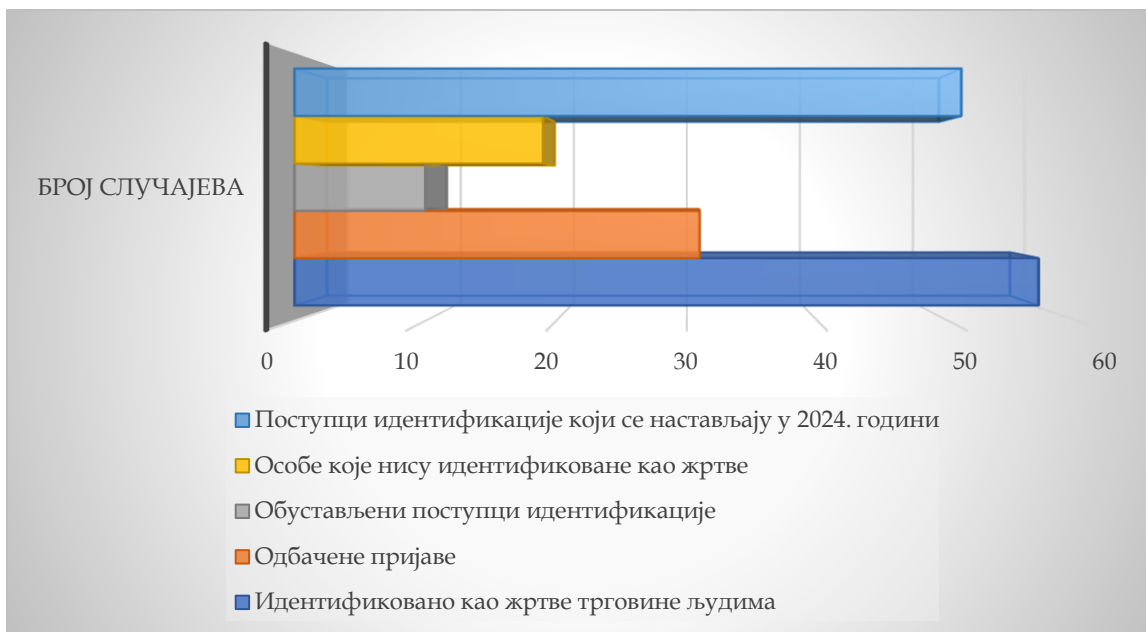
Током извештајног периода, Центар није имао ниједну пријаву из система здравства, што забрињава имајући у виду да су предузимане активности на развоју регионалних здравствених индикатора за препознавање случајева трговине људима. Према информацијама Центра, велики проценат жртава је током периода експлоатације ишао код лекара и имао специфичне повреде и обољења, што указује на то да су здравствени радници потенцијално били у позицији да препознају индикаторе трговине људима.

Како је Центар обавестио Националног известиоца, током извештајног периода највећи број пријава⁴⁹ дошао је из Београда, а након тога из Новог Сада, Ниша и Суботице.

Од 168 пријава примљених у 2023. години идентификовано је 57 жртава трговине људима. Одбачена је 31 пријава, обустављено је 10 поступака идентификације, за 19 особа није процењено да се ради о жртвама трговине људима, а за 51 особу се поступак идентификације наставља и у 2024. години.

Категорија	Број случајева по пријавама из 2023. године
Идентификовано као жртве трговине људима	57
Одбачене пријаве	31
Обустављени поступци идентификације	10
Особе које нису идентификоване као жртве	19
Поступци идентификације који се настављају у 2024. години	51
Укупно пријава у 2023. години	168

⁴⁹ Центар прима пријаве преко мејла, позивима на дежурни телефон или путем поште, а значајан број пријава упутили су сарадници из других установа и организација који су ступали у контакт са стручним радницима Центра са којим су раније сарађивали.

Центар наводи да је најчешћи разлог за одбацивање пријава то што нису препознати индикатори трговине људима, односно, што након допуне података из пријаве нису пронађени елементи трговине људима (80% случајева). У 15% случајева пријаве су одбачене јер ни након допуне података Центар није дошао до информација о томе ко је претпостављена жртва. У осталим случајевима се радило о тома да је након провере утврђено да особа за коју се претпостављало да је жртва не постоји, односно да је претпостављена жртва преминула пре подношења пријаве.

Разлози за одбацивање пријава	Проценат (%)
Нема препознатих индикатора/нема елемената трговине људима	80%
Није пронађена информација о томе ко је претпостављена жртва	15%
Претпостављена жртва не постоји/преминула	5%

Најчешћи разлог за прекид поступка идентификације је немогућност да се ступи у контакт са претпостављеном жртвом, а да притом не постоје други релевантни извори информација на основу којих би могла да буде спроведена идентификација. У два случаја је поступак прекинут јер га није било могуће спровести због здравственог стања претпостављених жртава, а у два случаја су претпостављене жртве одбиле да сарађују са Центром. Центар наводи да се у оваквим ситуацијама поступак наставља када се за то стекну услови.

Национални извештач је обавештен од стране Центра да се у ситуацијама када се на основу спроведеног поступка идентификације не може утврдити да је особа жртва трговине људима најчешће ради о неком другом облику злостављања, односно о жртви неког другог кривичног дела. У току извештајног периода, у 35% оваквих случајева се радило о занемаривању деце која су време проводила на улици, између осталог и просјачећи, у 29% случајева радило се о децијим браковима који такође подразумевају

злостављање и занемаривање, а остали предмети су се односили на сексуално злостављање, заснивање ванбрачне заједнице са малолетним лицем, насиље у породици и проституцију. У оваквим ситуацијама, стручни радници Центра такође састављају извештаје и упућују их надлежним установама и институцијама. Истовремено, стручни радници Центра раде саветодавно са жртвама и упућују их на организације и установе које су специјализоване за пружање помоћи. О свакој сумњи на кривично дело обавештавају се полиција и надлежно јавно тужилаштво.

На основу информација које је Центар доставио Националном известиоцу произилази да је током извештајног периода највећи број формално идентификованих жртава трговине људима био експлоатисан принудом на просјачење, односно 17 жртава. Посебно забрињава чињеница да је у свих 17 случајева реч о жртвама старости до 18 година, од чега је 12 жртава женског пола, а пет мушког. Било је 13 жртава сексуалне експлоатације, женског пола, од чега пет жртава старости до 18 година. Током извештајног периода било је 11 жртава трговине људима ради радне експлоатације, од чега три жртве женског пола старости до 18 година. Вишеструко је експлоатисано 10 жртава, од чега је шест жртава (четири женског пола) старости до 18 година. Принудом на брак експлоатисано је осам жртава, све женског пола, од чега пет жртава старости до 18 година, док је седам жртава експлоатисано принудом на вршење кривичних дела (пет жртава мушког пола старости до 18 година).

Центар указује на то да када се рашчлане случајеви вишеструке експлоатације и представе се у општој статистици, најчешћи облик експлоатације је принуда на просјачење са уделом од 29,3 %, на другом месту по учесталости је радна експлоатација 22,6%, сексуална експлоатација се јавља у 20% случајева, принуда на прак у 14,6%, а принуда на вршење кривичних дела у 13,5% случајева⁵⁰.

Врста експлоатације формално идентификованих жртава трговине људима током 2023. године	до 18 година		преко 18 година		Укупно
	Ж.	М.	Ж.	М.	
Сексуална	5		8		13
Принуда на брак	5		3		8
Радна	3		3	5	11
Принуда на просјачење	12	5			17
Вишеструка	4	2	3	1	10
Принуда на вршење кривичних дела		5	1	1	7
Укупно	29	12	18	7	66

⁵⁰ Како је Центар обавестио Заштитника грађана, ова промена је производ више различитих фактора. У великој мери она је последица полицијских акција које су спроведене крајем године и које су планиране у сарадњи са Центром у оном делу који се тиче збрињавања жртава. Осим тога, промена у структури облика експлоатација међу идентификованим жртвама је делом производ промена у начину идентификације, нових упутстава и примене нових индикатора за формалну идентификацију жртава трговине људима. Центар наводи да уколико упоредимо податке из 2021. године, видећемо да је број идентификованих жртава порастао за 43,5%, а да је највећи пораст када су у питању радна експлоатација и принуда на просјачење.

Радна експлоатација је у 22,2% случајева подразумевала рад у индустрији, у 22,2% рад у домаћинству, у 16,6% рад у пољопривреди, у 16,6% рад на улици и у 22,2% случајева остале облике.

Тип радне експлоатације	Проценат (%)
Рад у индустрији	22.2%
Рад у домаћинству	22.2%
Рад у пољопривреди	16.6%
Рад на улици	16.6%
Остали облици	22.2%

Сексуална експлоатација је у 87% случајева подразумевала комерцијалну сексуалну експлоатацију кроз принуду на пружање сексуалних услуга за новац, а у 13% случајева некомерцијалну сексуалну експлоатацију.

Тип сексуалне експлоатације	Проценат (%)
Комерцијална сексуална експлоатација	87%
Некомерцијална сексуална експлоатација	13%

У 45% случајева у којима су жртве примораване на вршење кривичних дела биле су принуђене на крађе, у 18% случајева су морале да учествују у кријумчарењу миграната, у 10% на диловање наркотика, а у 27% случајева радило се о другим врстама кривичних дела. Експлоатацију кроз принуду на просјачење вршили су родитељи, односно старатељи жртава, у 83% случајева. Они су начешће били ти који су продавали жртве ради удаје и то у 73% случајева откривених принудних бракова.

Од 66 жртава трговине људима идентификованих током 2023. године, Република Србија је земља порекла 60 идентификованих жртава. Од тог броја 52 жртве су експлоатисане у Републици Србији, три у Црној Гори, две у Израелу, по једна у Италији, Швајцарској и Тајланду. Индија је током 2023. године била земља порекла три жртве од чега су две жртве експлоатисане у Републици Србији, а једна у Индији. Земље порекла преостале три жртве које су идентификоване у току 2023. године од стране Центра и које су експлоатисане на територији Републике Србије су Украјина, Иран и Пакистан.

У току извештајног периода просечна старост идентификованих жртава је 19,5 година и мања је у односу на 2022. годину, када је била 24,5. Према информацијама Центра, најмлађе су жртве принуде на просјачење чија је просечна старост 11 година, док је највећи просек година међу жртвама радне експлоатације 27 година. Просечна старост жртава принудог брака је 15,5 година, принуде на кривична дела 19,4, а сексуалне експлоатације 21 година. Просечна старост мушкараца жртава трговине људима је 22 године, а просечна старост жена жртава је 18,5 година. Просечна старост идентификоване деце је 12 година. У тренутку експлоатације, најмлађа жртва није имала ниједну пуну годину, док је најстарија идентификована жртва имала 63 године.

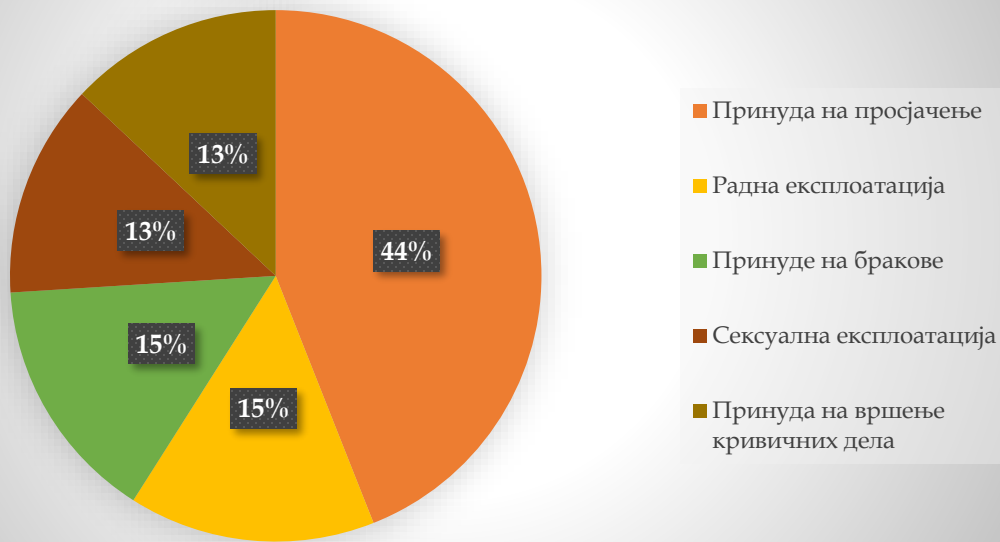
Категорија	Просечна старост (године)
Мушкарци	22
Жене	18,5
Деца	12

Посебно забрињава чињеница да је проценат деце међу идентификованим жртвама трговине људима знатно виши у односу на претходне године и износи 62%. Тај проценат је знатно већи него 2022. када је износио 40%, а посебно 2021. године када је било 37% деце међу идентификованим жртвама. Деца су најчешће експлоатисана кроз принуду на просјачење у 44% случајева, радну експлоатацију у 15% случајева, принудне бракове у 15% случајева, сексуалну експлоатацију у 13% случајева принуду на вршење кривичних дела 13% случајева.

Година	Проценат деце међу жртвама (%)
2023	62%
2022	40%
2021	37%

Врста експлоатације деце	Проценат (%)
Принуда на просјачење	44%
Радна експлоатација	15%
Принудни бракови	15%
Сексуална експлоатација	13%
Принуда на вршење кривичних дела	13%

Врсте експлоатације деце

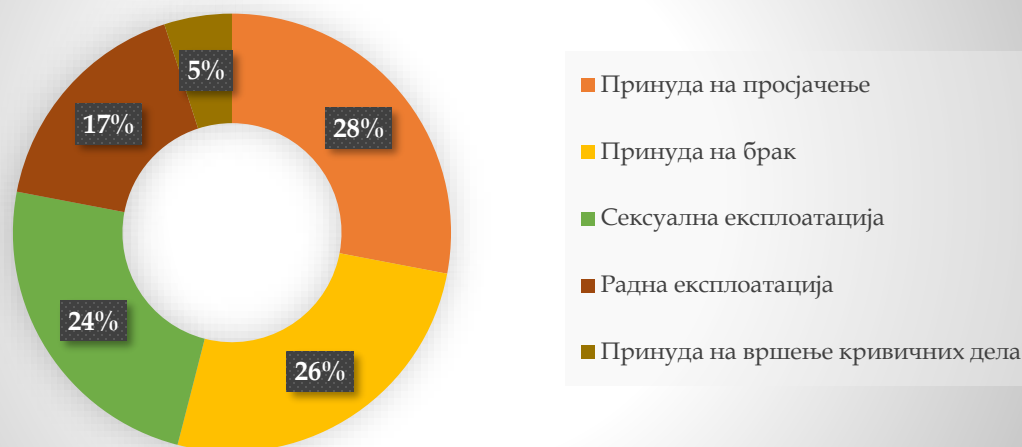
Нарочито су угрожена деца без родитељског старања. Центар је током извештајног периода идентификовао троје деце која су експлоатисана док су била на смештају у установи социјалне заштите, при чему је утврђено да се експлоатација није одвијала у самој установи.

Када је у питању образовање деце жртава, у периоду експлоатације 50% дечака је похађало школу, а 50% није, док код девојчица је 38% похађало школу, а 62% није. Из напред наведеног произилази да је велики број деце (44%) био експлоатисан у периоду када је похађао школу што указује на хитну потребу да се додатно појачају активности у циљу укључивања система образовања у прелиминарну идентификацију жртава. Такође, забрињава податак да 15 деце основношколског узраста није похађало школу у тренутку експлоатације што указује на потребу за већом пажњом и интервенцијом како би се осигурало да сва деца буду укључена у образовни систем и заштићена од експлоатације.

Родна структура жртава није се значајно мењала у току последњих година. Проценат жена међу идентификованим жртвама је и даље изузетно висок и у 2023. години износи 72%. Оне су најчешће жртве сексуалне експлоатације и принудних бракова, али су погођене и свим другим облицима трговине људима. Најчешћи облици експлоатације жена су принуда на просјачење 28%, принудни брак 26%, сексуална експлоатација 24%, радна експлоатација 17% и принуда на вршење кривичних дела 5%.

Врста експлоатације жена	Проценат (%)
Принуда на просјачење	28%
Принудни бракови	26%
Сексуална експлоатација	24%
Радна експлоатација	17%
Принуда на вршење кривичних дела	5%

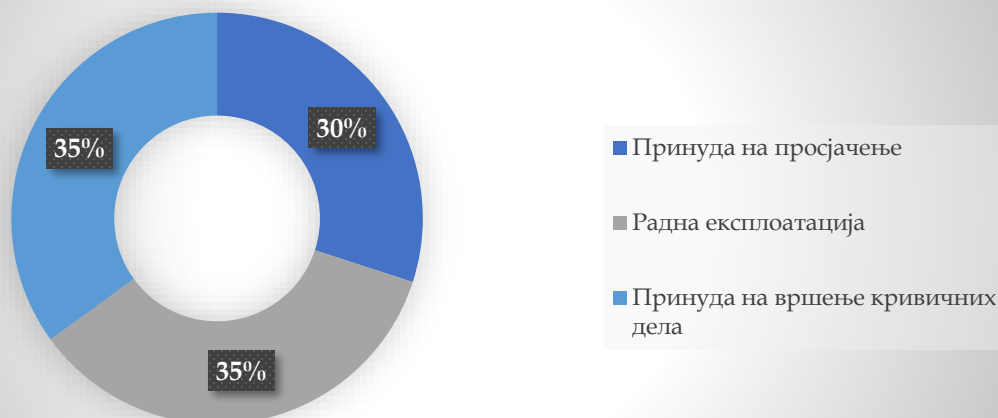
Врсте експлоатације жена

Структура облика експлоатације мушкараца у току извештајног периода, према информацијама Центра је другачија него у случајевима жена. Мушкарци су експлоатисани радно у 35% случајева, кроз принуду на просјачење у 30% случајева или на вршење кривичних дела у 35% случајева.

Врста експлоатације мушкараца	Проценат (%)
Радна експлоатација	35%
Принуда на просјачење	30%
Принуда на вршење кривичних дела	35%

Врсте експлоатације мушкараца

У највећем броју откривених случајева експлоатација се одвијала на територији Београда (21%), Лознице (21%), у Новом Саду (9%), Суботици (6%), Пожаревцу (6%) и Нишу (3%). Девет жртава је експлоатисано ван граница Републике Србије.

У току извештајног периода Центар је случајеве трговине људима најчешће откривао у фази експлоатације или након ње, а само у малом броју у фази врбовања.

У највећем броју случајева, експлоатација је трајала преко три године, а затим до три месеца. Најдуже је трајала експлоатација коју су родитељи вршили над својом децом. У оваквим ситуацијама су починиоци имали висок степен контроле над жртвама. Посебно забрињава то што конкретни случајеви нису уочени од стране установа из различитих система које су радили са овим породицама, што говори о потреби за даљом едукацијом професионалаца који долазе у контакт са децом.

У фази експлоатације откривено је 54% случајева, у фази након експлоатације 41%, док је у само 5% случајева трговине људима она откривена у фази врбовања.

Фаза откривања	Проценат случајева
Фаза експлоатације	54%
Након експлоатације	41%
Фаза врбовања	5%

У највећем броју случајева експлоататори су особе које су од раније биле познате жртвама. То су њихови родитељи у 42% случајева, партнери у 10%, пријатељи и познаници у 17%, рођаци у 4% и послодавци у 8% случајева. У 19% случајева експлоататори су биле непознате особе. Висок проценат починилаца трговине људима, из непосредног окружења жртва, још је израженији када су жртве деца. У 63% случајева трафикери су родитељи жртва.

Експлоататори	Проценат (%)
Родитељи	42%
Партнери	10%
Пријатељи и познаници	17%
Рођаци	4%
Послодавци	8%
Непознате особе	19%

На основу спроведених поступака формалне идентификације жртава утврђено је да су у извештајном периоду трафикери врбовали жртве најчешће понудама за посао, пријатељством, удварањем и понудама за брак. Понуде за посао се најчешће користе као начин врбовања за радну експлоатацију у 53% случајева. Оне су се користиле и за врбовање у сврху сексуалне експлоатације и то у 25% случајева. Лажно пријатељство и удварање су најчешћи начини врбовања за сексуалну експлоатацију и то у 31%, односно 25% случајева. Као често средство за врбовање жртава појављују се и позајмице које се зеленашким методама нагло увећавају без основа и мимо првобитног договора. Овако су експлоататори врбовали 33% жртава принуда на кривична дела и 12% жртава сексуалне експлоатације. Експлоататори су децу најчешће врбовали правећи се да су им пријатељи и емотивним манипулацијама, а одрасле понудама за посао.

Најчешћи механизми контроле били су злоупотреба родитељског ауторитета, претње и употреба физичког насиља. Ретки су случајеви где су жртве биле закључаване и везиване, али је било случајева где је слобода кретања ограничавана одузимањем пасоша. Чести су и случајеви коришћења лажног дуга, а било је и ситуација у којима су трафикери злоупотребљавали инвалидитет жртве и то углавном жртава са интелектуалним тешкоћама. За уцене су користили експлицитне снимке и приморавали жртве на пружање сексуалних услуга да их не би објавили или послали члановима њихових породица, а претње су се углавном односиле на то да ће физички наудити њима или члановима

њихових породица. Примећени су и случајеви емоционалног условљавања које су најчешће користиле блиске особе, тражећи од жртава да учине оно што трафикери желе у име њихове наводне љубави или друге врсте односа који подразумевају лојалност и пожртвовање.

Злоупотреба родитељског ауторитета је механизам који су користили родитељи, односно старатељи у односу на децу жртве. Реч је о снажном механизму који доводи до тога да жртве бране своје експлоататоре.

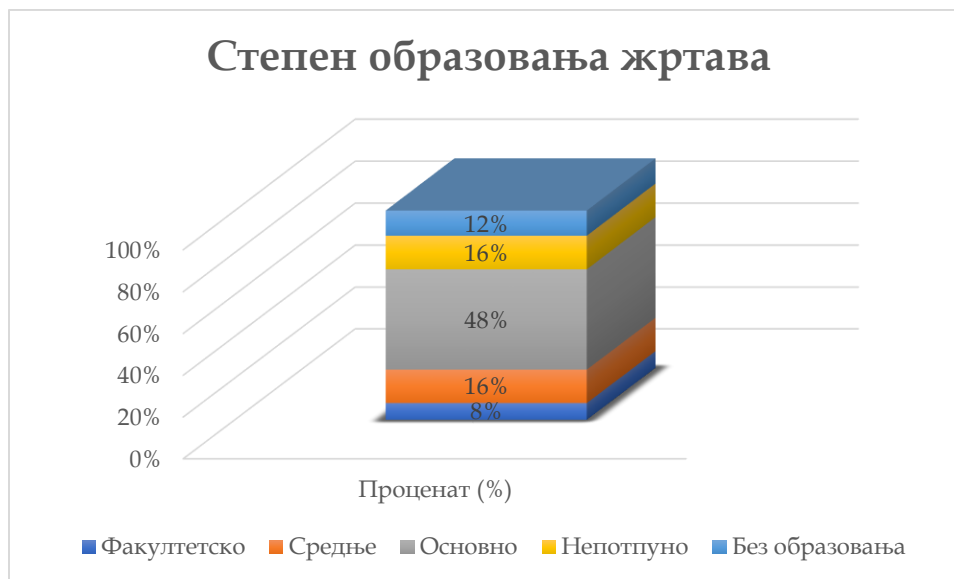
Овај механизам је најчешће коришћен у случајевима принудног брака и просјачења. У случајевима сексуалне експлоатације најчешће су коришћени физичко (46%) и сексуално насиље (100%), претње и уцене (76%), злоупотреба наркотика и лажних дугова у 25% случајева. Приликом радне експлоатације, трафикери су користили претње и уцене у 81% случајева, одузимање пасоша у 25% и физичко насиље у 18% случајева. Злоупотреба родитељског ауторитета је коришћена као механизам контроле у 85% случајева принуде на просјачење и у 70% случајева принудних бракова. Код принуде на просјачење често је коришћено и физичко насиље и то у 69% случајева.

Током извештајног периода, злоупотреба различитих интернет платформи и друштвених мрежа често је коришћена за врбовање, али и за експлоатацију жртава. Центар наводи да трафикери врбују жртве путем лажних огласа за посао или им се удварају путем различитих средстава електронске комуникације. Касније, најчешће у случајевима сексуалне експлоатације, у 80% случајева користе друштвене мреже, али и веб сајтове за оглашавање како би промовисали услуге које пружају жртве. Ови алати се све чешће користе, па су тако у 2022. години уочени у 25% случајева, а у току 2023. године у 39% случајева. Центар указује на то да се ови механизми користе и приликом врбовања за радну експлоатацију као и принудни брак.

Када је у питању социоекономски статус идентификованих жртава, велика већина су особе без непокретности, без запослења и било каквих редовних прихода, најчешће са стеченим основним образовањем. Ниједна жена међу идентификованим жртвама није имала приходе нити кућу, односно стан. Ови подаци се односе на период непосредно пре почетка експлоатације.

Степен образовања међу идентификованим жртвама трговине људима је факултетско образовање у 8% случајева, средње образовање у 16% случајева, основно образовање у 48% случајева, непотпуно образовање у 16% случајева и 12% без образовања од чега су све жене.

Степен образовања жртава	Укупно	% мушкараца према степену образовања	% жена према степену образовања
Факултетско образовање	8%	16%	6%
Средње образовање	16%	28%	11%
Основно образовање	48%	28%	55%
Непотпуно образовање	16%	28%	11%
Без образовања	12%	0%	12%

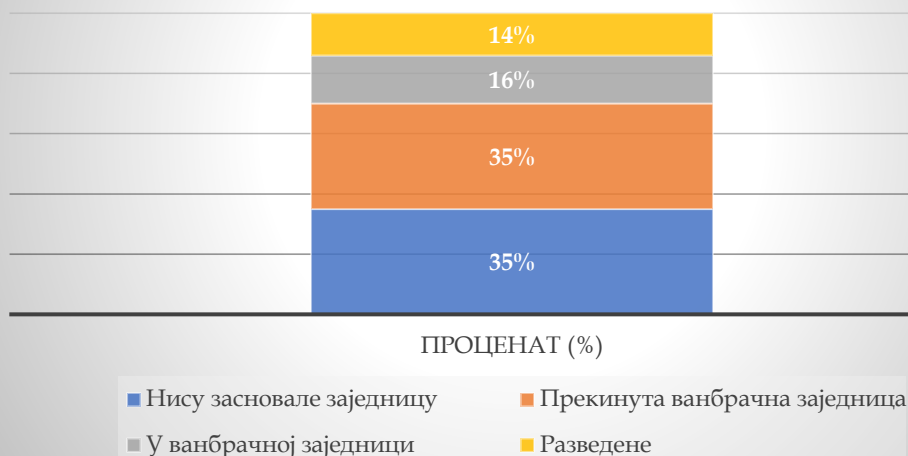
Највећи проценат жртава трговине људима међу одраслима су особе које нису у браку, нити у ванбрачној заједници и чији су односи са члановима породице дисфункционални. Ове особе су у посебно осетљивом положају због тога што су социјално изоловане и немају подршку околине.

Током извештајног периода као жртве трговине људима идентификоване су и две малолетне девојчице које су у тренутку експлоатације имале децу.

Када је реч о породичном статусу жена идентификованих жртава трговине људима у 35% случајева жртве нису биле у брачној заједници, у 35% случајева ванбрачна заједница је била прекинута, у 16% случајева налазиле су се у ванбрачној заједници, а 14% жртва је било разведено.

Породични статус жена жртава трговине људима	Проценат (%)
Нису засновале заједницу	35%
Прекинута ванбрачна заједница	35%
У ванбрачној заједници	16%
Разведене	14%

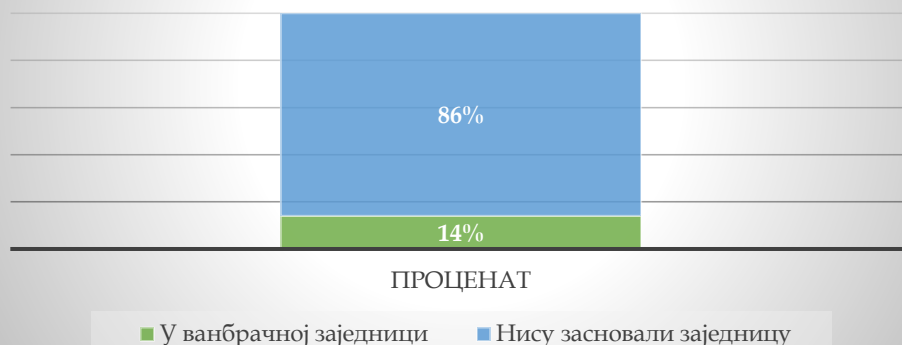
Породични статус жена жртава трговине људима

Што се тиче породичног статуса мушкараца жртава трговине људима, 14% жртава је било у ванбрачној заједници, а 86% није засновало заједницу.

Породични статус мушкараца жртава трговине људима	Процент
У ванбрачној заједници	14%
Нису засновали заједницу	86%

Породични статус мушкараца жртава трговине људима

Број идентификованих страних држављана из мешовитих миграција у извештајном периоду је шест. Иако је 2022. године направљен помак у односу на 2021. годину, у погледу идентификованих жртава међу мигрантима и даље има много потешкоћа у овој области. Оне се односе на кратко задржавање миграната у Србији, честе промене места боравка и боравак у илегалним камповима, недостатак преводилаца, одсуство самоидентификације и недовољно ефикасна прелиминарна идентификација, односно релативно мали број пријава. На основу разговора стручних радника Центра са мигрантима, закључак је да је велики проценат у ризику од трговине људима и да морају да се уложи већи напори и изнађу боља системска решења како би били идентификовани и како би им била пружена помоћ.

Министарство унутрашњих послова

У току извештајног периода, службеници Канцеларије за азил Управе граничне полиције Министарства унутрашњих послова остварили су контакт са тражиоцем азила, држављанином Индије, који је накнадно идентификован као жртва трговине људима на основу радне и сексуалне експлоатације у земљи порекла. Контакт са тражиоцем азила је остварен у току спровођења поступка по поднетом захтеву за азил у Републици Србији, где је приликом одржавања службене радње саслушања стране у складу са чланом 37. Закона о азилу и привременој заштити⁵¹ тражилац азила изнео околности које су указивале на то да се ради о претпостављеној жртви трговине људима. Након сазнања до којих се дошло током спровођења поступка, а у координацији са Центром за заштиту жртава трговине људима, држављанин Индије је идентификован као жртва трговине људима по основу вишеструке експлоатације у земљи порекла (радне и сексуалне експлоатације).

Службеници Канцеларије за азил су спроводили мониторинг приликом подношења захтева за азил, саслушања тражилаца азила и доношења првостепене одлуке. Иако кроз поступак азила долази до идентификације претпостављених жртава трговине људима, жртве често одустану од поступка азила, па због тога не дође ни до крајњег исхода идентификације. Ступањем на снагу Закона о азилу и привременој заштити, члан 17, прописане су посебне процесне и прихватне гаранције за категорије лица као што су малолетна лица, особе са душевним поремећајима као и жртве трговине људима⁵². Када су у питању претпостављене жртве трговине људима, поступак идентификације ове категорије лице Канцеларија за азил спроводи континуирано, најраније након изражавања намере за подношење захтева за азил у Републици Србији на граници или у транзитном простору. Успостављена је сарадња са Центром за заштиту жртава трговине људима, који Канцеларија за азил обавештава у најкраћем року о сазнањима до којих је дошла приликом

⁵² Чланом 17. Закона о азилу и привременој заштити прописано је да у поступку азила води се рачуна о специфичној ситуацији лица којима су потребне посебне процесне или прихватне гаранције, као што су малолетна лица, малолетна лица без пратње, особе са инвалидитетом, старија лица, труднице, самохрани родитељи са малолетном децом, жртве трговине људима, тешко болесна лица, особе са душевним поремећајима, као и лица која су била мучена, силована или изложена другим тешким облицима психолошког, физичког или полног насиља, као што су жене жртве сакаћења полних органа. Посебним процесним и прихватним гаранцијама пружа се одговарајућа помоћ тражиоцу који с обзиром на своје личне околности није способан да остварује права и обавезе из овог закона без одговарајуће помоћи. Поступак идентификације личних околности лица из става 1. овог члана надлежни органи спровode континуирано, а најраније у разумном року након иницирања поступка азила, односно изражавања намере да поднесе захтев за азил на граници или у транзитном простору.

подношења захтева за азил или саслушања, која се односе на очигледне жртве трговине људима.

Инспекција рада

И поред чињенице да је, према информацијама Центра за заштиту жртава трговине људима, током 2023. године радна експлоатација идентификованих жртава трговине људима била на другом месту по учесталости (22,6% у односу на друге облике експлоатације), Национални извештај уочава изостанак проактивнијег деловања инспектора рада. На то указује и изостанак пријава Центру на сумњу трговине људима од стране инспектора рада.

Како је Национални извештај обавештен од стране Инспектората за рад Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања у вези са поступком идентификације жртава трговине људима, поступајући инспектори рада остварили су контакт са претпостављеним жртвама трговине људима у два спроведена инспекцијска надзора. Код послодавца у делатности пољопривреде који је радно ангажовао сезонске раднике из Узбекистана, инспектори рада су непосредно разговарали са ангажованим страним држављанином који једини, према његовим наводима, говори и разуме енглески језик, јер инспектори рада немају могућност ангажовања преводиоца. Током разговора забележени су наводи ангажованог у погледу начина радног ангажовања, поседовања личних докумената, услова рада, услова живота, радног времена, обрачуна и исплате накнада за рад и сл. Такође, код послодавца у делатности угоститељства који запошљава раднике са Филипина, инспектори рада су непосредно разговарали са више ангажованих страних држављана који, према сопственим наводима, говоре и разумеју енглески језик, јер инспектори рада немају могућност ангажовања преводиоца. Током разговора забележени су наводи запослених у погледу начина радног ангажовања, поседовања личних докумената, услова рада, услова живота, радног времена, обрачуна и исплате накнада за рад, итд.

Комесаријат за избеглице и миграције

У оквиру обављања својих надлежности, Комесаријат за избеглице и миграције долази у контакт с претпостављеним жртвама трговине људима. У току извештајног периода, у центрима за азил и прихватним центрима идентификовано је осам претпостављених жртава трговине људима од којих је једно лице идентификовано као жртва трговине људима.

Комесаријат је обавестио Националног извештајца да је у складу са прописима и правилима струке, обавезан континуирани скрининг и идентификација осетљивих категорија, укључујући претпостављене жртве трговине људима. Идентификација се спроводи од тренутка пријема, током целог боравка. У поступању са тражиоцима азила Комесаријат примењује алат који је развила Агенција за азил Европске уније, чији се један од модула овог алата односи на идентификацију жртава трговине људима. Поред тога, кроз редовно одржавање едукативних радионица, у сарадњи са удружењима, током извештајног периода, радило се на оснаживању претпостављених жртава како би се лакше идентификовале жртве. Обуке које су организоване за запослене током извештајног периода, пре свега у сарадњи са Центром за заштиту жртава трговине људима, могу да

допринесу унапређењу вештина за прелиминарну идентификацију жртава трговине људима.

Након спроведених прелиминарних идентификација претпостављених жртава трговине људима, Комесаријат за избеглице и миграције је о томе обавештавао све органе у складу са Стандардним оперативним процедурама за трговину људима, полицију, Националног координатора за борбу против трговине људима, надлежно јавно тужилаштво, Центар за заштиту жртава трговине људима и центар за социјални рад. У складу са најбољим интересом претпостављене жртве, након процене надлежних служби Комесаријат за избеглице и миграције је учествовао у активностима попут измештања у друге објекте, подршке приликом превоза, односно друге радње у складу са планом заштите. Између осталог, Комесаријат за избеглице и миграције је пружао и услуге транспорта и евентуалног смештаја.

Сарадња Комесаријата за избеглице и миграције са релевантним удружењима током извештајног периода, огледала се у измештању жртава и претпостављених жртава у објекте за смештај којима оне располажу. Поред обезбеђивања подршке кроз превоз и транспорт за претпостављене жртве, у ситуацијама када се утврди да лица нису претпостављене жртве трговине људима, Комесаријат обезбеђује смештај и остале услове прихвата.

Претпостављене жртве у току поступка идентификације, као и идентификоване жртве, измештане су из центара Комесаријата.

Комесаријат за избеглице и миграције не обезбеђује услуге правне помоћи, а у центрима Комесаријата, посебно онима у којима су смештене породице и деца, услуге психосоцијалне подршке пружају релевантна удружења, са којима Комесаријат има потписан меморандум о сарадњи.

Највећи изазови за идентификацију и заштиту жртава трговине људима у центрима за азил и прихватним центрима су језичка баријера (недостатак преводилаца за ретке језике), културолошке разлике, кратак боравак у центрима, јер је просечно задржавање у центрима током извештајног периода било 12 дана, као и одлив запослених.

Прекршајни апелациони суд и Прекршајни суд у Београду

И поред чињенице да је Национални извештај обавештен од стране Прекршајног апелационог суда и Прекршајног суда у Београду⁵³ да током извештајног периода није било контакта са жртвама трговине људима, у неколико наврата било је потенцијалних жртава, према процени поступајућег судије, које су поучене о својим правима и могућностима, али нису желеле никаква даља поступања у том правцу. Због постојања основане сумње да неко јесте или може бити жртва трговине људима, приликом саслушања у својству окривљеног⁵⁴ поступајуће судије, у неколико наврата, су предочили лицима за које су оценили да могу

⁵³ Представници Прекршајни суд у Београду учествовали су као учесници и као предавачи на више радионица, обука и семинара, а између осталог: Први и Други тематски састанак за дијалог о управљању миграцијама у Републици Србији, Врднак 19-20. септембар 2023. године; Тематски састанак о управљању миграцијама: „Успостављање националног независног механизма за надзор граница“, 06-07. новембар. 2023. године; „Безбедност људи и граница - борба против кријумчарења миграната и заштита кријумчарених миграната на Западнобалканској рути“, 26-27. октобар 2023. године у Београду; обука „Заштита жртава трговине људима у кривичном поступку“, којој је присуствовало четворо судија Прекршајног суда у Београду.

⁵⁴ Предмети из области јавног реда и мира, Закона о странцима, Закона о спречавању насиља у породици.

бити у ризику, или да јесу жртве трговине људима, али није дошло до даљег поступања, јер су се изјаснила да нису жртве трговине људима, те да се тако нешто ни не уноси у записник о саслушању. Проблем представља то што та лица нису свесна да су жртве, или не желе то да прихвате. Разлоге за то, прекршајни судови виде у страху лица, или у неповерењу да ће им систем пружити адекватну заштиту.

Наводи прекршајних судова, да судије током поступака имају сумњу да је неко лице жртва трговине људима, указују на неопходност укључивања прекршајних судова у прелиминарну идентификацију жртава и интензивније спровођење обука за судије.

Удружење Астра

Током извештајног периода удружење Астра учествовало је у идентификацији 29 жртава трговине људима: 19 жена (укључујући шест малолетних лица женског пола) и 10 мушкараца (укључујући једно малолетно лице мушког пола). Пријаве су добијали од удружења, међународних организација (11), институција (14), а у четири случаја лица су сама иницирала контакт. Жртве су биле изложене различитим облицима експлоатације: осам је било изложено сексуалној експлоатацији, 11 радној, једна принудном браку, три принуди на просјачење и шест вишеструкој експлоатацији. Највећи број жртава били су домаћи држављани (22), док је страних држављана било седам (из Индије, Узбекистана, Бурундија, Пакистана и Црне Горе). Страни држављани су експлоатисани у Србији (шест) и Црној Гори (један). Највећи број држављана Србије експлоатисан је у Србији (14), Немачкој (три), Швајцарској (три), Холандији (један) и Лаосу (један).

6.3. Заштита и помоћ жртвама

Центар за заштиту жртава трговине људима је, током извештајног периода, осим са идентификованим жртвама из 2023. године, радио и са жртвама које су идентификоване протеклих година као и са претпостављеним жртвама трговине људима.

Центар је у 2023. години обезбеђивао помоћ и подршку, што кроз двадесетчетворочасовни рад у Прихватилишту, што кроз организовање непрекидног дежурства у Служби за координацију заштите жртава трговине људима. Радници ове Службе имали су 574 интервенције ван радног времена. Интервенције су биле различитог интензитета и степена ангажовања, од телефонских позива и саветодавних разговора, до излазака на терен и организовања смештаја.

У току извештајног периода Центар је пружао подршку за 373 корисника. Осим за 66 идентификованих жртава током 2023. године, подршка је пружена и за 70 лица која нису идентификована као жртве, али је за њих процењено да су у ризику. Преостали број од 237 корисника обухвата жртве трговине људима које су идентификоване претходних година. Према информацијама Центра, током извештајног периода, Центар је предузео 852 активности у циљу пружања информација корисницима о правима, кривичном делу, судском поступку, могућим видовима подршке, пружаоцима услуга и друге релевантне информације.

У складу са препоруком Заштитника грађана, Центар је увео праксу да за све малолетне претпостављене жртве трговине људима сазове конференцију случаја на почетку рада. У току 2023. године организовано је 357 састанака и конференција случаја, које су углавном организоване електронски. Поред стручних радника Центра и корисника, на конференцији случаја и састанцима најчешће учествују представници установа социјалне

заштите, полиције, правосуђа, представници установа образовања и васпитања као и представници релевантних удружења. Центри за социјални рад укључени су у све случајеве у којима су жртве биле малолетне.

У погледу укључивања центара за социјални рад у случајеве када су жртве пунолетне особе, ситуација је другачија јер жртве саме одлучују о томе да ли ће центри бити ангажовани у пружању подршке. У току извештајног периода, центри за социјални рад били су укључени само у девет случајева у којима су корисници то желели. Како Центар за заштиту жртава трговине људима наводи, разлог за тако мали број случајева у којима су центри за социјални рад укључени у пружање подршке, је страх корисника да ће се у малим местима у којима живе сазнати за то шта им се догодило.

У подршку за 32 жртве трговине људима током 2023. године укључена су релевантна удружења, уз пристанак жртава. Релевантна удружења пружала су подршку у погледу материјалне подршке, смештаја, подршке за укључивање на тржиште рада, психотерапијске помоћи и друго. Део релевантних удружења био је укључен у поступак обезбеђивања преводилаца и правне подршке у поступку добијања азила.

Удружење Астра покренуло је у марту 2002. године СОС телефонску линију за подршку и помоћ жртвама трговине људима и особама у ризику. До краја децембра 2023. године примили су 4.808 позива и обезбедили информације и/или помоћ за 413 корисника. СОС телефонска линија овог удружења једина је лиценцирана СОС линија у Републици Србији, специјализована за проблем трговине људима. Услуге које су доступне жртвама и њиховим породицама укључују саветовање и подршку у процесу тражења, идентификације, опоравка и реинтеграције, као и медицинску, психолошку и правну помоћ.

Контакти су остваривани путем СОС телефона овог удружења, лично при доласцима корисника у удружење (43) или на терену (120) - приликом посета, праћења у контакту са институцијама ради остваривања права, као и кроз пружање директне подршке (правне, психолошке, медицинске, ургентне и др.). Теренски сарадници (10) такође су кроз директне контакте на терену (130) пружали информације, подршку и организовали пружање различитих видова помоћи. У зависности од индивидуалног плана услуга, жртвама се пружају оне услуге које сматрају потребним, водећи рачуна о приоритету потреба. Прво се задовољавају егзистенцијалне потребе као што су безбедност, здравље, храна и смештај.

6.4. Безбедност жртава

Безбедност жртава подразумева предузимање активности сарадње релевантних актера са полицијом, редовно и хитно обавештавање полиције као и израду безбедносних стратегија и саветодавни рад са жртвама.

У погледу безбедности корисника Центра за заштиту жртава трговине људима, током извештајног периода, предузимане су активности у сарадњи са надлежним организационим јединицама Министарства унутрашњих послова. Представници полиције редовно су обавештавани и тражена је њихова ангажованост, а у сарадњи са Центром вршен је саветодавни рад са корисницима.

Полицијски службеници Канцеларије за азил су након спроведених активности, а након достављеног Извештаја од стране Центра за заштиту жртава трговине људима, тражиоцу азила држављанину Индије који је идентификован као жртва трговине људима, по

наведеном основу доделили заштиту у виду одобреног права на уточиште у Републици Србији. Такође, у конкретном случају су према идентификованој жртви трговине људима примењене посебне процесно-прихватне гаранције, па му је Решењем Канцеларије за азил одобрен боравак на приватној адреси, имајући у виду осетљивост и психичко стање тражиоца азила, а све у циљу психичког опоравка, оснаживања и интеграције у редовне друштвене активности.

Током 2023. године, у циљу омогућавања опоравка и елиминисања могућег даљег утицаја на претпостављену жртву, поднета су два захтева за одобрење привременог боравка за странце за које се претпостављало да су жртве трговине људима из члана 62. Закона о странцима⁵⁵. Лица су одустала од захтева, те су захтеви обустављени. Један привремени боравак за претпостављену жртву и један за жртву трговине људима, који су одобрени током 2022. године, су истекли током 2023. године, а за та лица нису поднети захтеви за продужење боравка.

Национални извештац обавештен је од стране Вишег јавног тужилаштва у Београду да је у току извештајног периода, у погледу безбедности претпостављених жртава и жртава трговине људима, остваривана континуирана комуникација са специјализованим одељењима Министарства унутрашњих послова, и то пре свега са Одељењем за јавни ред и мир, при Управи полиције, као и са Трећим одељењем Управе криминалистичке полиције, које има одсек специјализован за поступање у вези са трговином људима.

Током извештајног периода, удружење Астра предузело је различите активности у циљу осигуравања безбедности жртава и претпостављених жртава трговине људима током поступка идентификације и након његовог окончања. У шест случајева, контактирани су органи надлежни за пружање заштите и осигуравање безбедности жртвама, укључујући полицију и тужилаштво. Ове активности укључивале су обраћање путем телефона и писмених захтева ради утврђивања стања и хитног пружања заштите жртвама. У три случаја је дошло до покушаја утицаја на сведока, а у два случаја и до директног физичког напада на жртву. Ово удружење је у сарадњи са надлежним органима обезбедило адекватан и сигуран смештај за жртве.

6.5. Приступ правди, правна помоћ и право на информације

Приступ правди за жртве трговине људима обухвата активности ангажовања адвоката, поступке пред надлежним правосудним органима и одређивање статуса посебно осетљивог сведока што представља додатни вид заштите жртава.

Током извештајног периода, за свих 66 жртава трговине људима које је идентификовао Центар за заштиту жртава трговине људима, Центар је тражио статус посебно осетљивог сведока. Међутим, Центар не добија увек обавештење од стране правосудних органа о поступцима који се пред њима воде. Жртве прихватају правну подршку Центра у већини случајева па информације о току поступака добијају од самих жртава, односно правних заступника које ангажује Центар, или нека друга установа, организација или релевантно удружење. И поред тога, Центар наглашава да нема потпуне податке о свим поступцима за дело трговине људима у којима учествују корисници Центра.

Статус посебно осетљивог сведока, према искуствима Центра, изузетно је значајан и пракса је показала да жртве које пред правосудним органима морају да дају изјаве у присуству

⁵⁵ „Службени гласник РС“, 24/18, 31/19, 62/23.

трафикера, бивају изложене изузетно високом степену ретрауматизације, испољавају снажне реакције на трауму и мање су спремне да сведоче о ономе шта су преживеле. Центар наводи да немају сва тужилаштва и судови потребну опрему за давање изјава преко видео линка, а неки ову опрему не користе иако је поседују, па се дешава да жртве, упркос статусу посебно осетљивог сведока, морају да сведоче у присуству оптужених и њихових адвоката, из малих просторија, често уз различите притиске.

Центар је у току извештајног периода за све кориснице, односно кориснике који су учествовали у правосудним поступцима као оштећени, а који су то желели, обезбедио пратњу на сведочења и давања изјава и настојао да у сарадњи са правосудним органима и полицијом организује њихов долазак безбедно и без сусретања са трафикерима, односно са осумњиченим лицима. Пратњу и подршку су обезбеђивали најчешће стручни радници Центра, а у мањем броју случајева представници центара за социјални рад и релевантних удружења. У току извештајног периода, у 46 ситуација су стручни радници Центра пратили жртве које су давале изјаве и сведочиле у вишим јавним тужилаштвима и судовима.

У погледу пружања правне помоћи, Центар за заштиту жртава трговине људима је обезбедио адвоката за сваку малолетну жртву која је учествовала у поступцима. Адвокати су обезбеђивани и за одрасле жртве трговине људима. Током извештајног периода, Центар је обезбедио адвокате за 25 жртава. Осим Центра, адвокате су обезбеђивала и релевантна удружења, а додељивани су и по службеној дужности. Према информацијама Центра, ниједна жртва није користила услуге бесплатне правне помоћи преко јединица локалних самоуправа, а разлози за то су, према наводима Центра, компликована процедура и недостатак специјализованих адвоката за рад са жртвама трговине људима.

У циљу упознавања са препорукама GRETE у трећем кругу евалуације, које се односе на правни савет и бесплатну правну помоћ, Национални извештај је одржао састанке са представницима Министарства правде. Том приликом Национални извештај је упознат с тим да ће Министарство правде предузети активности у циљу повећања информисаности и доступности бесплатне правне помоћи и правног савета у складу са Законом о бесплатној правној помоћи. Истовремено, поводом препорука GRETE да се трошкови бесплатне правне помоћи и правног савета који се пружају жртвама трговине људима од стране релевантних удружења и адвоката које оне ангажују надокнађују из државног буџета, указано је на то да жртве трговине људима као посебно осетљива категорија имају право на бесплатну правну помоћ у складу са Законом о бесплатној правној помоћи, али им ту помоћ могу пружити само адвокати или службе правне помоћи јединица локалне самоуправе, у складу са Уставом. Удружења могу имати активну легитимацију⁵⁶ у поступцима⁵⁷, али не

⁵⁶ Активна легитимација у судским поступцима се односи на право странке да пред судом покрене поступак и да у њему учествује. То је суштински услов за подносиоца захтева да буде признат као тужилац у судском поступку. Особа мора имати директан интерес у испитивању или решавању одређеног правног питања или спора. Другим речима, да би неко имао активну легитимацију, мора доказати да има правни интерес, односно да је његово право или законити интерес повређен или да постоји непосредна опасност од такве повреде. Особа са активном легитимацијом је у суштини та која има законски основ да тражи судску заштиту и да суду представи свој случај. Активна легитимација је предвиђена по поменутом два закона само у парничном поступку или у управним споровима, али не и у кривичним поступцима за кривична дела трговине људима.

⁵⁷ На пример, Закон о забрани дискриминације члан 46. став 1. и Закон о азилу и привременој заштити члан 56. став 4.

могу заступати жртве у поступку нити им пружати бесплатну правну помоћ или правни савет.

Национални извештај упознат је и с тим да ће Министарство правде подстаћи адвокатске коморе да се укључе у организовање обука и специјализације адвоката за пружање правне помоћи жртвама трговине људима. Истовремено, Министарство ће организовати обуке за службе правне помоћи при јединицама локалне самоуправе. Министарство правде је такође указало на то да ће размотрити на који начин може организовати већи број просторија и адекватне опреме за испитивање посебно осетљивих сведока.

Истовремено, конкретни састанци са Министарством правде искоришћени су и за разматрање проблема доступности информација жртвама трговине људима.

Национални извештај обавештен је од стране Министарства правде о корацима предузетим у циљу побољшања правне помоћи и доступности преводилачких услуга за жртве трговине људима. У извештајном периоду, Министарство правде је објавило јавне позиве за постављање сталних судских преводилаца, што представља важан напредак у обезбеђивању правне заштите жртвама. За арапски језик постављена су четири судска преводиоца за Виши суд у Пироту. За руски језик је именовано 16 преводилаца за више судове у Чачку, Ужицу и Новом Пазару. Такође, 15 сталних преводилаца за енглески и четири за француски језик постављени су у Вишем суду у Шапцу.

Ове мере су од значаја за осигурање правде и ефикасне комуникације са жртвама трговине људима које често не говоре језик у којем се воде судски процеси. Доступност квалификованих преводилаца доприноси бољем разумевању процедура и права жртава, као и њиховом активном учешћу у правним поступцима.

У вези са систематским пружањем усмених и писаних информација претпостављеним и формално идентификованим жртвама трговине људима по питању њихових права, доступних услуга и начина на које могу да им приступе, Министарство правде изражава спремност да изради информативне брошуре и материјале којима би се повећала доступност конкретних информација. Израда тих материјала може бити реализована кроз активности предвиђене Акционим планом за спровођење Националне стратегије за остваривање права жртава и сведока кривичних дела у Републици Србији за период 2020-2025. година. Те активности би могле да се спроведу у односу на виша јавна тужилаштва и јединице локалне самоуправе. Што се тиче судова, имајући у виду чл. 52. став 2. Закона о уређењу судова, у судској управи вишег суда као и другог суда који одреди Високи савет судства организује се Служба за пружање подршке и помоћи оштећенима и сведоцима. Контакт тачка за информисање се именује у основном суду и у другом суду који одреди Високи савет судства. Рад Службе за пружање подршке и поступање контакт тачке детаљније се уређује актом Високог савета судства.

Према информацијама које је Национални извештај добио од Врховног јавног тужилаштва, у складу са Закоником о кривичном поступку и међународним стандардима, надлежна јавна тужилаштва доследно примењују мере заштите жртава трговине људима којима се у свим случајевима, када су за то испуњени законски услови, одређује статус посебно осетљивог сведока, у циљу спречавања ретрауматизације. Одређивање статуса посебно осетљивог сведока представља основ за постављање пуномоћника, што представља додатни вид заштите жртава, као и смањену могућност суочења са окривљеним и посебна правила испитивања.

Према информацијама Врховног јавног тужилаштва, кривичним делом трговина људима оштећено је укупно 37 лица током 2023. године. Од тог броја, статус посебно осетљивог сведока одређен је према 30 лица. У току извештајног периода, шест посебно осетљивих сведока испитано је употребом техничких средстава за пренос слике и звука у истражном поступку, 13 посебно осетљивих сведока испитано је уз помоћ психолога, социјалног радника или другог стручног лица, док ниједан посебно осетљив сведок, према наводима Врховног јавног тужилаштва, није суочен са окривљеним током поступка пред јавним тужилаштвом.

У току извештајног периода, Више јавно тужилаштво у Београду је започело праксу да у сарадњи са Центром за заштиту жртава трговине људима, у ситуацијама сумње у постојање елемената кривичног дела трговине људима, Центар обави разговор са претпостављеном жртвом и предузме мере у оквиру својих надлежности. У сарадњи са Центром тужилаштво проверава да ли је евентуално реч о трговини људима, па уколико се проценом и провером постављених индикатора утврди да се не ради о том тешком кривичном делу, тек тада тужилаштво предузима гоњење за блаже кривично дело.

Према информацијама Вишег јавног тужилаштва у Београду, у извештајном периоду укупно је седам жртава посетило Службу за подршку жртвама и сведоцима родно заснованог насиља од које су добиле општу подршку, а потом су упућене даље на специјализовану подршку коју пружа Центар за заштиту жртава трговине људима и друге организације и релевантна удружења⁵⁸.

На позив Главног јавног тужиоца Вишег јавног тужилаштва у Београду Национални извештај је посетио Више јавно тужилаштво у Београду и обишао просторије намењене за посебно осетљиве сведоке и подршку жртвама. У конкретној просторији обављају се разговори и са жртвама и претпостављеним жртвама трговине људима којима може бити доступан и психотерапеут. Уколико жртве или претпостављене жртве трговине људима, у току поступка добију статус посебно осетљивог сведока, испитивање се врши у конкретној просторији и са посебном пажњом, настојећи да се избегну могуће штетне последице поступка по личност, телесно и душевно стање сведока. Просторија је оспособљена савременом опремом и омогућена је употреба техничких средстава за пренос слике и звука, а све у циљу спречавања ретрауматизације жртава у кривичном поступку.

Што се тиче обавештавања јавности о конкретним кривичним поступцима који се тичу кривичног дела трговине људима, Национални извештај је обавештен од стране Вишег јавног тужилаштва у Београду да ово тужилаштво води рачуна да у својим саопштењима за јавност не открива идентитет жртава и води рачуна у којој мери ће учинити јавности доступним податке који се тичу саме радње извршења кривичног дела. Ово нарочито има у виду када су у питању малолетне жртве којима се поклања посебна пажња. У том смислу

⁵⁸ Кроз наведену Службу оштећена лица, односно жртве добијају правовремене информације, информишу се о томе како изгледа кривични поступак, на који начин могу да остваре своја права, пре свега, право на статус посебно осетљивог сведока и пуномоћника о трошку државе. Жртвама се дају и обавештења о томе ко су странке у поступку, како изгледају поједине фазе, појашњавају им се правни термини, затим којим организацијама даље могу да се јаве уколико им је потребна психосоцијална подршка, без дискриминације по било ком основу. Циљ оваког поступања је да се свакој жртви олакша учешће у поступку те да се поред пружања неопходних информација о самом поступку препозна да ли је жртви неопходна даља подршка неког од релевантног удружења или центара за социјални рад, а затим да се упуте на неку од њих. Такође, овај вид подршке значајан је и како би лице које је претрпело неки облик насиља било оснажено и истрајно у даљем току кривичног поступка.

не описују се детаљно радње кривичног дела, као што је то случај са неким другим предметима, већ се у кратким цртама наводи због чега је неки учинилац оптужен за кривично дело Трговина људима из чл. 388 Кривичног законика. За малолетне жртве се не наводе ни иницијали, нити број година, нити било шта друго у вези са њиховим идентитетом. С обзиром на то да је Више јавно тужилаштво у Београду државни орган који гони учioniце кривичних дела по службеној дужности, једина правна помоћ која је могла да буде обезбеђена оштећенима јесте пуномоћник о трошку државе, о чему су оштећена лица била обавештена и користила.

У оквиру програма директне помоћи, удружење Астра развило је мрежу од 30 адвоката специјализованих за заступање жртава трговине људима на суду. Током извештајног периода, ово удружење покренуло је два спора ради побољшања положаја жртава трговине људима у приступу правди. Први случај се односи на повратницу, идентификовану жртву трговине људима, која је била вишеструко искоришћавана. Други случај се односи на подношење уставне иницијативе Уставном суду са предлогом да утврди неуставност и незаконитост одредби у Стандардним оперативним процедурама за поступање са жртвама трговине људима.

Принцип некажњавања

У току извештајног периода, на иницијативу Националног координатора за борбу против трговине људима, у циљу примене принципа некажњавања жртава, од стране поступајућег јавног тужиоца Вишег јавног тужилаштва у Шапцу, против идентификоване жртве трговине људима, држављанке Украјине, у складу са чланом 26. Конвенције Савета Европе о борби против трговине људима (Некажњавање жртава трговине људима), решењем Основног суда у Лозници обустављен је поступак због извршења кривичних дела Крађа из чл. 203 Кривичног законика.

Психолошка и саветодавна подршка жртвама

У погледу пружања психолошке и саветодавне подршке жртвама, Центар за заштиту жртава трговине људима пружио је овакву подршку за све претпостављене жртве и жртве трговине људима преко здравствених установа. Центар је указао на то да је са корисницама у Прихватилишту рађено по посебном програму интензивне подршке, који подразумева три фазе - фазу адаптације, фазу опоравка и фазу осамостаљивања. Овај програм је израђен у току 2023. године. За све кориснице Прихватилишта је обезбеђена психотерапијска подршка преко пројекта „Ментално здравље жртава трговине људима и пружаоца услуга“, који је реализован уз подршку Немачке агенције за међународну сарадњу. Психотерапијски третман, Центар је обезбеђивао и уз подршку релевантних удружења.

Удружење Астра развило је мрежу од 20 психотерапеута различитих оријентација обучених за рад са траумом трговине људима.

Приступ раду и стручном усавршавању

У погледу приступа раду за жртве трговине људима Центар за заштиту жртава трговине људима има потписан Меморандум о сарадњи са Националном службом за запошљавање. Жртве трговине људима имају статус теже запошљиве категорије што им омогућава приоритет у запошљавању и учешћу у програмима активног тражења посла и самозапошљавања.

Законом о изменама и допунама Закона о запошљавању странаца⁵⁹ и Законом о изменама и допунама Закона о странцима⁶⁰ уведена је јединствена дозвола која подразумева дозволу за привремени боравак и рад, која ће се као јединствени акт издавати у поступку запошљавања странаца. Наведеним законским изменама, поред осталог, прописано је и да право на рад у Републици Србији, без издате јединствене дозволе, остварује странац коме је, у складу са законом, одобрен привремени боравак по основу статуса претпостављене жртве трговине људима и жртве трговине људима. Дакле, поменути изменама омогућено је да ова категорија странаца само на основу свог регулисаног статуса у Републици Србији, односно одобреног привременог боравка, има право на рад, без обавезе прибављања додатних дозвола.

У складу са одредбама Закона о запошљавању и осигурању за случај незапослености и стратешког документима из области запошљавања⁶¹, Национална служба за запошљавање је, током 2023. године, реализовала мере активне политике запошљавања. Према подацима прибављеним од стране Националне службе за запошљавање⁶², на евиденцији незапослених евидентирано је пет лица са статусом жртве трговине људима, од чега су четири жене. У извештајном периоду, саветници за запошљавање обавили су 12 индивидуалних разговора са лицима којима је евидентиран статус жртве трговине људима. Током индивидуалних разговора извршено је 12 процена запошљивости узимајући у обзир све релевантне карактеристике лица⁶³, као и стање на тржишту рада. У складу са извршеним проценама, договорено је 12 индивидуалних планова запошљавања уз основне смернице за активно тражење посла, одређивање активности у циљу налажења запослења, занимања у којима ће се лицу посредовати, као и мера активне политике запошљавања у које ће се лице укључити.

Током извештајног периода, жртве трговине људима биле су укључене у мере активне политике запошљавања и то сајам запошљавања⁶⁴, мотивационо-активациону обуку за лица без квалификација и нискоквалификована лица⁶⁵, информативно-саветодавне услуге у пословном центру⁶⁶ и психолошку процену кандидата за потребе запослења⁶⁷.

Истовремено, Више јавно тужилаштво у Београду је током извештајног периода одржало иницијални састанак⁶⁸ на тему економског оснаживања жртава трговине људима, по постојећем моделу запошљавања жртава породичног насиља на територији града Београда.

Удружење Астра пружа својим корисницима услуге реинтеграције и економског оснаживања са циљем да се жртве трговине људима ојачају и осамостале за стабилан и

⁵⁹ „Службени гласник РС”, број 62/23 од 27. јула 2023. године.

⁶⁰ „Службени гласник РС”, број 62/23 од 27. јула 2023. године.

⁶¹ Стратегија запошљавања у Републици Србији за период од 2021. до 2026. године и Акциони план за период од 2021. до 2023. године за спровођење Стратегије запошљавања.

⁶² Са стањем на дан 31.12.2023. године.

⁶³ Ниво и врста квалификација, радно искуство, додатна знања и вештине, итд.

⁶⁴ Три жртве трговине људима, од чега су две жене.

⁶⁵ Једна жртва трговине људима женског пола.

⁶⁶ Једна жртва трговине људима.

⁶⁷ Једна жртва трговине људима, женског пола.

⁶⁸ Састанку су присуствовали представници Националне службе за запошљавање, представница Центра за заштиту жртава трговине људима, представница Градског центра за социјални рад у Београду, Одељење Чукарица, представнице релевантних удружења. Тема састанка је била економско оснаживање жртава трговине људима, односно имплементација модела запошљавања и у односу на жртве трговине људима у складу са чл. 25 ст. 4 у вези са чл. 4 ст. 1. т. 17 Закона о спречавању насиља у породици.

безбрижан живот. Ове услуге укључују обезбеђивање курсева, обука, школовање, различите алате за рад, помоћ у проналажењу запослења и задовољавање свих других потреба. Такође, удружење организује радионице за групе корисника, где се кроз интерактивни приступ информишу о трговини људима и начинима заштите, посебно у контексту сигурне претраге пословних понуда и запошљавања. Радионице укључују и практичне делове као што су писање радне биографије и први интервју за посао. Учесници су били млади узраста од 18 до 25 година.

Смештај жртава трговине људима

Центар за заштиту жртава трговине људима је обавестио Националног информационог центра да обезбеђивање смештаја за жртве представља један од најизазовнијих задатака са којима се ова установа суочава. Разлог за то су мали и неодговарајући капацитети, као и чињеница да не постоје специјализовани смештаји за све категорије, пре свега мушкарце и децу.

Став Центра за заштиту жртава трговине људима је да би деца која су жртве трговине људима требало да се смештају у средине најсличније породичним. Међутим, проблеми који се јављају су недовољан број хранитељских породица у Србији, као и то да многи хранитељи не желе да приме децу жртве трговине људима јер сматрају да нису компетентни да им помогну. С тим у вези, неопходно је утврдити тачан број хранитељских породица и предузети активности у циљу јачања вештина хранитеља за рад са децом жртвама трговине људима. Центар наводи да је за децу смештај у установе посебно стресан, да су деца већ трауматизована, као и да су упитне могућности да се са децом жртвама трговине људима ради по интензивном програму.

Центар је идентификовао троје деце која су експлоатисана док су била на смештају у установи социјалне заштите (експлоатација се није одвијала у самој установи). У извештајном периоду и даље су били у току поступци идентификације за још шесторо деце на смештају, а Центар пружа подршку и деци која нису експлоатисана, али код којих је препознат ризик. У оваквим ситуацијама је потребно изместити децу из установе, што отежава недостатак смештајних капацитета. Центар наглашава да је током извештајног периода, као и претходних година имао велики број одбијених захтева за смештај деце жртава у установе и хранитељске породице, а за шесторо деце су захтеви одбијени из по десет и више домова и центара за породични смештај.

Према подацима Центра, девет корисника је било смештено у прихватилишта за децу, 12 у домове за смештај деце без родитељског старања, једно дете у казни поправни завод, 10 у хранитељске породице, 10 у друге облике смештаја као што је становање уз подршку за жртве трговине људима, које пружа релевантно удружење, троје у интернат за ученике и троје корисника у матерински дом.

Посебан проблем представља смештај мушкараца за које не постоји одговарајућа услуга смештаја и капацитети. У једном случају, мушкарац је смештен у хранитељску породицу, у три случаја релевантна удружења платила су комерцијални смештај, у два случаја је то урадио Црвени крст.

Центар се залаже за развој специјализованог хранитељства. Ова иницијатива је препозната кроз предлог акционог плана за спровођење програмског документа у борби против трговине људима. Кроз исти документ инициран је и развој услуге за смештај мушкараца,

а Центар очекује да ће се проширењем капацитета Прихватилишта створити услови за пријем деце.

У сарадњи Центра за заштиту жртава трговине људима и Црвеног крста Србије установљене су процедуре за дистрибуцију хуманитарне помоћи за жртве трговине људима и она се врши на основу захтева Центра. Веома је важно то што је Црвени крст Србије успео да успостави такву дистрибуцију помоћи која поштује заштиту идентитета жртве, а у сагласности са донаторима ставља помоћ на располагање жртви, не само у моменту хитног збрињавања и подмирења основних потреба, већ и у ситуацији њене реинтеграције, напуштања склоништа и започињања самосталног живота. У сарадњи са Центром за заштиту жртава трговине људима, и у оквиру пројеката подржаних од стране Швајцарског црвеног крста и Међународне федерације друштава Црвеног крста и Црвеног полумесеца Црвени крст Србије пружа помоћ идентификованим жртвама трговине људима, али и мигрантима који се налазе у стању хитне потребе, а који су у ризику од трговине људима⁶⁹.

Прихватилиште за жртве трговине људима

Прихватилиште за жртве трговине људима је организациона јединица Центра за заштиту жртава трговине људима, која је отворена у фебруару 2019. године. Намењено је женама и девојкама старијим од 16 година које су идентификоване као жртве трговине људима или су у поступку идентификације, које имају висок ниво угрожене безбедности и потребу за обезбеђивањем сигурног места за опоравак. Услуга смештаја у Прихватилиште је лиценцирана у фебруару 2022. године⁷⁰.

Представници Националног известиоца посетили су Прихватилиште за жртве трговине људима у јуну 2023. године. У тренутку посете, у прихватилишту била је смештена једна особа женског пола старости 16 година са својим малолетним дететом старости од једне године и шест месеци. Корисница је у том тренутку била у поступку идентификације.

У Прихватилишту је обезбеђен вишеструки и висок ниво безбедности објекта. Налази се на тајној адреси, има видео надзор који је повезан и са полицијом и 24 часовно дежурство, седам дана у недељи. Истовремено, обезбеђена је стручна помоћ и подршка психолога и социјалног радника 24/7. Након стручне процене о корисницама Прихватилишта, а пре свега о стању и степену самосталности, одлучује се о даљим корацима, односно да ли се жртва враћа у породицу или је потребан други вид смештаја. Други вид смештаја, који је самосталнији у односу на Прихватилиште, је становање уз подршку које углавном обезбеђује релевантно удружење. Постоји могућност и смештаја у Матерински дом при Центру за заштиту одојчади, деце и омладине у Звечанској.

Корисничка група услуга смештаја у Прихватилиште дефинисана је складу са чланом 25 Правилника о ближим условима и стандардима за пружање услуга социјалне заштите⁷¹

⁶⁹ Сарадња Црвеног крста Србије и Центра за заштиту жртава трговине људима на основу Меморандума о пословно-техничкој сарадњи потписаног 1. децембра 2022. године настављена је и током 2023. године.

⁷⁰ Лиценца Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања број 022-02-00181/2020-19 на 5 година.

⁷¹ У складу са чланом 25. став 1. тачка 2. наведеног Правилника услуга смештаја у Прихватилиште у оквиру Центра за заштиту жртава трговине људима пружа се младим особама женског пола старијим од 16 година, одраслим особама женског пола, мајци са дететом/децом, које су идентификоване као жртве трговине људима или се налазе у поступку идентификације. Смештај може бити пружен и мигранткињама, као и свим особама

Корисницама које користе услугу смештаја у Прихваталишту она се пружа најдуже шест месеци, уз могућност продужавања на још шест месеци у складу са процењеним потребама, степеном трауматизације и потребама за осигурањем безбедности⁷². За пружање услуге смештаја у Прихваталишту обезбеђен је посебан простор за запослене, простор за кориснике, простор за реализацију програмских активности, спремање и послуживање хране као и простор за документацију о корисницима.

Национални извештај је упознат с тим да је Центар током извештајног периода имао потешкоће у организовању рада које су пре свега последица недовољног буџета. Центар указује на то да није имао довољно средстава за храну, нити текуће поправке, али је уз помоћ различитих партнера успео да превазиђе ове проблеме и осигура обезбеђивање потреба корисница.

У току 2023. године услугу Прихваталиште за жртве трговине људима укупно је користило 14 корисница и то је највећи број корисница од оснивања. Једна од корисница је смештена 2022. године, а Прихваталиште је напустила 2023. године. Укупно је било 15 смештаја при чему су две кориснице смештане два пута у току године. Од укупног броја, мање од 18 година имало је пет корисница (35,71%), од чега су две имале мање од 15 година. Било је и девет корисница које су у тренутку смештаја биле пунолетне (64,29%). Две кориснице су на смештају биле са својом децом, узраста до три године. Осим једне кориснице која је држављанка Украјине све остале кориснице биле су држављанке Републике Србије.

Све кориснице које су користиле услугу смештаја идентификоване су као жртве трговине људима пре или током смештаја у Прихваталишту, осим једне кориснице за коју није окончан поступак идентификације до краја боравка. Међу идентификованим корисницама смештаја, током 2023. године доминантан облик експлоатације била је сексуална експлоатација у осам случајева (три жртве узраста до 18 година), затим вишеструка експлоатација у два случаја (обе жртве узраста до 18 година), принуда на просјачење, принуда на брак, принуда на вршење кривичних дела у по једном случају.

Приликом смештаја за сваку корисницу је урађена процена снага, потреба и ризика као и индивидуални план заштите у складу са планом стручног радника Службе за координацију и органом упућивања кориснице⁷³.

Према информацијама Центра, све кориснице Прихваталишта су добиле потребне здравствене услуге, укључујући гинеколошке и психијатријске прегледе као основне, као и остале, у складу са својим здравственим стањима и потребама. Поједине кориснице су имале удружене психолошке сметње, а неке од њих су поред тога имале и озбиљне

женског пола за које је извршена процена потребе смештаја у Прихваталиште, односно особама које имају висок ниво угрожене безбедности и потребу за обезбеђивањем сигурног места за опоравак.

⁷² Основни циљ услуге је опоравак жртава од искуства трауме изазване трговином људима у мери која им омогућава преузимање одговорности и коришћење других услуга неопходних у процесу интеграције у заједницу, у сигурном и безбедном физичком и психолошком окружењу. Начин рада и подршка која се обезбеђује корисницама усмерена је на осигурање њихове физичке безбедности и стицање елементарне психолошке сигурности који су неопходни за њихов даљи опоравак. Услуга је привременог карактера и треба да омогући да након изласка из Прихваталишта жртва може да користи друге, мање рестриктивне услуге.

⁷³ Према индивидуалном плану, а на основу процене, за сваку корисницу су одређени приоритетни циљеви и планиране су активности и очекивани исходи. Приоритетни циљеви за сваку корисницу су били безбедност и поштовање безбедносних процедура, здравствена заштита, обезбеђивање личних докумената и помоћ у оквиру остваривања права из система социјалне заштите, а поред тога и развој потенцијала и вештина корисница за самосталан живот, као и стабилизација психичког функционисања кроз пружање психо-социјалне подршке.

здравствене проблеме. Оне су редовно ишле на заказане психијатријске контроле и добијале су одговарајућу терапију која им је редовно давана у присуству запослених. Од укупног броја корисница њих осам (57,14%) је навело да су у периоду експлоатације злоупотребљавале психоактивне супстанце. Током извештајног периода кориснице су имале 301 преглед у здравственим установама (медицинска помоћ и специјалистички прегледи).

Све кориснице које су учествовале у правосудним поступцима имале су обезбеђеног правног заступника, у Прихватилишту им је организована припрема за сведочења, а обезбеђена им је и пратња и подршка стручних радника током давања изјава.

Од укупног броја корисница које су боравиле у Прихватилишту током 2023.године, 11 корисница је напустило услугу смештаја док су три наставиле да користе услугу смештаја и током 2024. године.

6.6. Партнерство, сарадња и јачање капацитета релевантних актера

У току извештајног периода релевантни актери у области трговине људима остваривали су међуресорну и мултилатералну сарадњу у области идентификације, помоћи заштите жртава трговине људима. Истовремено, предузимане су активности у циљу јачања капацитета и одговора актера на изазове у овој области.

У периоду од маја до октобра 2023. године одржана су четири једнодневна семинара у Новом Саду, Београду, Нишу и Крагујевцу, којима су присуствовала 22 јавна тужиоца и шест тужилачких помоћника, док су у јулу и новембру одржане две тродневне радионице у Врднику и Врњачкој Бањи, којима је присуствовало седам јавних тужилаца. Једна од тема поменутих обука била је примена начела некажњавања жртава трговине људима.⁷⁴

Представници Центра за заштиту жртава трговине људима су заједно са представницима Службе за борбу против организованог криминала Министарства унутрашњих послова, били укључени у три случаја која су резултирала хапшењима осумњичених за трговину људима. У конкретним случајевима Центар је организовао подршку и смештај жртвама које су затечене на лицу места.

У циљу превенције трговине децом која се налазе на смештају у установама социјалне заштите, током извештајног периода Центар је започео сарадњу са Заводом за васпитање деце и омладине Београд и заједно са Министарством унутрашњих послова одржао радионицу за њихове штићенике. Том приликом је успостављен контакт са децом, што је резултирало тиме да је једно дете идентификовано као жртва и организована је посебна подршка за њега. Центар наглашава да су трафикери свесни осетљивости деце без родитељског старања, због чега је неопходан проактивнији приступ.

У току извештајног периода, Центар за заштиту жртава трговине људима је за држављане Републике Србије, за које се сумњало да су експлоатисани у иностранству реализовао четири асистирана добровољна повратка – из Северне Македоније, Црне Горе, Белгије и

⁷⁴ Наведене обуке спроведене су у оквиру пројекта „Правда и достојанство за жртве трговине људима које учествују у кривичном поступку“, у организацији Правосудне академије, релевантног удружења и Владе Сједињених Америчких Држава као и у оквиру пројекта Канцеларије против дрога и криминала Уједињених нација „Подршка правди за жртве трговине људима у Југоисточној Европи“ а у организацији Правосудне академије.

Швајцарске. Ови поступци су реализовани уз подршку Министарства унутрашњих послова, а у два је подршку пружала Међународна организација за миграције.

Мисија Међународне организације за миграције у Србији учествовала је у припреми и реализацији добровољног повратка две жртве трговине људима, идентификоване у Белгији и Швајцарској. Припрема и реализација повратка у оба случаја реализована је у сарадњи са ИОМ мисијама у земљама боравка жртава⁷⁵ и надлежних институција у земљама боравка и у земљи порекла, Републици Србији.

У сарадњи са Центром за заштиту жртава трговине људима, Међународна организација за миграције у Србији асистира приликом пријема жртава на аеродрому и транспорту до финалне дестинације у Србији. Даљи директни контакт са жртвама наставља се кроз реализацију реинтеграционог пакета помоћи по повратку. Током процеса реализовања реинтеграционе помоћи жртвама се пружа и континуирана психолошка подршка и саветовање од стране водитеља случаја ове организације, како би се олакшао процес ресоцијализације и реинтеграције жртава у срединама у којима су се вратиле. Такође, Међународна организација за миграције је током извештајног периода била у прилици више пута да подржи жртве које су смештене у прихваталишту, када су у питању неке ургентне потребе, попут хране и лекова.

Након пријема иницијалне најаве добровољног повратка жртава од стране поменутих мисија, у складу са својом редовном процедуром када се ради о добровољном повратку жртава трговине људима, Међународна организација за миграције о томе обавештава Центар за заштиту жртава трговине људима у Републици Србији. У повратку и реинтеграцији жртава трговине у Републику Србију, Међународна организација за миграције блиско сарађује са Центром за заштиту жртава трговине људима и, по потреби, са релевантним удружењима укљученим у случај. Редовна сарадња постоји и са Министарством унутрашњих послова Републике Србије, као и надлежним јавним тужилаштвима.

Током извештајног периода, поред сарадње са Центром за заштиту жртава трговине људима у случају једне од корисница, Међународна организација за миграције у Србији остварила је блиску сарадњу и са релевантним удружењем. Сарадња је подразумевала кооперацију у саветовању са корисницом, како би корисница на најбољи могући начин и у складу са својим актуелним потребама искористила доступну помоћ при реинтеграцији. Редовна сарадња је успостављена и током регионалних и националних догађаја, састанака, скупова.

Канцеларија Савета Европе у Београду током извештајног периода пружила је подршку Центру за заштиту жртава трговине људима кроз оснаживање сарадње са кључним актерима у борби против трговине људима. Одржан је стручни консултативни састанак представника тужилаштва, Врховног касационог суда и представника Центра за заштиту жртава трговине људима, а у циљу унапређења стручних налаза и мишљења Центра, са циљем њиховог ефикаснијег коришћења током истражних, тужилачких и судских поступака. На основу размењених информација, примера из праксе и закључака, локални консултант је израдио нацрт водича за унапређење налаза и мишљења.

У циљу јачања заштите и приступа правди за жртве трговине људима, 26 тужилаца и контакт особа за борбу против трговине људима, представници Центра за заштиту жртава

⁷⁵ Мисијама Међународне организације за миграције у Белгији и Швајцарској.

трговине људима и релевантних удружења састали су се и разматрали унапређење стручних налаза и мишљења Центра.

У току извештајног периода Немачка организација за међународну сарадњу је предузимала активности у циљу успостављања и јачања капацитета локалних тимова за борбу против трговине људима у Зајечару, Крагујевцу, Пироту и Бору⁷⁶. Ова организација је пружила и пројектну подршку Центру за заштиту жртава трговине људима до јуна 2023. године за подршку и унапређење менталног здравља и професионалних капацитета запослених у центру, као и за унапређење психосоцијалне подршке жртвама.

У погледу међународне сарадње, Министарство спољних послова Републике Србије је, током извештајног периода, посредством Генералног конзулата Републике Србије у Милану, наставило да активно прати случај и предузима мере из домена своје надлежности у случају малолетног лица, држављанке Републике Србије. На конкретни случај овом Министарству указали су Министарство за рад запошљавање борацка и социјална питања и Центар за заштиту жртава трговине људима током 2021. године. Том приликом је затражено да се, у контакту са италијанским органима и институцијама, провере наводи у вези са могућом трговином малолетног лица. Према сазнањима Генералног конзулата Републике Србије у Милану, добијеним у децембру 2023. године од италијанског локалног центра за социјални рад одељења за малолетна лица, ово малолетно лице налази се сигурној кући и у процедури је за повратак у Републику Србију. У Републици Србији овом лицу одређен је старатељ, имајући у виду да је лице продато од стране својих родитеља. Конкретни случај прати надлежно Министарство за бригу о породици и демографију.

Министарство спољних послова предузимало је активности и у случају другог малолетног лица, такође, преко Генералног конзулата Републике Србије у Милану, а по молби овог малолетног лица. У вези са овим случајем генерални конзулат Републике Србије у Милану је у контакту са надлежном италијанском социјалном службом и успешно је посредовао у реализацији сусрета родитеља са малолетним лицем. У конкретном случају испитују се околности, под којима се малолетно лице нашло на територији Републике Италије, односно да ли је ово лице жртва трговине људима.

Савет Европе организовао је Округли сто на тему учешћа жртава трговине људима у активностима за сузбијање трговине људима у Босни и Херцеговини, дана 19. јуна 2023. године у Парламентарној скупштини Босне и Херцеговине. У сарадњи са пројектом „Јачање акције против трговине људима у Босни и Херцеговини“ одржан је округли сто на тему учешћа жртава трговине људима у активностима за сузбијање трговине људима. Поред представника Националног известиоца, округлом столу присуствовали су и представници Канцеларије за координацију активности у борби против трговине људима, Центра за заштиту жртава трговине људима, представници релевантних удружења. Циљ округлог стола био је отварање дискусије о начинима оснаживања преживелих жртава трговине људима, укључивање особа које су преживеле трговину људима у доношење

⁷⁶ Састанци тимова су организовани и током извештајног периода до маја 2023. године. У оквиру пројекта РаСТ, у Републици Србији организоване су и обуке за здравствене раднике на две локације и то у Београду и Нишу. На обукама су представљени индикатори за рано препознавање жртава и потенцијалних жртава трговине људима као и Стандардне оперативне процедуре за даље поступање у случају идентификације. Обукама су присуствовали здравствени радници са подручја Београда и јужне Србије (Ниш). Ови догађаји су организовани у сарадњи са Министарством здравља и Канцеларијом за координацију активности у борби против трговине људима у оквиру Министарства унутрашњих послова.

одлука и њихово активно учешће у борби против трговине људима, а у складу са стандардима Савета Европе, GRETE и Конвенцијом Савета Европе за борбу против трговине људима.

7. ПРЕВЕНЦИЈА, ПАРТНЕРСТВО И САРАДЊА

Током 2023. године, релевантни државни органи Републике Србије у области трговине људима предузимали су активности у циљу превенције трговине људима и унапређења сарадње. Спроведене су активности усмерене на подизање свести јавности о трговини људима и настављено је организовање различитих врста обука у циљу јачања капацитета релевантних актера у овој области. Иницијативе на локалном нивоу углавном су обухватале активности малобројних активних локалних тимова за борбу против трговине људима који су допринели ширењу ових активности на локалном нивоу. Активности су предузимане и у циљу спречавања трговине децом и трговине људима међу осетљивим категоријама.

У значајној мери ове активности реализоване су у сарадњи са међународним организацијама и релевантним удружењима што је допринело већој ефикасности и координацији.

Имајући у виду важност превенције трговине људима те унапређење сарадње и координације свих релевантних актера у овој области, неопходно је наставити, унапредити и проширити активности актера кроз обезбеђивање континуиране подршке свим укљученим актерима како би се постигли трајни и одрживи резултати.

7.1. Препоруке за унапређење стања у области

Ради унапређења стања у области, Национални извештај упућује надлежним органима следеће препоруке⁷⁷:

- **Неопходно је интензивирати надзор и едукацију о злоупотреби интернет платформи и друштвених мрежа за врбовање и експлоатацију жртава трговине људима, уз посебан фокус на лажне огласе за посао, удварање преко средстава електронске комуникације и оглашавање сексуалних услуга;**
- **Неопходно је наставити и унапредити напоре на повећању свести о трговини људима међу младима у Републици Србији, јер информисани млади могу боље препознати ризике и избежавати опасне ситуације, доприносећи стварању друштва осетљивијег на проблем трговине људима;**
- **Неопходно је укључити медије у координисане и свеобухватне мере превенције и борбе против трговине људима, кроз одговорне и едукативне медијске кампање, које информишу јавност о озбиљности овог проблема и подижу свест о начинима препознавања и реаговања на ризике, избегавајући сензационализам и ретрауматизацију жртава;**
- **Неопходно је обезбедити да тема превенције и борбе против трговине људима и даље буде међу приоритетним темама конкурса за суфинансирање медијских**

⁷⁷ Иако по члану 19. став 2. Закона о Заштитнику грађана Заштитник грађана није овлашћен да контролише рад Народне скупштине, председника Републике, Владе, Уставног суда, судова и јавних тужилаштва, Заштитник грађана сматра да би било корисно да у духу добре сарадње наведени органи размотре његове препоруке.

пројеката како би била подстакнута већа заинтересованост и ангажовање медија у овој области;

- Неопходно је, у оквиру буџета за суфинансирање пројеката производње медијских садржаја који остварују јавни интерес, обезбедити буџет намењен превенцији трговине људима;
- Неопходно је реализовати акредитоване програме обуке, у области трговине људима, који су регистровани у Републичком заводу за социјалну заштиту, ради унапређења капацитета професионалаца у борби против трговине људима;
- Неопходно је наставити са активним укључивањем релевантних удружења у институционални оквир, у области трговине људима, како би била обезбеђена одрживост услуга подршке жртвама трговине људима;
- Неопходно је обезбедити рад и већу ангажованост постојећих локалних тимова за борбу против трговине људима, а посебно предузети мере у циљу формирања нових тимова, нарочито локалног тима за Град Београд.

7.2. Подизање свести опште и стручне јавности о трговини људима

Активности у погледу подизања свести о трговини људима, током извештајног периода, углавном су се сводиле на обележавање Светског дана борбе против трговине људима и Европског дана борбе против трговине људима, 30. јула и 18. октобра 2023. године.

На иницијативу Националног координатора за борбу против трговине људима и Канцеларије за координацију активности у борби против трговине људима Министарства унутрашњих послова, одржан је Годишњи састанак локалних тимова за борбу против трговине људима, 17. октобра 2023. године у Нишу, којим је обележено 10 година од оснивања првих локалних тимова за борбу против трговине људима у Републици Србији. Састанак је организован у светлу обележавања 18. октобра, Европског дана борбе против трговине људима⁷⁸. На састанку је омогућена размена важних информација и примера добре праксе о актуелним дешавањима и изазовима у превенцији и борби против трговине људима. Такође, састанак је представљао и прилику за размену искустава и јачање прекограничне сарадње са мултидисциплинарним тимом из Републике Северне Македоније.

Представници Центра за заштиту трговине људима током извештајног периода учествовали су на 69 стручних скупова. Од тога, запослени у Центру су на 41 скупу имали улогу активних учесника, предавача или едукатора и учествовали су у едукацији преко 300 стручњака из различитих области.⁷⁹

Центар за заштиту жртава трговине људима и Црвени крст Србије организовали су стручни скуп поводом Светског дана борбе против трговине људима којем су присуствовали представници правосуђа, полиције, система социјалне заштите, међународних организација, амбасада, удружења и Националног известиоца. На скупу је

⁷⁸ Састанак је организован у оквиру „Миграционог партнерства Швајцарска – Србија 2020-2023“, пројекта „Побољшање заштите – управљање осетљивим миграцијама у Републици Србији“ у којем учествује Министарство унутрашњих послова, а спроводи га Међународна организација за миграције.

⁷⁹ Доступно на: <https://centarzztlj.rs/%d0%b8%d0%b7%d0%b2%d0%b5%d1%88%d1%82%d0%b0%d1%98-%d0%be-%d1%80%d0%b0%d0%b4%d1%83-%d1%86%d0%b5%d0%bd%d1%82%d1%80%d0%b0-%d0%b7%d0%b0-2023-%d0%b3%d0%be%d0%b4%d0%b8%d0%bd%d1%83/>.

представљен статистички извештај Центра и приказани савремени трендови и изазови у борби против трговине људима. Информације о скупу и Светском дану борбе против трговине људима пренели су јавни медијски сервис и други електронски медији.

У току извештајног периода Центар је организовао и завршни скуп у оквиру пројекта „Ментално здравље жртава трговине људима и пружалаца услуга“, које је Центар спровео уз подршку Немачке агенције за међународну сарадњу. На скупу је представљен и кратак документарни филм „Пут опоравка“, који је приказао опоравак жртава у Прихваталишту. Скупу су присуствовали представници различитих установа и организација које пружају помоћ жртвама трговине људима.

Министарство просвете је, у сарадњи са Заводом за унапређивање образовања и васпитања, реализовало три онлајн обуке⁸⁰ за запослене у установама образовања и васпитања о примени Правилника о протоколу поступања у установи у одговору на насиље, злостављање и занемаривање и ради унапређења рада саветница на СОС линији за пријаву насиља у школама. Обуке је похађало 360 запослених у школама.

Министарство за рад, бораčka и социјална питања обавестило је Националног информациоца да у Регистру акредитованих програма обуке који води Републички завод за социјалну заштиту, постоје четири програма обуке који се односе на област трговине људима⁸¹. Међутим, ниједан од наведених програма није реализован у току извештајног периода.

Локални тим града Новог Сада за борбу против трговине људима реализовао је информативне активности у циљу подизања свести опште популације о проблему трговине људима приликом обележавања Светског и Европског дана борбе против трговине људима тако што су на штандовима, на прометним местима у Новом Саду, чланови Тима делили информативни материјал грађанима, реализовали едукативне игре за најмлађе и разговарали са посетиоцима штанда о ризицима трговине људима. Наведене активности спроведене су са циљем универзалне превенције трговине људима која обухвата активности намењене општој популацији, без обзира на присуство ризичних фактора.

Организације Црвеног крста широм Србије обележиле су Светски и Европски дан борбе против трговине људима у складу са инструкцијама Црвеног крста Србије.

7.3. Подизање свести младих о трговини људима

Министарство туризма и омладине препознало је значај борбе против трговине људима у Стратегији за младе у Републици Србији за период од 2023. до 2030. године и сваке године подржава програме и пројекте за спровођење циљева Стратегије⁸².

Црвени крст Србије је током 2023. године спровео Програм борбе против трговине људима у 126 јединица локалне самоуправе у Републици Србије. Мрежа вршњачких едукатора Црвеног крста спровела је 1.780 информативних радионица у школама и местима где се

⁸⁰ Сва три програма садрже модуле који се директно односе на област трговине људима, процедуре поступања и упознавање са ревидираном листом индикатора.

⁸¹ Подршка жртвама трговине људима у систему социјалне заштите – откривање, процена потреба и планирање подршке; Идентификација, помоћ и заштита мушкараца жртава трговине људима; Центар за социјални рад у заштити жртава трговине људима; Инструктажа за рад на СОС телефону за жртве трговине људима.

⁸² У сарадњи са Министарством просвете, Министарством за рад, запошљавање, бораčka и социјална питања и Комесаријатом за избеглице и миграције Републике Србије, Министарство туризма и омладине је партнер на програму „Миграције у функцији одрживог развоја - фаза III“.

деца и млади окупљају, преносећи поруку о потреби заштите и мерама опреза од трговине људима до 36.388 особа, посебно деце и младих из осетљивих група.

Према усвојеним стандардима за реализацију обука за волонтере у Програму за рад са различитим посебно осетљивим циљним групама, Црвени крст Србије организовао је националну специјализовану обуку коју је похађало 35 полазника. Током извештајног периода организације Црвеног крста у неколико градова и општина⁸³ организовале су обуку нових вршњачких едукатора. Овим је, вештину за спровођење информативних радионица у раду са вршњацима стекло 352 нових едукатора.

Током извештајног периода, испит за добијање лиценце за ниво сертификације „Тренер“ успешно је завршило 18 кандидата из организација Црвеног крста. Лиценцирање тренера осигурава спровођење активности Програма према постављеним стандардима и позитивно утиче на мотивисање и задржавање волонтера. Стандардизација активности олакшава координацију и омогућава волонтерима да наставе свој рад при промени средине. Релиценцирање осигурава да тренери остану у току са свим унапређењима Програма и адекватном реализацијом свих модула према задатим циљевима, доприносећи задржавању волонтера и њиховом сталном развоју.

У циљу обележавања Европског дана борбе против трговине људима, Црвени крст Србије, на позив Факултета политичких наука Универзитета у Београду, за студенте треће и четврте године основних студија, одржао је предавање о проблему и последицама трговине људима. Значајан сегмент предавања посвећен је одговору социјалних радника и потреби њиховог адекватног реаговања. На предавању су учествовали и представници Центра за заштиту жртава трговине људима.

Представници Центра учествовали су и на три тренинга за активисте Црвеног крста Србије као и у својству едукатора на обуци „Улога и умрежавање актера у препознавању, пружању подршке и спречавању ретрауматизације жртава трговине људима и других рањивих група“, што је омогућило бољу координацију и умрежавање међу различитим актерима који су укључени у ове активности.

У склопу Правне клинике, Центар за заштиту жртава трговине људима одржао је предавање студентима Правног факултета Универзитета у Београду о приступу правди жртава трговине људима. Предавању је присуствовало 40 студената. Предавање је одржано у циљу повећања свести студената о сложености и изазовима са којима се суочавају жртве.

Из наведених активности произилази да се кроз разне активности и програме ради на повећању свести о трговини људима међу младима у Републици Србији. Међутим, неопходно је наставити и унапредити ове напоре. Информисани млади људи могу боље препознати ризике и избегавати опасне ситуације, чиме се смањује број потенцијалних жртава. Такође, едукација о правима и начинима подршке жртвама доприноси стварању друштва које је осетљивије на проблем трговине људима и подстиче активну улогу младих у борби против ове појаве. Даљи рад на подизању свести, унапређењу едукације и јачању сарадње између свих укључених страна остаје кључан за успешну борбу против трговине људима и заштиту младих.

⁸³ Палилула, Александровац, Аранђеловац, Бабушница, Бољевац, Ћићевац, Кладово, Крагујевац, Краљево, Крушевац, Лозница, Ниш, Ваљево, Врање, Косовска Митровица, Зубин Поток, Бачка Топола, Кикинда, Ковин, Нови Сад, Панчево и Вршац.

7.4. Медијско извештавање о трговини људима

Трговина људима захтева координисане и свеобухватне мере превенције и борбе у којима значајну улогу имају и медији. Медијске кампање и извештавање о теми трговине људима не само да информишу јавност о озбиљности овог проблема, већ и доприносе подизању свести о начинима на које појединци и заједнице могу препознати и реаговати на ризике. Ипак, непрофесионално и сензационалистичко извештавање може довести до ретрауматизације жртава и угрожавања њиховог идентитета. Стога је, од посебног значаја укључивање медија у превентивне активности, на одговоран и едукативан начин.

Национални извештач упознат је да медији редовно извештавају о организованим стручним скуповима Центра за заштиту жртава трговине људима. Представници Центра у изјавама за медије указују на опасности трговине људима и начине реаговања на ризике. Кроз медијске наступе, представници Центра су информисали јавност о томе како да пријаве случајеве трговине људима.

Током извештајног периода, на конкурсима у области јавног информисања, Министарство информисања и телекомуникација подржало је реализацију три пројекта на тему превенције и борбе против трговине људима⁸⁴. Министарство истиче незаинтересованост медија за реализацију пројекта на ову тему, као највећи изазов током извештајног периода. Покушава се да се овај изазов превазиђе увршћивањем теме превенције и борбе против трговине људима у приоритетне теме конкурса, што је, у извештајном периоду, подстакло медије да се пријаве на конкурсе са овом темом. Активности су суфинансиране из буџета Републике Србије, а Министарство нема одређен буџет намењен искључиво за сврхе превенције трговине људима, већ има одређен буџет за суфинансирање пројекта производње медијских садржаја ради остваривања јавног интереса у области јавног информисања.

Министарство културе Републике Србије сваке године расписује конкурсе за суфинансирање пројекта у култури, у свим областима стваралаштва. Иако програмским буџетом Министарства нису опредељена средства за борбу против трговине људима, конкурсна процедура подразумева могућност суфинансирања ове врсте пројекта. Пријавни формулар у свим конкурсним областима садржи питање о доприносу пројекта остваривању права друштвено осетљивих група и родној равноправности.

Министарство културе обавестило је Националног извештача да су конкурсне комисије увек посвећивале посебну пажњу пројектима који се односе на борбу против трговине људима и настојале да подрже њихову реализацију у 2023. години. На конкурс за културне делатности деце и за децу и младе пријављен је само један пројекат који је предвиђао предавање о борби против трговине људима и снимање телевизијске емисије, али није било садржаја у области културе те комисија није имала основа да га препоручи за подршку.

7.5. Иницијативе на локалном нивоу

Иницијативе на локалном нивоу за превенцију трговине људима доприносе подизању свести о трговини људима у локалним заједницама, омогућавајући грађанима да

⁸⁴ Радио телевизија Врање доо Врање са пројектом „Не скрећи поглед, кријумчарење људи је свуда око нас“, који је реализован на Радио телевизији Врање; Радио Рубин доо Крушевац са пројектом „Заједно против трговине људима“, који је реализован на Радију Рубин из Крушевца; Удружење „Буди активан 16“ са пројектом „Проблеми других се и нас тичу“, који је реализован на Радио Прешеву.

препознају случајеве потенцијалне трговине људима и реагују на њу. Поред тога, ове иницијативе често нуде директну подршку жртвама као и образовне програме за младе, чиме се подстиче активна улога свих чланова друштва у спречавању трговине људима.

Носиоци иницијатива на локалном нивоу током извештајног периода били су поједини локални тимови за борбу против трговине људима.

Активности Локалног тима града Новог Сада за борбу против трговине људима, у циљу превенције трговине људима, током извештајног периода, односиле су се на редовне месечне састанке представника Вишег јавног тужилаштва-тужиоца задуженог за предмете трговине људима, Полицијске управе у Новом Саду и Центра за социјални рад. Састанци су били посвећени анализи случајева у којима се утврђују неки од индикатора ризика од трговине људима.

Такође, организују се и састанци на којима присуствују представници Центра за социјални рад града Новог Сада (обухвата одељења у Беочину и Сремским Карловцима), центара за социјални рад из Жабља (обухвата и општину Тител), Бачке Паланке, Бача, Бачког Петровца и Темерина. Сусрети се одржавају на двонедељном нивоу, у просторијама Центра за социјални рад, и усмерени су на консултације између представника наведених актера ради разматрања сваког појединачног случаја лица у ризику од трговине људима о којој имају сазнања водитељи случаја центара за социјални рад⁸⁵.

Чланови Тима града Новог Сада за борбу против трговине људима, учествовали су у својству говорника на 11. годишњој конференцији о трговини људима, под називом „Слобода нема цену”. Скуп је имао едукативни карактер и, пре свега, био је намењен младима, студентима и будућим професионалцима који ће се у свом раду сусретати са проблемом трговине људима. Чланови Тима реализовали су радионице за студенте психологије, педагогије и права на тему значаја прелиминарне идентификације трговине људима.

У новембру 2023. године представници Локалног тима града Новог Сада за борбу против трговине људима одржали су интерно саветовање, односно неформалну обуку, новозапослених стручних радника у Центру за социјални рад града Новог Сада за примену индикатора за прелиминарну идентификацију жртава трговине људима.

Током извештајног периода Локални тим у Суботици реализовао је 93 радионице за 1.964 деце предшколског, основног и средњешколског узраста на тему превенције трговине људима, а носилац активности били су вршњачки едукатори Градске организације Црвеног крста Суботице. Такође, реализовано је 16 радионица за 1.300 ученика основних и средњих школа и пет радионица за 400 родитеља на тему безбедности на интернету, вршњачког насиља и трговине људима. Носилац активности било је релевантно удружење.

⁸⁵ Стално присутни чланови су: заменик из Вишег јавног тужилаштва, полицијски службеник/ца из наведеног Одељења Полицијске управе у Новом Саду, руководиоци Службе за заштиту деце и младих, Службе за заштиту одраслих и старих, Сигурне женске куће, Сигурне дечије куће и Свратишта за децу и младе Центра за социјални рад града Новог Сада. Водитељи случаја и супервизори из новосадског и других центара за социјални рад састанцима присуствују када имају предмет који се на састанцима разматра, а који представљају присутнима. Стручњаци који учествују на консултативним састанцима су закључили да је овај начин рада вишеструко користан јер детаљно разматрање сваког појединачног случаја истовремено из угла полиције, тужилаштва и социјалне заштите доприноси бољој и прецизнијем откривању случајева трговине људима, благовременој и делотворној превенцији и интервенцији и заштити жртава и других особа у ризику од трговине људима или сродних феномена социјалне патологије.

У сарадњи са релевантним удружењем, Локални тим у Суботици организовао је годишњи састанак са посебним фокусом на тему превенције трговине људима, сексуалне експлоатације и проституције. Рад Локалног тима није буџетиран у градском буџету, а подршку за одређене активности Локални тим је имао од релевантног удружења.

У 2023. години Локални тим у Сремској Митровици обележио је Светски и Европски дан борбе против трговине људима и то предавањем на тему трговине људима у просторијама Црвеног крста Сремска Митровица. Током извештајног периода организован је састанак са релевантним удружењем на тему превенције сексуалне експлоатације и проституције. Црвени крст кроз своје активности као члан Тима одржава радионице за нове волонтере на тему трговине људима.

Локални тим у Панчеву указао је на то да је члан Локалног тима који се бави превентивним активностима, Црвени крст Панчево, имао бројне активности током 2023. године. Одржано је 20 предавања, којима је обухваћено 465 деце и младих (190 мушкараца и 275 жена), укључујући 110 предшколаца, 262 основца и 93 средњошколца. Организоване су уличне акције и појачана је присутност на друштвеним мрежама поводом Светског и Европског дана борбе против трговине људима. Такође, током извештајног периода, организована је стандардизована обука за едукаторе из области борбе против трговине људима, на којој је обучено 11 средњешколаца. Црвени крст Панчево, као члан Локалног тима, сарађивао је са различитим образовним установама, укључујући предшколске установе и основне и средње школе, како би подигао свест о проблему трговине људима. Реализована су три гостовања на локалним радио и ТВ станицама, као и 14 објава на друштвеним мрежама. Град Панчево финансира превентивне активности Црвеног крста са 500.000 динара годишње, што покрива организацију обука, догађаја, радних састанака и израду промотивног материјала.

Активности локалних тимова у Новом Саду, Суботици, Сремској Митровици и Панчеву, показују ангажованост у сузбијању трговине људима. Они редовно организују радионице, обуке и едукативне догађаје, што потврђује да постоји систематски приступ у борби против трговине људима.

Национални извештај упознат је само са активностима конкретних локалних тимова, при чему подсећа да је у Републици Србији формирано 17 локалних тимова за борбу против трговине људима.

7.6. Мере превенције трговине децом

Почетком школске 2022/2023. године, Министарство просвете упознало је све установе образовања и васпитања са новом ревидираном листом индикатора за прелиминарну идентификацију жртава трговине људима за систем образовања⁸⁶ и Водичем за њихову примену⁸⁷, а током 2023. године одржане су и обуке у циљу упознавања запослених са ревидираним индикаторима и процедурама поступања у заштити од трговине људима. Поменута листа индикатора за систем образовања ревидирана је у циљу оснаживања

⁸⁶ Доступно на: <https://prosveta.gov.rs/wp-content/uploads/2022/06/Finalna-verzija-liste-indikatora-za-preliminarnu-identifikaciju-trgovine-ljudima-jun-2022..pdf>.

⁸⁷ Доступно на: <https://prosveta.gov.rs/wp-content/uploads/2022/03/Vodic-za-primenu-revidiranih-indikatora-za-potencijalne-zrtve-trgovine-ljudima-1.pdf>.

капацитета система образовања за рано препознавање и процену ризика да је ученик претпостављена жртва трговине људима.

Током 2023. године, одржано је 19 обука за планирање, спровођење и праћење мера за спречавање осипања ученика за 482 учесника из 47 школа. Обуке су акредитоване као програм од јавног интереса и планиране су буџетом Министарства просвете.

У сарадњи са релевантним удружењем, реализоване су три обуке⁸⁸ под називом „Трговина људима (децом) – превенција и едукација за запослене у установама образовања“. Обуке је похађало близу 70 запослених.

Влада Републике Србије уз техничку подршку Канцеларије за информационе технологије и електронску управу покренула је пројекат за успостављање националне платформе за превенцију и сузбијање насиља који укључује децу, под називом „Чувам те“⁸⁹.

Обука о улози установа образовања и васпитања у борби против трговине људима, коју су израдили запослени у Министарству просвете, постављена је на Националној платформи „Чувам те“. Обуку је похађало близу 15.300 запослених у установама образовања и васпитања који су имали прилику да се упознају са ревидираном листом индикатора, смерницама за поступање у ситуацијама сумње или сазнања да је ученик претпостављена жртва трговине људима, као и са начинима реализовања превентивних активности у школама за ученике, уз укључивање родитеља.

Током извештајног периода, на Националној платформи, постављено је 15 обука за запослене, ученике и родитеље чији се садржај односи на област заштите од свих облика насиља, процедуре поступања и начине реализације превентивних активности и пружање подршке. Током 2023. године обуке је похађало 8.200 запослених, 7.900 ученика и 3.000 родитеља.

Министарство просвете активно учествује у раду Националне коалиције за окончање дечијих бракова у Србији. У оквиру ове иницијативе коју предводи Координационо тело за родну равноправност Владе Републике Србије и УНИЦЕФ реализована је медијска кампања за подизање свести о штетности традиционалних пракси дечијих и малолетничких бракова.

⁸⁸ Обуке су реализоване са циљем указивања на значај раног препознавања и реаговања као и упознавања са ревидираним индикаторима за систем образовања и васпитања и процедурама поступања уколико имају сумњу или сазнање да је ученик потенцијална жртва трговине људима.

⁸⁹ Платформа на једном месту интегрише све потребне аспекте темељне превенције и алате за сузбијање насиља које укључује децу. У оквиру сегмента информисања могу се пронаћи информације о облицима насиља, препознавању и поступању у случајевима насиља, злостављања и занемаривања у складу са званичним процедурама надлежних ресора. Национална платформа има за циљ координицију и јачање интерсекторске сарадње свих надлежних институција у борби против сваког облика насиља које укључује децу. Поред вршњачког насиља које је у фокусу ове платформе, она представља и алат који ће помоћи у борби против насиља према свим запосленима у установама образовања и васпитања широм Србије. На Националној платформи „Чувам те“ налазе се и сегменти које се односе на информисање и едукацију и континуирано се објављују едукативни материјали из области превенције и заштите од насиља. На овој платформи постоји онлајн курс „Улога установа образовања и васпитања у борби против трговине људима“ намењен васпитачима, наставницима и стручним радницима ради њиховог упознавања са Листом индикатора за прелиминарну идентификацију ученика који су потенцијалне жртве трговине људима, успешно спровођење превентивних мера и заштите ученика од трговине људима, развијања компетенција и вештина за обезбеђивање подршке ученицама/деци жртвама трговине људима.

Кроз праћење броја обављених консултативних позива и упућених директних пријава Центру за заштиту жртава трговине људима од стране установа образовања и васпитања, Министарство просвете наводи да прати примену ревидираних индикатора и јасно дефинисаних смерница за поступање у ситуацијама када запослени у школама имају сазнање или сумњу да је ученик претпостављена жртва трговине људима.

Као резултат ревизије индикатора за прелиминарну идентификацију жртава трговине људима за систем образовања, као и реализованих обука, према подацима Центра за заштиту жртава трговине људима за 2023. годину, бележи се пораст пријава сумње на потенцијалну трговину људима, а које су пристигле из установа образовања и васпитања. Центар је у претходном периоду примио девет пријава из система образовања, а обављено је око 12 консултативних телефонских позива од стране запослених у установама образовања и васпитања. Напред наведени број представља повећање, имајући у виду да током 2021. и 2022. године Центар за заштиту жртава трговине људима није примио ниједну пријаву из система образовања и васпитања.

Националног известиоца забрињава чињеница да током 2023. године ниједна пријава из система образовања није резултирала идентификовањем жртве, а током 2023. године 62% идентификованих жртава су деца, од којих је скоро половина експлоатисана док је ишла у школу, а део није похађао обавезно основно образовање. С тим у вези, Национални известилац понавља да је неопходно хитно додатно ангажовање система образовања и васпитања у подизању свести о трговини људима и наставак обука запослених у овом систему за прелиминарну идентификацију.

Према Правилнику о протоколу поступања установа образовања и васпитања⁹⁰ трговина људима је дефинисана као један од облика насиља у којима је установа образовања и васпитања дужна да поступа, уколико има сумњу или сазнање да је ученик претпостављена жртва трговине људима. У тим ситуацијама постоји обавеза школе за укључивање, односно обавештавање других надлежних институција, пре свега установе социјалне заштите, Центра за заштиту жртава трговине људима, полиције и надлежног јавног тужилаштва. Такође, законским актима прописане су обавезе установа образовања и васпитања да реализују превентивне активности, кроз обавезне годишње програме заштите од насиља злостављања и занемаривања, програм спречавања дискриминације и програм превенције ризичних понашања. У оквиру поменутих планова реализују се и активности у циљу превенције трговине људима са ученицима уз укључивање родитеља.

На основу Уредбе о безбедности и заштити деце при коришћењу информационо-комуникационих технологија⁹¹ при тадашњем Министарству трговине, туризма и телекомуникација формиран је 2017. године Национални контакт центар за безбедност деце на интернету, који представља јединствено место за пружање савета у вези са безбедности деце на интернету. Национални контакт центар бави се и прослеђивањем пријава о штетном непримереном или нелегалном садржају и понашању на интернету⁹².

⁹⁰ Којим су прецизно дефинисане превентивне и интервентне активности запослених у области заштите од насиља од 2019. године.

⁹¹ „Службени гласник Републике Србије“, број 61/16.

⁹² На основу сваке пријаве формира се предмет који се заводи у Националном контакт центру или се у случају потребе прослеђује надлежним институцијама. На основу Закона о министарствима Национални контакт центар је током извештајног периода свој делокруг надлежности остваривао у оквиру Сектора за информационо друштво и информациону безбедност при Министарству информисања и телекомуникација.

Национални контакт центар је први и за сада једини институционални механизам у региону који се бави превенцијом и реаговањем на угрожавање деце у дигиталном окружењу пружајући могућност грађанима да се бесплатно обрате на број телефона 19833 или путем онлајн платформе „Паметно и безбедно“.

С обзиром на то да се дигитално насиље може користити као инструмент за уцењивање жртве и разних облика притиска и манипулације, који као коначну последицу могу да имају улазак у ланац трговине људима, у циљу заштите од ризичних и опасних ефеката коришћења интернета, односно информационог-комуникационих технологија, едукатори Националног контакт центра током извештајног периода реализовали су 120 презентација програма превенције широм Републике Србије, којима је присуствовала 7.803 деце, односно ученика и 1.097 родитеља. Настављена је успешна сарадња с дечијим спортским камповима. Укупно 415 учесника кампова одслушало је програме едукације презентоване од стране едукатора Националног контакт центра.

Настављена је „дигитална експедиција“⁹³, караван дигиталних вештина писмености и безбедности, који је у 2023. години посетио неколико градова Србије у периоду од три месеца⁹⁴. Овим активностима у пет градова Србије и три београдске општине присуствовало је 690 ученика.

Поводом дана безбедног интернета који је обележен 7. фебруара 2023 године, Министарство информисања и телекомуникација и Национални контакт центар за безбедност деце на интернету, организовали су конференцију „Дан безбедног интернета 2023 - заједно за бољи интернет“⁹⁵. Презентацији програма, вештинама и знањима неопходним за безбедно коришћење интернета и комуникацију на друштвеним мрежама присуствовало је 70 ученика узраста од 10 до 13 година из 12 школа, 133 педагога, психолога и наставника из 52 основне и средње школе.

Сарадници Националног контакт центра редовно су учествовали у свим активностима на припреми реализације фазе 1 и фазе 2 везане за активирање платформе „Чувам те“ током 2023. године. Едукатори центра су, такође, заједно са члановима тима „Чувам те“ активно учествовали на припреми и реализацији програма обуке директора основних школа и запослених у центрима за социјални рад, а у циљу ефикасног коришћења платформе.

Национални контакт центар је током 2023. године, као део тријажног тима, у оквиру Националне платформе за превенцију насиља, које укључује и децу „Чувам те“, свакодневно примао и поступао по пријавама које су се односиле на било који облик дигиталног насиља.

Едукатори Националног контакт центра учествовали су на 31. Дечијем сајму, трибини „Безбедност деце на интернету“ која је одржана на Факултету политичких наука

⁹³ На иницијативу Кабинета тадашње председнице Владе Републике Србије и у партнерству са организацијама Програмом за развој Уједињених нација, Агенцијом САД за међународни развој и Propulsion, и уз подршку Министарства информисања и телекомуникација, Министарство за рад запошљавање борачка и социјална питања, Канцеларије за информационе технологије и електронску управу.

⁹⁴ Едукатори Националног контакт центра за безбедност деце на интернету су, поред презентација програма за безбедно коришћење информационо комуникационих технологија за децу, имали прилику да у непосредној комуникацији са грађанима дају савете и препоруке, како паметно и безбедно користити дигиталне технологије, а све у циљу подизања свести грађана о информационој безбедности.

⁹⁵ Догађај је реализован уз подршку Министарства просвете и УНИЦЕФ-а.

Универзитета у Београду, као и на вебинару “Take it down” на тему заштите деце од могуће злоупотребе њихових интимних фотографија и дечије порнографије.

Центар као континуирану активност спроводи медијску кампању⁹⁶ која је настала у сарадњи Министарства информисања и телекомуникација са јавним медијским сервисом, а чији је циљ подстицање дигиталне писмености и безбедности деце и младих.

Центар за заштиту жртава трговине људима је током 2023. године одржао две трибине за децу и родитеље основних школа у Београду, на којима је укупно учествовало око 100 учесника и трибину за родитеље у једној основној школи, на којој је присуствовало 20 учесника. Представници Центра учествовали су као предавачи на трибини о превенцији трговине људима, коју је организовао Црвени крст Нове Пазове, на којој је присуствовало око 20 грађана. Центар је учествовао и у раду Коалиције за окончање дечјих бракова, заједно са великим бројем удружења градова.

7.7. Мере превенције усмерене ка ромској популацији и правно невидљивим лицима

Као један од облика превенције трговине људима и спречавања трговине људима међу ромском популацијом, током извештајног периода, настављен је афирмативни упис ученика ромске националне мањине који немају потребна документа, у предшколску установу, као и основну школу. Мере афирмативне акције представљају битан аспект у борби против трговине људима и заштити права ове осетљиве групе. У школској 2023/2024. години уписано је у први разред средње школе, афирмативном мером, 2.511 ученика ромске националности, од чега 1.356 дечака и 1.155 девојчица.

Кроз меру подршке стипендирања предуниверзитетског образовања Рома, у школској 2022/2023. години одобрено је из буџета Министарства просвете 1.120 стипендија ученицима средњих школа у Републици Србији, који су припадници ромске националне мањине, а за школску 2023/2024. годину 1.084 ученичких стипендија. Од укупног броја додељених стипендија 59% стипендија су примиле девојчице.

Укупно је у систему ангажовано 271 педагошки асистент⁹⁷, као мера подршке, од чега 231 у основним школама, осам у средњим и 32 у предшколским установама. Министарство просвете је у претходне три године ангажовало нових 47 педагошких асистената, а током школске 2023/2024. године ангажовано је нових 12 педагошких асистената.

У вези са програмом бесплатних уџбеника, као мера подршке, Министарство просвете процењује да је значајан део ове мере подршка ученицима из ромских породица.⁹⁸

У сарадњи са УНИЦЕФ-ом, Министарство просвете спроводи пројекат „Премошћавање дигиталног јаза“ за најугроженије ученике као један од пројеката чији резултати значајно

⁹⁶ Кампања се реализује од октобра 2023. године у форми играних и информативних спотова и емитује се сваког радног дана у термину од 19:15 часова на првом програму Јавног медијског сервиса.

⁹⁷ За све педагошке асистенте обезбеђена је бесплатна обука на даљину коју финансира Министарство просвете под називом „Обука за педагошког асистента за децу и ученике ромске националности којима је потребна додатна подршка у образовању“. У сарадњи са УНИЦЕФ-ом обезбеђена је ИТ опрема, компјутери за школе и лаптопови за асистенте, као подршка њиховом раду на терену.

⁹⁸ Током школске 2023/2024. године обезбеђено је 777.466 уџбеничких јединица, од чега 72.357 на језицима националних мањина и 2.313 уџбеничких јединица прилагођених за ученике са сметњама у развоју и инвалидитетом.

унапређују доступност и квалитет образовања ученика који су под већим ризиком од одустајања.⁹⁹

Током извештајног периода, у вези са ученицима који су враћени по Споразуму о реадмисији, Министарство просвете је успоставило низ системских мера. Креирају се индивидуални образовни планови као мера подршке, затим обезбеђују се бесплатни уџбеници, а ту је и рад ромских педагошких асистената са ученицима и са породицима, као и појачана сарадња школе са повратничком породицом, саветодавни рад у малим групама и посредовање ресорне школске управе у поступку признавања сведочанства.

Министарство државне управе и локалне самоуправе указује на то да су у циљу превенције трговине људима у Републици Србији настављене активности којима се омогућава остваривање права сваког лица да буде уписано у матичну књигу рођених. Посебна пажња посвећује се упису деце у матичну књигу рођених и идентификацији родитеља у том поступку. Примењујући стандард идентификације у поступцима у којима се одлучује о правима деце, обезбеђује се механизам заштите у циљу спречавања сваке могуће врсте злоупотребе, између осталог, и трговине људима.

У оквиру закључених споразума о разумевању¹⁰⁰, у сарадњи са Заштитником грађана, Високим комесаријатом Уједињених нација за избеглице у Републици Србији и другим релевантним органима, Министарство државне управе и локалне самоуправе спроводи активности на решавању питања правне невидљивости. У извештајном периоду спроведене су три информативне кампање за представнике ромске заједнице, која је у највећем ризику од апатридије. Информативне кампање спроведене су 30. маја 2023. године у Нишу, 23. новембра 2023. године у Новом Пазару и 21. децембра 2023. године у Суботици¹⁰¹. На овим информативним кампањама учествовало је око 70 учесника.

У Нишу, 31. маја 2023. године, одржан је округли сто за матичаре, полицијске службенике, службенике центара за социјални рад и пружаоце бесплатне правне помоћи (укупно 92 учесника) у циљу ефикасне примене Инструкције за поступање у случајевима рођења детета чији родитељи немају лична документа, ради омогућавања уписа у матичну књигу рођених у циљу уписа у матичне књиге рођених одмах након рођења деце, без обзира на статус њихових родитеља.

Такође, Министарство указује на то да је припремљен водич са основним информацијама о начину прибављања личних докумената, односно начину остваривања права на упис у матичну књигу рођених. Овакав начин подршке има за циљ да будуће мајке у случају да

⁹⁹ У пројекат је укључено 30 основних школа које имају највише ученика ромске националности, а у просеку је у свакој школи 50% ромских девојчица. Школе су кроз пројекат добиле дигиталну опрему, 1.890 таблета и 60 лаптоп рачунара и развијен је концепт библиотека дигиталних технологија. Укупно је обухваћено 3.111 ученика, а психосоцијална услуга пружена је за 3.000 ученика. Акредитовану обуку за пружање психосоцијалне подршке, креирану у оквиру пројекта, похађала су 142 стручна сарадника (школски психолози и педагози). У току је имплементација школских планова психосоцијалне подршке, а то се односи и на 10 нових локалних мрежа школских психолога и педагога у 10 одабраних општина.

¹⁰⁰ Активности на решавању питања правне невидљивости су започете 2012. године закључењем првог Споразума о разумевању између Министарства државне управе и локалне самоуправе, Заштитника грађана и Високог комесаријата за избеглице Уједињених нација. До краја извештајног периода предузимане су активности у оквиру трећег по реду Споразума о разумевању који је закључен 10. фебруара 2022. године.

¹⁰¹ У Новом Пазару и Суботици у информативне кампање укључени су и матичари, полицијски службеници и службеници центара за социјални рад те је умрежавањем корисника услуга и службеника јавне управе додатно омогућено да се права грађана ефикасније реализују

немају идентификациона документа или нису уписане у матичну књигу рођених ово право остваре током трудноће, односно пре рођења детета.

Све напред наведене активности спроводе се међуресорном сарадњом и то у оквиру Оперативне групе¹⁰² која предузима активности на решавању преосталих појединачних случајева, лица која још нису остварила право на упис у матичну књигу рођених, као и спречавању појаве нових случајева.

7.8. Мере превенције усмерене ка мигрантској популацији и избеглицама

Центар за заштиту жртава трговине људима је у сарадњи са Међународном организацијом за миграције, организовао обуку за препознавање случајева трговине људима из мигрантске популације. Обука је одржана у Сјеници, за представнике система социјалне заштите и Комесаријата за избеглице и миграције Републике Србије, а на њој је учествовало 25 професионалаца.

Центар је спровео и две обуке на тему прелиминарне идентификације и пружања подршке жртвама из мигрантске популације, на којима је учествовало 60 представника из система социјалне заштите и запослених у Комесаријату за избеглице и миграције Републике Србије¹⁰³. Ове обуке су важне због процене да велики број случајева трговине људима, међу мигрантима, пролази неопажено и да та лица остају без заштите.

У сарадњи са организацијом Church World Service, Центар је одржао две обуке „Идентификација и заштита избеглица и миграната жртава трговине људима“, за 12 представника удружења која раде са мигрантима, као и за 20 представника међународних организација, удружења, центара за социјални рад и Управе за странце.

Стручни радници Центра учествовали су у спровођењу три обуке „Практичари у борби против трговине људима са посебним освртом на миграције“, којима је присуствовало 75 учесника из различитих система на локалу, у Београду, Бујановцу и Сомбору.

У циљу изградње и јачања капацитета запослених Црвеног крста, у активностима везаним за превенцију ризика са којима се суочавају избеглице и мигранти, везано за трговину људима и потребну прелиминарну идентификацију претпостављених жртава, одржана је у Београду међународна обука сарадника у превенцији и одговору на трговину људима¹⁰⁴. Значајан сегмент састанка посвећен је индикаторима прелиминарне идентификације претпостављених жртава трговине људима.

¹⁰² Оперативну групу чине Министарство државне управе и локалне самоуправе, Заштитник грађана, УНХЦР, Министарство унутрашњих послова, Министарство правде, Министарство за бригу о породици и демографију, Министарство здравља, итд.

¹⁰³ Одржане у склопу пројекта „Enhancing Rights-based and Survivor-centered Response to TIP“, који спроводи Међународна организација за миграције, а финансира Стејт Департмент.

¹⁰⁴ Овај међународни тренинг окупио је учеснике из Босне и Херцеговине, Црне Горе, Хрватске, Северне Македоније и Словеније као и из организација Црвеног крста из Србије. Обука је омогућила учесницима да размене искуства у одговору на трговину људима у раду са избеглицама и мигрантима. Важан аспект обуке односио се на оснаживање сарадника и пружање адекватних знања и вештина за даљи рад са мигрантском и избегличком популацијом од стране предавача из Канцеларије за координацију активности у борби против трговине људима, Центра за заштиту жртава трговине људима, Комесаријата за избеглице и миграције Републике Србије и релевантног удружења. Предавачи су нагласили потребу да се сви који у свом раду имају контакт са мигрантима и избеглицама добро информишу о њиховим језицима, култури и погледима на свет.

У извештајном периоду Комесаријат за избеглице и миграције наставио је, да у сарадњи са релевантним удружењем, спроводи едукативне радионице на тему превенције трговине људима, које су намењене корисницима који бораве у центрима за азил и прихватним центрима. Укупно је реализовано 105 радионица¹⁰⁵ на којима је учествовало укупно 324 корисника који су смештени у центрима, од којих је 26 било малолетно. На овим радионицама корисници су се упознали са ризицима са којима могу доћи у контакт, како да препознају трговину људима, и представљен им је систем заштите који је доступан у Републици Србији за претпостављене и идентификоване жртве трговине људима. Критеријум за избор центара био је да су у центру смештене породице, односно жене и деца.

У периоду од априла до октобра 2023. године Црвени Крст Суботице је једном недељно, у сарадњи са Службом тражења Црвеног крста Србије организовао радионице са мигрантима у Прихватном центру у Суботици, које су укључивале и тему трговине људима.

7.9. Јачање капацитета актера за борбу против трговине људима

Јачање капацитета актера и организовање различитих облика обука за актере у борби против трговине људима омогућавају стицање неопходних знања и вештина за ефикасније препознавање и реаговање на случајеве трговине људима, што резултира бољом заштитом жртава и процесуирањем починилаца. Истовремено, подстиче се боља међусекторска сарадња између различитих актера, што је од суштинске важности за свеобухватан приступ борби против трговине људима.

Подизањем свести актера о проблемима трговине људима повећавају се напори у превенцији и раном откривању случајева, што може значајно смањити број жртава. Актери који су адекватно обучени могу пружити бољу и свеобухватнију подршку жртвама, укључујући психосоцијалну помоћ, правну подршку и реинтеграцију у друштво. Такође, обуке доприносе да се национални напори у борби против трговине људима ускладе са међународним стандардима и dobrим праксама.

Центар за заштиту жртава трговине људима спровео је четири обуке под називом „Улога центара за социјални рад у прелиминарној идентификацији и подршци жртвама трговине људима“, на којима је учествовало 100 стручних радника из области социјалне заштите, запослених у локалним центрима за социјални рад, прихватилиштима за стара лица и прихватилиштима за децу.¹⁰⁶

Заједно са Међународном организацијом за миграције, Центар је започео рад на изради апликације за рано препознавање случајева трговине људима, намењене систему социјалне заштите.

Више јавно тужилаштво у Новом Саду је у сарадњи са Центром за социјални рад града Новог Сада и Сигурном женском кућом у Новом Саду, учествовало у спровођењу обуке за

¹⁰⁵ 44 у Центру за азил у Крњачи, 16 у Прихватном центру у Шиду, 14 у Прихватном центру у Босилеграду, 31 у Прихватном центру у Бујановцу.

¹⁰⁶ Одржавање ових обука је започето крајем 2021. године, уз подршку Мисије ОЕБС-а у Србији, и до сада је реализовано 12 обука за око 300 стручних радника. Центар наводи да су учесници одлично оценили едукације, а њихов ефекат се најбоље види кроз значајно повећање броја пријава из система социјалне заштите (53% у односу на 2022. годину). Мисија је такође обучила запослене у Центру да спроводе обуке.

стручна лица у Центру за социјални рад ради подизања стручних капацитета у примени индикатора трговине људима.

Комора социјалне заштите је током 2023. године организовала, у сарадњи са релевантним удружењем, осам едукација¹⁰⁷ без провере знања, на тему стручног усавршавања стручних радника у социјалној заштити, у којима је учествовало 132 учесника.

Током извештајног периода Комора социјалне заштите је организовала и три трибине¹⁰⁸, а број учесника на овим стручним скуповима био 69.

Комора социјалне заштите током 2023. године организовала је међународну конференцију под називом „Подршка жртвама и превенција виктимизације: изазови и перспективе“. Укупно је било 12 стручних скупова на тему трговине људима, на којима је учествовало 213 стручних радника из установа социјалне заштите.

Током извештајног периода, запослени у Канцеларији за азил при Управи граничне полиције Министарства унутрашњих послова у Сомбору учествовали су у обуци на тему „Практичари у борби против родно заснованог насиља и трговине људима са посебним освртом на миграције“.¹⁰⁹

Током извештајног периода, представници Националне службе за запошљавање учествовали су у три обуке¹¹⁰ у вези са темом трговине људима, са циљем ојачавања делотворног приступа тржишту рада за жртве и њиховог економског и социјалног укључивања.

Инспекторат за рад је периодично организовао интерне радионице за инспекторе како би их подсетио на факторе ризика, индикаторе, ризичне делатности и осетљиве категорије

¹⁰⁷ „Јачање процеса реинтеграције (потенцијалних) жртава трговине људима“, број учесника 13; „Практичари у борби против трговине људима са посебним освртом на миграције“, број учесника 24; „Практичари у борби против трговине људима са посебним освртом на миграције“, број учесника девет; „Практичари у борби против трговине људима са посебним освртом на миграције“, број учесника 13; „Унапређење заштите жена и девојчица жртава насиља и трговине људима“, број учесника 10; „Специфичност вођења случаја у контексту мешовитих миграција“, број учесника 24; „Подршка жртвама трговине људима у ризику на мигрантској рути“, број учесника 15; „Прелиминарна идентификација жртава трговине људима у мигрантској популацији“, број учесника 24.

¹⁰⁸ „Значај превенције у борби против трговине људима“, број учесника 15; „Усавршавање и унапређење знања о трговини људима за ефикасну интервенцију“, број учесника 30; „Позитивне промене у идентификацији жртава трговине људима из рањивих категорија“, број учесника 24

¹⁰⁹ Обуку је организовало релевантно удружење, а један полицијски службеник Канцеларије за азил, заједно са координаторком за борбу против родно заснованог насиља у Вишем јавном тужилаштву и саветником у Комесаријату за избеглице и миграције одржао је обуку представницима Сигурне куће у Сомбору, Центра за социјални рад, удружење „Сомборски едукативни центар“, Лекарима без граница и представницима Градске управе - Одељењу за друштвене делатности. Током обуке, представник Канцеларије за азил упознао је учеснике са радом организационе јединице и поступком азила у Републици Србији, посебно у случајевима где су тражиоци азила идентификовани као жртве трговине људима и родно заснованог насиља. Представљени су примери из праксе који показују да многи тражиоци азила нису одмах препознати као жртве, већ их полицијски службеници идентификују током поступка азила.

¹¹⁰ Тренинг подршке повратницима и жртвама трговине људима под називом „Улога и умрежавање актера у препознавању, пружању подршке и спречавању ретрауматизације жртава трговине људима и других рањивих група“, у склопу пројекта Немачке агенције за међународну сарадњу; Радионицу „Дужна пажња и одговорност у ланцу снабдевања у контексту сузбијања трговине људима и радне експлоатације“, у организацији релевантног удружења; Радионицу „Заштита и помоћ жртвама“, у циљу израде новог планског документа у области сузбијања трговине људима.

лица која се потенцијално могу наћи у улози жртава трговине људима.¹¹¹ Укупно 27 инспектора рада учествовало је на семинарима посвећеним превенцији и борби против трговине људима у сврху радне експлоатације. У извештајном периоду, новозапослени инспектори рада прошли су обуку на тему откривања и прелиминарне идентификације жртава трговине људима. Спроведене су две обуке „Превенција и сузбијање трговине људима у сврху радне експлоатације“¹¹², чији су учесници били 46 новозапослена инспектора рада из различитих градова у Србији, представници Министарства унутрашњих послова, Центра за заштиту жртава трговине људима, релевантног удружења¹¹³.

Представљене су добре праксе из Белгије у вези са улогом Инспектората за рад у превенцији и борби против трговине људима, правни стандарди, разлике између кршења Закона о раду и кривичног дела трговине људима, као улоге и одговорности различитих актера. Такође, презентоване су и недавно усвојене Препоруке Комитета министара Савета Европе о спречавању и борби против трговине људима у сврху радне експлоатације и студија „Трговина људима у сврху радне експлоатације у Србији: фактори ризика, трендови и изазови“.

Током извештајног периода за запослене у Комесаријату за избеглице и миграције организоване су различите обуке: осам запослених је прошло обуку о родно заснованом насиљу и трговини људима¹¹⁴; седам запослених је прошло обуку о употреби индикатора за идентификацију жртава трговине људима¹¹⁵; 69 запослених је обучено за обавезну идентификацију рањивих категорија у центрима за азил¹¹⁶; двоје запослених је похађало обуку о деци у покрету на Западном Балкану¹¹⁷; двоје запослених похађало обуку о положају ЛГБТИ особа, избеглица, тражилаца азила и особа у покрету¹¹⁸.

¹¹¹ Инспектори рада активно су учествовали на скуповима посвећеним трговини људима ради ширења знања и успостављања контаката са релевантним актерима. Стечена знања инспектори су преносили на представнике запослених код послодаваца како би и они допринели побољшању положаја радно ангажованих лица и смањењу ризика од трговине људима. Посебна пажња посвећена је контроли радног ангажовања осетљивих категорија, као што су жене, млади, страни држављани и лица ангажована преко агенција те ризичним делатностима као што су грађевинарство, пољопривреда, угоститељство, индустрија забаве и услуге.

¹¹² Обука спроведена у оквиру треће фазе заједничког програма Европске уније и Савета Европе „Horizontal Facility за Западни Балкан и Турску“ и пројекта „Јачање борбе против трговине људима у Србији“.

¹¹³ Циљеви обуке били су повећање знања инспектора рада о законском и стратешком оквиру за борбу против трговине људима у Србији, функционисању националног механизма за упућивање, индикаторима за детекцију и прелиминарну идентификацију жртава трговине људима, као и доступним услугама за пружање помоћи и подршке жртвама трговине људима у сврху радне експлоатације. Учесници су имали прилику да кроз групни рад и студије случаја размене искуства, анализирају случајеве из различитих професионалних перспектива, те вежбају употребу индикатора за детектовање трговине људима.

¹¹⁴ Обуку „Практичари у борби против родно заснованог насиља и трговине људима са посебним освртом на миграције“ спровео је Центар за заштиту жртава трговине људима у сарадњи са релевантним удружењем грађана.

¹¹⁵ Обука „Употреба индикатора за прелиминарну идентификацију жртава трговине људима и пружање подршке особама у ризику“ коју је спровео Центар за заштиту жртава трговине људима уз подршку Међународне организације за миграције. Ова обука ће се наставити и током 2024. године.

¹¹⁶ Обука за поступање запослених у центрима за азил и другим објектима која укључује обавезну идентификацију рањивих категорија.

¹¹⁷ Обука „Деца у покрету на Западном Балкану“.

¹¹⁸ Обука „Положај ЛГБТИ особа, избеглица, тражилаца азила и особа у покрету“.

Представник Комесаријата је био гост предавач на међународној обуци о трговини људима¹¹⁹. Центар за заштиту жртава трговине људима организовао је пет обука у различитим градовима, у којима је учествовало 42 службеника Комесаријата¹²⁰.

У току извештајног периода, уз помоћ Међународне организације за миграције, организована је радионица ради унапређења праксе криминалистичког поступања на основу анализе предистражних поступака у предметима трговине људима у 2021. и 2022. години¹²¹.

За учеснике из кључних институција Босне и Херцеговине, Црне Горе и Србије у области трговине људима, са учесницима посматрачима из Северне Македоније, Међународна организација за миграције организовала је регионалну обуку засновану на симулацијама стварних ситуација¹²². Такође, уз подршку Међународне организације за миграције организована је дводневна специјализована обука: „Оснаживање професионалаца у области борбе против трговине људима у Србији, „Унапређење дигиталних истрага и техника интервјуисања усмереног на жртве“, за тужиоце и полицијске службенике.

Међународна организација за миграције активно ради на изради апликације за прелиминарну идентификацију жртава трговине људима која ће бити доступна на сајту Центра за заштиту жртава трговине људима, као и апликација за мобилне телефоне. Најпре ће бити намењена Комесаријату за избеглице и миграције и центрима за социјални рад.

Правосудна академија Републике Србије организовала је семинар¹²³ на тему „Заштита жртава трговине људима током кривичног поступка“.¹²⁴

Укупно су одржана четири једнодневна семинара, у Београду, Новом Саду, Нишу и Крагујевцу на којима је укупно присуствовало 17 судија, 22 јавна тужиоца, девет судијских помоћника, шест тужилачких помоћника, четири адвоката и осталих, укупно 65 учесника.

У оквиру пројекта Канцеларије за борбу против дроге и криминала Уједињених нација „Подршка правди за жртве трговине људима у Југоисточној Европи“, организована је радионица на тему „Спречавање и сузбијање трговине људима у циљу радне експлоатације

¹¹⁹ Представник Комесаријата учествовао је као гост предавач на међународној обуци „Трговина људима - изазови на путу миграција“, коју је организовао Црвени крст Србије за своје запослене.

¹²⁰ Центар за заштиту жртава трговине људима је организовао обуке у оквиру пројекта који подржава Стејт Департмент и спроводи Међународна организација за миграције у Србији.

¹²¹ Учесници радионице били су представници полицијских управа Београд, Нови Сад, Ниш, Кикинда, Суботица, Смедерево, Крагујевац, Управа криминалистичке полиције Служба за борбу против организованог криминала, Одељење за сузбијање трговине људима и кријумчарење људи.

¹²² Десктоп вежба у истрагама трговине људима и кријумчарења људи и помоћи и заштите жртвама трговине људима на Западном Балкану.

¹²³ У оквиру пројекта „Правда и достојанство за жртве трговине људима које учествују у кривичном поступку“, у сарадњи са релевантним удружењем и Владом Сједињених Америчких Држава.

¹²⁴ Циљна група семинара биле су судије апелационих судова које поступају у предметима са елементима кривичног дела трговина људима, судије виших судова које поступају у предметима са елементима кривичног дела трговина људима, јавни тужиоци у апелационим јавним тужилаштвима који поступају у предметима са елементима кривичног дела трговина људима (контакт тачке у тужилаштвима), јавни тужиоци у вишим јавним тужилаштвима који поступају у предметима са елементима кривичног дела трговина људима (контакт тачке у тужилаштвима), адвокати који заступају жртве и оштећене у предметима са елементима кривичног дела трговина људима, тужилачки и судијски сарадници, корисници почетне обуке. Циљ семинара био је унапређење теоријских и практичних знања судија, јавних тужилаца, судијских и тужилачких сарадника и адвоката о процесним и материјалним аспектима кривичног дела трговина људима. Сензибилизација учесника за проактивно реаговање, разумевање трауме, пружање подршке и заштиту жртава трговине људима.

и принудног рада — мултисекторски приступ”. Циљна група радионице биле су судије, јавни тужиоци, полицијски службеници, самостални учесници, а примењена је методологија предавање/студија случаја¹²⁵. Укупно су одржане две тродневне радионице за 26 учесника.

Правосудна академија организовала је семинар на тему „Уједначавање судске праксе у предметима сузбијања трговине људима”. Циљна група семинара биле су судије апелационих и виших судова који поступају у предметима са елементима кривичног дела трговине људима¹²⁶. Укупно је одржано три једнодневне обуке у Правосудној академији у Нишу, у Правосудној академији у Београду и Правосудној академији у Крагујевцу. Укупно је присуствовало 43 судије.

Национална академија за јавну управу, током извештајног периода, реализовала је две обуке из општег програма стручног усавршавања државних службеника за 2023. годину на тему „Унапређење превенције и сузбијања трговине људима на националном нивоу”. Укупан број полазника на конкретним обукама био је 81.

Током извештајног периода, Национална академија за јавну управу остварила је сарадњу са Канцеларијом за координацију активности у борби против трговине људима Дирекције полиције Министарства унутрашњих послова и одржан је састанак 20. јула 2023. године, након чега је Канцеларија учествовала у припреми програма обуке, унапређења превенције и сузбијања трговине људима, како на националном тако и на локалном нивоу, у оквиру општих програма обука за 2024 годину.

На састанцима Мреже школа¹²⁷, тела за унапређење сарадње институција у чијем су делокругу послови изградње капацитета и стручног усавршавања у државним и другим органима, иницирано је и договорено са представницима Министарства унутрашњих послова, који су чланови Мреже, да као модел интерсекторске сарадње у области стручног усавршавања на обукама које спроводи Академија, а које се односе на трговину људима, гостују стручна лица управо, на тему унапређења превенције и сузбијања трговине људима. У оквиру годишњег програма Мреже школа за 2024. годину, као прва активност која се односи на програме обука, предвиђена обука „Унапређење превенције и сузбијања трговине људима на националном нивоу”. Циљна група ове обуке су државни службеници, запослени у јединицама локалне самоуправе, судије и судијски помоћници. Партнер Националној академији за јавну управу у спровођењу ове активности, односно обуке, биће Министарство унутрашњих послова и Правосудна академија.

Активности у циљу превенције трговине људима Министарства унутрашње и спољне трговине, у току извештајног периода, огледају се у иницијативама за инспекцијски надзор.

¹²⁵ Циљ радионице био је јачање капацитета представника полиције, тужилаштва и судова у супротстављању трговини људима у циљу радне експлоатације и принудног рада, уз ослањање на резултате активности које на том плану предузимају представници других државних органа, пре свега Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања (Инспектората за рад, Центар за заштиту жртава трговине људима) релевантне међународне организације и удружења.

¹²⁶ Циљ семинара био је унапређење теоријских и практичних знања судија о уједначавању судске праксе у предметима сузбијања трговине људима. Током семинара било је речи о уједначавању судске праксе у предметима сузбијања трговине људима у вези са учиниоцима и уједначавање судске праксе у предметима сузбијања трговине људима у вези са заштитом жртава.

¹²⁷ Формирана сагласно члану 8. Споразума о сарадњи у промоцији и подстицању интерресорног стручног усавршавања у државним и другим органима од 13. јула 2023. године.

Сектор тржишне инспекције извршио је превентивне инспекцијске надзоре у 10 случајева¹²⁸.

Удружење Астра, током извештајног периода, спровело је одређени број тренинга на позив Савета Европе, који су у фокусу имали превенцију трговине људима у циљу радне експлоатације. Током 2023. године ово удружење предузимало је активности у циљу подизања капацитета, посебно у области борбе против трговине људима у циљу радне експлоатације и питања одговорности у ланцима снабдевања и поштовања дужне пажње у пословању компанија.

Удружење Група 484 учествује у спровођењу регионалног пројекта¹²⁹ који има за циљ да ојача капацитете удружења и независних институција како би допринели процесу доношења политика, унапређења и заштите људских права странаца и њиховом укључивању у одрживи социјални и економски развој Западног Балкана. У извештајном периоду, урађено је мапирање капацитета удружења у погледу њихових компетенција, претходног искуства, институционалних и људских капацитета.

7.10. Сарадња и координација у превенцији трговине људима

С обзиром на сложеност и различите облике трговине људима, сарадња између различитих институција и организација омогућава ефикаснији приступ у борби против трговине људима.

Интерресорна сарадња треба да омогући брзу и тачну размену информација, што је кључно за благовремено откривање и спречавање трговине људима. Трговина људима је мултидисциплинарни проблем који захтева учешће полиције, здравствених и социјалних установа, правосуђа, образовних установа и удружења. Сарадња треба да омогући свеобухватан приступ који обухвата све аспекте превенције и помоћи жртвама.

Последњих година, у Републици Србији многи актери у области трговине људима су формализовали сарадњу кроз потписивање протокола, споразума и меморандума о сарадњи. Координација активности у борби против трговине људима, која је ојачана оснивањем Канцеларије за координацију активности у борби против трговине људима у Кабинету директора полиције, Дирекције полиције Министарства унутрашњих послова,

¹²⁸ У једном случају, инспектори су утврдили да је привредно друштво од краја 2022. до почетка 2023. године оглашавало и обављало послове запошљавања медицинских сестара и лекара у Немачкој без дозволе. Донета су решења о забрани оглашавања и наложено је прибављање дозволе. Поднет је захтев за прекршајни поступак који је резултирао новчаним казнама. Други случај укључивао је привредно друштво које је обављало сличне активности без дозволе. Донета су слична решења и покренут је прекршајни поступак који је у извештајном периоду и даље био у току. Инспектори су, такође, утврдили да је једно привредно друштво од јуна 2022. до априла 2023. оглашавало и обављало послове посредовања у запошљавању страних радника без дозволе. Донета су решења о забрани оглашавања и наложено је прибављање дозволе, а покренут је и прекршајни поступак. На основу претрага на интернету, откривено је да је у марту 2023. заказана презентација за запошљавање радника у Немачкој, коју су организовала два физичка лица без дозволе. Поднет је захтев за прекршајни поступак и донете су новчане казне. Сектор тржишне инспекције је такође извршио надзор по пријави о потенцијалној трговини људима у циљу радне експлоатације. Утврђено је да два привредна субјекта запошљавају раднике из Узбекистана без потребе за дозволом, јер их запошљавају директно код себе. По пријави релевантног удружења, извршен је надзор над привредним субјектом који је запошљавао раднике из Шри Ланке. Утврђено је да субјект запошљава раднике директно код себе и да не врши посредовање за друге послодавце.

¹²⁹ Укључивање у друштвене токове странаца на Западном Балкану - приступ социјалним и економским правима" (FOSTER).

додатно је унапређена и именовањем националног координатора за борбу против трговине људима.

У току извештајног периода релевантни актери у области трговине људима остваривали су сарадњу на свим нивоима, која се огледала у размени информација и заједничким активностима у превенцији и борби против трговине људима.

Активности Канцеларије за координацију активности у борби против трговине људима

У циљу пружања системског одговора у области борбе против трговине људима и унапређења међуинституционалне сарадње¹³⁰, Канцеларија за координацију активности у борби против трговине људима иницирала је одређивање контакт особа у релевантним државним органима и удружењима, као и у Савезу самосталних синдиката Србије, Унији послодаваца Србије, Црвеном крсту Србије и Привредној комори Србије.

Успостављена је сарадња са представницима Савеза самосталних синдиката Србије, Уније послодаваца Србије и Привредном комором Србије како би се побољшала превенција трговине људима у сврху радне експлоатације. Одржана су три састанка с циљем дефинисања активности и носилаца у оквиру новог планског документа у области борбе против трговине људима, укључујући сарадњу са Правосудном академијом.

У јулу 2023. године одржан је састанак са представницима Националне академије за јавну управу поводом програма обуке за област трговине људима на националном и локалном нивоу.

Канцеларија је успоставила континуирану сарадњу са Кабинетом тадашње председнице Владе Републике Србије ради координације активности у борби против трговине људима. У извештајном периоду реализовано је седам састанака на којима су разматрана конкретна питања, као што су унапређење капацитета Центра за заштиту жртава трговине људима и утврђивање процедура за доделу простора за смештај жртава.

У складу са Меморандумом о сарадњи потписаним између Министарства унутрашњих послова и релевантних удружења, одржана су три састанка на којима су присуствовали и представници Центра за заштиту жртава трговине људима. Ови састанци омогућили су решавање конкретних проблема и јачање сарадње.

Канцеларија свакодневно размењује информације и сарађује са организационим јединицама Дирекције полиције и другим линијама рада Министарства унутрашњих послова. Периодично се одржавају састанци са полицијским службеницима из различитих јединица, као и са представницима Центра за заштиту жртава трговине људима и другим релевантним организацијама.

Полицијски службеници Канцеларије су током 2023. године учествовали на укупно 56 међународних активности, укључујући састанке, радионице, обуке и конференције. Реализовано је око 60 састанака са представницима државних органа и око 40 интерних састанака са представницима организационих јединица Министарства унутрашњих послова.

¹³⁰ Ради реализације периодичних састанака, планирања заједничких активности и спровођења препорука међународних тела као што су Европска комисија, GRETA и Канцеларија за борбу против трговине људима Стејт Департмента.

У циљу превенције и упознавања јавности са проблемом трговине људима, Канцеларија је учествовала у креирању два медијска садржаја на ову тему.

У оквиру пројекта „Превенција и борба против трговине људима на Западном Балкану“¹³¹ реализоване су бројне активности. Израђена је спољна оцена спровођења Стратегије превенције и сузбијања трговине људима за период 2017-2022. године. У Београду и Нишу одржане су радионице за здравствене раднике ради идентификације и упућивања потенцијалних жртава. Такође, у Скопљу је организована регионална конференција у сарадњи са MARRI иницијативом.

Спроведен је пројекат „Побољшање заштите - управљање осетљивим миграцијама у Републици Србији“, финансиран од стране Швајцарске Конфедерације и спроведен од стране Међународне организације за миграције¹³². Током овог периода одржани су бројни састанци, укључујући и студијску посету Швајцарској ради јачања стратешке полицијске сарадње. У Сокобањи је организована радионица на тему унапређења криминалистичког поступања у случајевима трговине људима. У Нишу је одржан годишњи састанак локалних тимова за борбу против трговине људима, чиме је обележено 10 година од оснивања првих тимова у Србији. У децембру је одржан састанак са представницима Амбасаде Швајцарске ради дефинисања наставка сарадње за период 2024-2029.

Канцеларија је учествовала и у пројекту „Спречавање некажњивости трговаца људима и подршка жртвама трговине људима у Југоисточној Европи“, Канцеларије за борбу против дрога и криминала Уједињених нација. Овај пројекат обухватио је регионалне конференције и радионице на теме као што су сексуална експлоатација и рад преко интернета. У Дубровнику је одржана конференција посвећена унапређењу одговора на трговину људима, а у Врњачкој Бањи радионица о радној експлоатацији и принудном раду.

Међународна организација за миграције реализовала је пројекат „Инструмент подршке за изградњу капацитета за интегрисано управљање границама на Западном Балкану“. У оквиру овог пројекта одржано је шест радних састанака и ангажована је независна експерткиња за израду новог планског документа у области борбе против трговине људима. Реализоване су и четири тематске радионице.

Пројекат „Заједничко деловање на Западном Балкану против кријумчарења миграната и трговине људима“¹³³ обухватио је регионалну конференцију у Будви и обуку за вођење дигиталних истрага. У Сарајеву је одржан регионални округли сто на тему јачања правосудног одговора на трговину људима.

У оквиру пројекта „Борба против тешког криминала на Западном Балкану – ИПА 2019“, спроведеног од стране Немачке агенције за међународну сарадњу, организована је студијска посета аустријској полицији на тему сузбијања трговине људима. Такође, пројекат „ЕУ подршка јачању борбе против кријумчарења миграната и трговине људима на Западном Балкану“ укључио је састанак са координаторима ради дефинисања активности за 2024. годину.

¹³¹ Пројекат спроводе Немачка агенција за међународну сарадњу и Немачко министарство за економску сарадњу и развој.

¹³² У оквиру „Миграционог партнерства Швајцарска – Србија 2020-2023“.

¹³³ Пројекат финансира Министарства спољних послова Краљевине Данске.

7.11. Сарадња са међународним организацијама

Као што произилази из релевантних делова извештаја, у току извештајног периода, међународне организације су биле битни и активни партнери надлежним државним органима Републике Србије у превенцији и сузбијању трговине људима. Поред наведених активности у којима су своју улогу имале и међународне организације, у овом делу извештаја указујемо и на преостале активности међународних организација.

Канцеларија Савета Европе у Београду током извештајног периода спровела је више активности у циљу превенције трговине људима у сарадњи са институцијама Републике Србије и удружењима грађана.

У оквиру треће фазе заједничког програма Европске уније и Савета Европе Horizontal Facility за Западни Балкан и Турску и пројекта „Јачање борбе против трговине људима у Србији“, у извештајном периоду предузиман је низ активности у сарадњи са Националним известиоцем, Министарством унутрашњих послова и Канцеларијом за координацију активности у борби против трговине људима, Министарством за рад, запошљавање, борачка и социјална питања и Центром за заштиту жртава трговине људима, јавним тужилаштвом, удружењима грађана Астра и Атина.

Са циљем јачања институционалног оквира и оперативних капацитета Националног известиоца, мониторинг и извештавање о трговини људима, одржан је састанак на коме су представљени резултати и препоруке пројекта BAN III Balkans ACT Now, који су релевантна удружења реализовали претходних година, са фокусом на независно праћење трговине људима и коришћење развијеног алата за праћење. На састанку је представљен и приручник „Мониторинг и евалуација политика за сузбијање трговине људима – Приручник за заступнике жртава“, ток рада мултисекторских радних група за праћење и процес прилагођавања индикатора, настанак мониторинг извештаја, научене лекције о изазовима при прикупљању података за потребе праћења и препоруке.

Састанку су присуствовали представници Националног известиоца, представници Канцеларије за координацију активности у борби против трговине људима, Центра за заштиту жртава трговине људима, релевантних удружења.

Током извештајног периода заједнички пројекат Европске уније и Савета Европе „Јачање борбе против трговања људима у Србији“ оснажени су технички капацитети Националног известиоца, Канцеларије за координацију активности у борби против трговине људима, Центра за заштиту жртава трговине људима, релевантног удружења, у циљу помоћи за ефикасније спречавање, сузбијање, праћење и извештавање о трговини људима, као и пружање подршке жртвама и преживелима.

Ради јачања капацитета Националног известиоца, одржана је радионица са представником Националног известиоца за област трговине људима Холандије „Оснаживање одговора на борбу против трговине људима: мандат, улога и функционисање Националног известиоца за област трговине људима“. Поред представника Националног известиоца, на радионици су учествовали и национални координатор за борбу против трговине људима и руководилац Канцеларије за координацију активности у борби против трговине људима, као и запослени у Канцеларији. Представљени су примери добре праксе из Холандије у погледу улоге, мандата, функционисања и сарадње Националног известиоца за трговину људима са другим институцијама и организацијама. Указано је на начин и методологију

прикупљања информација/података, анализе, сарадња са актерима у борби против трговине људима.

Евалуација и ефикасност активности пројекта „Јачање борбе против трговине људима у Србији“ континуирано се прате путем редовних извештаја, билатералних састанака са партнерима и састанака Управног одбора. Такође, ефекти активности се прате и кроз званичну статистику Центра за заштиту жртава трговине људима (нпр. повећање упућивања потенцијалних жртава и деце у ризику из система образовања након одржаних обука о ревидираним индикаторима 2022. године, затим повећање броја идентификованих случајева трговине људима у сврху радне експлоатације итд.)

Кроз сарадњу са партнерима и корисницима, укључујући институције и релевантна удружења, пројекат доприноси достизању стандарда Конвенције Савета Европе за борбу против трговине људима и спровођењу препорука из новог, трећег евалуационог извештаја GRETA (Група експерата за борбу против трговине људима) усвојеног јуна 2023. године. Пројекат је посебно фокусиран на области борбе против трговине људима у сврху радне експлоатације, трговине децом и обезбеђивање заштите жртава, приступа правди и правним лековима.

Мисија ОЕБС-а је организовала конференцију о људским правима и трговини људима у ланцима снабдевања, заједно са Канцеларијом специјалног представника и координатором ОЕБС-а за борбу против трговине људима Секретаријата ОЕБС-а и релевантним удружењем. Конференција под називом „Дужна пажња у погледу поштовања људских права: предузимање корака у борби против трговине људима и радне експлоатације у ланцима снабдевања“ одржана је 22. марта 2023. године у Београду и окупила је 54 учесника (31 жена, 23 мушкарца) из владиног, невладиног и приватног сектора, у циљу умрежавања и упознавања свих заинтересованих страна и званичника са глобалним трендовима и изазовима у погледу интегрисања дужне пажње у погледу заштите људских права у регулаторни оквир ЕУ и глобално, као и њиховим импликацијама по приватни сектор. Посебан сегмент догађаја је био посвећен стању у Србији и усаглашености домаћег законодавства са међународним стандардима. Конференцији су присуствовали и представници Савета Европе, са којима Мисија ОЕБС-а у Србији координише све своје активности у циљу веће ефикасности и избегавања преклапања.

Током извештајног периода, Немачка агенција за међународну сарадњу је спроводила три регионална пројекта у вези са превенцијом и борбом против трговине људима на Западном Балкану.

Спровођен је пројекат „Превенција и борба против трговине људима“ (јул 2019 – јун 2023), а главне активности обухватале су подизање свести, унапређење капацитета за идентификацију жртава, јачање координације и пружање психосоцијалне подршке.

Пројекат „Борба против тешког криминала на Западном Балкану ИПА 2019“ (јул 2020 – јун 2023) имао је за циљ јачање институција у борби против организованог криминала и тероризма, пружање оперативне подршке и унапређење интероперабилности информационих система.

Такође, пројекат „ЕУ Подршка јачању борбе против кријумчарења миграната и трговине људима“ (јун 2023 – мај 2027): Суфинансиран од стране ЕУ, BMZ, италијанског и холандског министарства, фокусира се на јачање капацитета за борбу против кријумчарења миграната и трговине људима, сарадњу са ЕУ и другим актерима, и заштиту жртава.

У оквиру ових пројеката, Немачка агенција за међународну сарадњу је такође пружала подршку удружењима и институцијама у активностима подизања свести, едукације и пружања подршке жртвама у транзитним центрима и центрима за азил, као и у спровођењу екстерне евалуације националне стратегије за превенцију и сузбијање трговине људима.

У току извештајног периода, Министарство унутрашњих послова Републике Србије и Министарство унутрашњих послова Републике Словеније предузимали су активности у циљу усаглашавања Протокола између влада Републике Србије и Републике Словеније, у области борбе против трговине људима и злостављања деце, који би требало да буде потписан током 2024. године.

Такође, у периоду од 14. до 16. јуна 2023. године одржан је билатерални састанак између представника Републике Србије и представника Републике Северне Македоније, на тему примене Споразума о сарадњи у области борбе против трговине људима и Споразума о сарадњи у области борбе против кријумчарења миграната између Републике Србије и Републике Северне Македоније¹³⁴.

У периоду од 16. до 17. новембра 2023. године представници Националног известиоца учествовали су на округлом столу који је у Сарајеву у Босни и Херцеговини одржан у организацији Међународне организације за миграције. Тема округлог стола била је „Јачање одговора правосуђа на трговину људима и кријумчарење миграната у контексту мешовитих миграцијских кретања“. Представница Националног известиоца обратила се као панелиста Панела 2 „Примена приступа усмереног на жртве у целом кривичном поступку – мигрантска популација – ризици и рањивост“, чија је тема била постојеће праксе и оквири у региону који осигуравају да се права жртава промовишу током читавог процеса.

По наредби Тужилаштва за организовани криминал формирана је Ударна група за борбу против кријумчарења људи и трговине људима са периодом рада од две године чији је члан представник Управе граничне полиције Министарства унутрашњих послова. Током 2023. године представник Управе граничне полиције учествовао је на 3 састанка представника Ударних група земаља региона¹³⁵.

Судија Врховног суда Србије учествовао је на Регионалној мултидисциплинарној радионици на тему „Спречавање некажњивости трговаца људима и подршка жртвама трговине људима у Југоисточној Европи“, коју је организовао UNODC у сарадњи са Националном комисијом за борбу против трговине људима и илегалних миграција Владе Републике Северне Македоније, уз подршку Стејт департмента за праћење и борбу против трговине људима, која је одржана у Скопљу у Републици Северној Македонији. Такође судуја Врховног суда Србије учествовао је и у регионалном пројекту – „Симулација суђења

¹³⁴ У склопу пројекта „Јачање капацитета и партнерства за управљање миграцијама у Србији“ који спроводи Међународна организација за миграције уз подршку Швајцарске Конфедерације. Као члан делегације Републике Србије састанку је присуствовао и представник Националног известиоца.

¹³⁵ У оквиру пројекта „Заједничко деловање на Западном Балкану против кријумчарења миграната и трговине људима“ који финансира Министарство спољних послова Краљевине Данске, а спроводи га Међународна организација за миграције; У организацији Мисије ОЕБС-а у Србији одржан је трилатерални оперативни састанак представника ударних група Републике Србије, Северне Македоније и Мађарске на тему „Кријумчарење миграната“; Регионална конференција „Борба против трговине људима и кријумчарења миграната“ и Регионалном координационом састанку представника Ударних група земаља Западног Балкана.

у предметима трговине људима“, у сарадњи са Правосудном академијом и UNODC, која је одржана у Кишињеву, у Републици Молдавији.

Удружење Астра узело је учешће на догађају који је организовала мрежа GMCN (Global Missing Children's Network) у Тирани, где је дискутовано о иницијативи за увођење система за рано узбуњивање у случајевима нестанка деце. У периоду јануар – јун, 2023. године одржано је неколико тематских састанака у оквиру LSI (La Strada International) мреже. Теме које су покривене су мрежни рад на терену и подршка жртвама трговине људима, идентификација жртава трговине људима и примена принципа некажњавања жртава трговине људима.

8. АНЕКС I - ЗАКОНОДАВНИ ОКВИР У ОБЛАСТИ ТРГОВИНЕ ЉУДИМА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

Чланом 26. Устава Републике Србије¹³⁶ прописано је да нико не може бити држан у ропству или у положају сличном ропству. Сваки облик трговине људима је забрањен. Забрањен је принудни рад. Сексуално или економско искоришћавање лица које је у неповољном положају сматра се принудним радом. Принудним радом се не сматра рад или служба лица на издржавању казне лишења слободе, ако је њихов рад заснован на принципу добровољности, уз новчану надокнаду, затим рад или служба лица на војној служби, као ни рад или служба за време ратног или ванредног стања у складу са мерама прописаним приликом проглашења ратног или ванредног стања.

Законом о потврђивању Конвенције против транснационалног организованог криминала и допунских протокола Уједињених нација¹³⁷ Република Србија је потврдила наведену Конвенцију, као и Протокол за превенцију, сузбијање и кажњавање трговине људским бићима, нарочито женама и децом и Протокол против кријумчарења миграната копном, морем и ваздухом, који допуњују ову Конвенцију, а усвојени су у Палерму 2000. године.

Законом о потврђивању Конвенције о борби против трговине људима Савета Европе¹³⁸ Република Србија је потврдила наведену Конвенцију сачињену 2005. године у Варшави.

Законом о потврђивању Конвенције о прању, тражењу, заплени и одузимању прихода стечених криминалом и о финансирању тероризма Савета Европе¹³⁹ и Законом о потврђивању Конвенције о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици Савета Европе¹⁴⁰ Република Србија је потврдила и наведене конвенције.

Законом о Заштитнику грађана¹⁴¹, члан 2. став 3, прописано је да Заштитник грађана обавља послове Националног известиоца у области трговине људима, сходно Закону о потврђивању Конвенције о борби против трговине људима Савета Европе.

У складу са чланом 29. тачка 4. Закона о потврђивању Конвенције о борби против трговине људима Савета Европе, прописано је да свака страна уговорница треба да размотри могућност именовања националних извештача или других механизма за надгледање активности државних институција у борби против трговине људима и примене захтева које поставља национално законодавство.

Чланом 388. Кривичног законика¹⁴² предвиђено је кривично дело Трговина људима. У складу са наведеним чланом, ко силом или претњом, довођењем у заблуду или одржавањем у заблуди, злоупотребом овлашћења, поверења, односа зависности, тешких прилика другог, задржавањем личних исправа или давањем или примањем новца или друге користи, врбује, превози, пребације, предаје, продаје, купује, посредује у продаји, сакрива или држи друго лице, а у циљу експлоатације његовог рада, принудног рада, вршења

¹³⁶ „Службени гласник РС“, бр. 98/06 115/21.

¹³⁷ „Службени гласник СРЈ – Међународни уговори“, број 6/01.

¹³⁸ „Службени гласник РС – Међународни уговори“, број 19/09.

¹³⁹ „Службени гласник РС – Међународни уговори“, број 7/02.

¹⁴⁰ „Службени гласник РС – Међународни уговори“, број 12/13

¹⁴¹ „Службени гласник РС“, број 105/21.

¹⁴² „Службени гласник РС“, бр. 85/05, 88/05 - испр., 107/05 - испр., 72/09, 111/09, 121/12, 104/13, 108/14, 94/16 и 35/19.

кривичних дела, проституције или друге врсте сексуалне експлоатације, просјачења, употребе у порнографске сврхе, успостављања ропског или њему сличног односа, ради одузимања органа или дела тела или ради коришћења у оружаним сукобима, казниће се затвором од три до дванаест година.

За дела учињена према малолетном лицу учинилац ће се казнити казном прописаном за то дело и кад није употребио силу, претњу или неки други од наведених начина извршења. Ако је дело учињено према малолетном лицу, учинилац ће се казнити затвором најмање пет година.

Ако је услед наведених дела, наступила тешка телесна повреда неког лица, учинилац ће се казнити затвором од пет до петнаест година, а ако је наступила тешка телесна повреда малолетног лица, учинилац ће се казнити затвором најмање пет година. Такође, ако је услед ових дела наступила смрт једног или више лица, учинилац ће се казнити затвором најмање десет година.

Кривичним закоником прописано је да ко се бави вршењем овог кривичног дела или је дело извршено од стране групе, казниће се затвором најмање пет година. Ако је дело извршено од стране организоване криминалне групе, учинилац ће се казнити затвором најмање десет година.

Истовремено, прописано је да ко зна или је могао знати да је лице жртва трговине људима, па искористи њен положај или другоме омогући искоришћавање њеног положаја ради експлоатације, предвиђене овим чланом, казниће се затвором од шест месеци до пет година. Ако је ово дело учињено према лицу за које је учинилац знао или је могао знати да је малолетно, учинилац ће се казнити казном затвора од једне до осам година.

Пристанак лица на експлоатацију или на успостављање ропског или њему сличног односа из става не утиче на постојање кривичног дела Трговина људима.

Чланом 389. Кривичног законика предвиђено је кривично дело Трговина малолетним лицима ради усвојења. Овим чланом прописано је да ко одузме лице које није навршило шеснаест година ради његовог усвојења противно важећим прописима или ко усвоји такво лице или посредује у таквом усвојењу или ко у том циљу купи, прода или преда друго лице које није навршило шеснаест година или га превози, обезбеђује му смештај или га прикрива, казниће се затвором од једне до пет година. Ко се бави вршењем делатности из овог члана или је дело извршено од стране групе, казниће се затвором најмање три године. Ако је дело извршено од стране организоване криминалне групе, учинилац ће се казнити затвором најмање пет година.

Чланом 161. и 162. Законика о кривичном поступку¹⁴³ предвиђене су посебне доказне радње и кривична дела у односу на која се примењују посебне доказне радње. Између осталог, чланом 162. Законика предвиђено је да се на кривично дело из члана 388. Кривичног законика могу применити посебне доказне радње.

Законом о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица¹⁴⁴, члан 150, прописано је да веће, којим председава судија који је стекао посебна знања из области права детета и кривичноправне заштите малолетних лица, суди

¹⁴³ „Службени гласник РС“, бр. 72/11, 101/11, 121/12, 32/13, 45/13, 55/14, 35/19, 27/21 - одлука УС и 62/21 - одлука УС.

¹⁴⁴ „Службени гласник РС“, број 85/05.

пунолетним учиниоцима следећих кривичних дела прописаних Кривичним закоником, ако је оштећени у кривичном поступку малолетно лице, између осталих, и за кривична дела Трговина људима из члана 388. Кривичног законика и Трговина децом ради усвојења из члана 389. Кривичног законика.

Истовремено, јавни тужилац који је стекао посебна знања из области права детета и кривичноправне заштите малолетних лица покреће и поступак против пунолетних учинилаца других кривичних дела прописаних Кривичним закоником, сагласно одредбама овог дела закона, ако оцени да је то потребно ради посебне заштите личности малолетних лица као оштећених у кривичном поступку.

Законом о забрани дискриминације¹⁴⁵, члан 13, прописано је, између осталог, да су тешки облици дискриминације ропство, трговина људима, сегрегација, апартхејд, геноцид, етничко чишћење и њихово пропагирање.

Законом о социјалној заштити¹⁴⁶, члан 41, прописано је ко су корисници услуга социјалне заштите. Наведеним чланом прописано је да малолетно лице и пунолетно лице до навршених 26 година живота јесте корисник у смислу члана 41. став 1. Закона када му је услед породичних и других животних околности угрожено здравље, безбедност и развој, односно ако је извесно да без подршке система социјалне заштите не може да достигне оптимални ниво развоја, а нарочито ако је, између осталог, жртва трговине људима.

Истовремено, чланом 206. овог Закона прописано је да се из буџета Републике Србије финансирају права и услуге социјалне заштите о чијем се обезбеђивању стара Република Србија, и то, између осталог, услуге смештаја за жртве трговине људима.

Законом о спречавању насиља у породици¹⁴⁷, члан 4, прописано је да се овај закон примењује и на сарадњу у спречавању насиља у породици, између осталог, и у кривичним поступцима за кривична дела Трговина људима из члана 388 Кривичног законика.

Законом о бесплатној правној помоћи¹⁴⁸, члан 4. прописани су услови за пружање бесплатне правне помоћи. Наведеним чланом прописано је да држављанину Републике Србије, лицу без држављанства, страном држављанину са сталним настањем у Републици Србији и другом лицу које има право на бесплатну правну помоћ према другом закону или потврђеном међународном уговору, бесплатна правна помоћ може да се пружи и ако је реч, између осталог, о лицу које остварује правну заштиту од тортуре, нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања или трговине људима.

Законом о странцима¹⁴⁹ је предвиђено да су посебно угрожена лица у складу са одредбама овог закона, између осталог, жртве трговине људима. У складу са чланом 40. Закона прописано је да привремени боравак је дозвола за боравак страног држављанина у Републици Србији и може да се одобри странцу који намерава да борави у Републици Србији дуже од 90 дана у периоду од 180 дана, дуже од периода боравка одређеног међународним уговором, односно дуже од периода на који је издата виза за дужи боравак, по основу, између осталог, статуса претпостављене жртве трговине људима и статуса жртве трговине људима. У овим случајевима издаје се дозвола за привремени боравак. Странац

¹⁴⁵ „Службени гласник РС“, бр. 22/09 и 52/21.

¹⁴⁶ „Службени гласник РС“, бр. 24/11 и 117/22 - одлука УС.

¹⁴⁷ „Службени гласник РС“, бр. 94/16 и 10/23 - др. закон.

¹⁴⁸ „Службени гласник РС“, број 87/18.

¹⁴⁹ „Службени гласник РС“, бр. 24/18, 31/19 и 62/23.

коме је привремени боравак одобрен по неком од ових основа дужан је да у Републици Србији борави у складу са основом због које му је боравак и одобрен.

Чланом 62. овог Закона предвиђен је привремени боравак странца за кога се претпоставља да је жртва трговине људима. Уколико се током спровођења поступка утврђивања идентитета странца на основу посебних показатеља претпостави да је странац жртва трговине људима, надлежни државни орган за идентификацију и координацију заштите жртава трговине људима врши процену стања и потреба жртве као и идентификацију жртве, у складу са законским овлашћењима у домену регистроване делатности. Надлежни државни орган за идентификацију и координацију заштите жртава трговине људима обавештава Министарство унутрашњих послова о покретању поступка и информише странца о условима за одобрење привременог боравка и другим правима. Привремени боравак странцу за којег се претпоставља да је жртва трговине људима може се одобрити без испуњавања општих услова из члана 43. овог закона у временском трајању од 90 дана. Током трајања привременог боравка омогућава се опоравак и елиминисање могућег даљег утицаја извршиоца кривичног дела на жртву, као и могућност да, на основу благовремених и потпуних информација о свом статусу, самостално, без условљавања на сведочење, донесе одлуку о даљој сарадњи са надлежним државним органом за идентификацију и координацију заштите жртава трговине људима, судом, тужилаштвом или полицијом. У времену важења привременог боравка по овом основу не може се донети решење о враћању. У времену важења привременог боравка по овом основу, надлежни државни орган за идентификацију и координацију заштите жртава трговине људима координира заштитом жртве трговине људима и у сарадњи са другим институцијама, установама и организацијама обезбеђује сигурност и заштиту, прикладан и сигуран смештај, психолошку и материјалну помоћ, приступ хитној медицинској заштити, приступ образовању за малолетнике, саветовање и информисање о његовим законским правима и правима која су му доступна, на језику који разуме. Ако постоји потреба, обезбеђују се и услуге превоза, тумачења и помоћ у остваривању његових права и интереса у случају вођења кривичног поступка.

Када се за малолетног странца за кога се претпоставља да је жртва трговине људима утврди да нема пратњу родитеља, старатеља или законског заступника, надлежни орган, орган старатељства и полиција, у сарадњи са надлежним државним органом за идентификацију и координацију заштите жртава трговине људима, утврђује да ли се на територији Републике Србије налази његова породица, у циљу спајања породице. Жртва се неће спајати са породицом када државни орган надлежан за заштиту жртава трговине људима оцени да спајање малолетника са породицом није у његовом најбољем интересу, а нарочито уколико постоји сумња да је породица жртве умешана у трговину људима. Спајање малолетника са породицом вршиће се само у ситуацијама када надлежни орган старатељства у сарадњи са надлежним државним органом за идентификацију и координацију заштите жртава трговине људима, утврди да је спајање са породицом у најбољем интересу детета.

Ако се на територији Републике Србије не налази породица жртве или је није могуће пронаћи, малолетнику ће се поставити старатељ у складу са законом.

Чланом 63. Закона о странцима предвиђен је привремени боравак за жртве трговине људима. Уколико се у поступку из члана 62. овог закона утврди да је странац жртва трговине људима и да је донео самосталну одлуку о даљој сарадњи са надлежним државним

органом за идентификацију и координацију заштите жртава трговине људима, судом, тужилаштвом или полицијом, надлежни орган за заштиту жртава трговине људима у форми стручног мишљења о наведеном обавештава Министарство унутрашњих послова.

Жртви трговине људима може се одобрити привремени боравак без испуњавања услова из члана 41. став (2) или члана 43. овог закона. Жртвама трговине људима, укључујући и малолетнике који су жртве, одобриће се привремени боравак уколико надлежни државни орган за идентификацију и координацију заштите жртава трговине људима сматра да је његов боравак нужен ради његове заштите, опоравка и осигурања безбедности или уколико суд, тужилаштво или полиција сматрају да је његово присуство неопходно због сарадње у кривичном поступку.

Привремени боравак странцу који је жртва трговине људима одобрава се на период од годину дана, са могућношћу продужавања под истим условима. Странац коме је одобрен привремени боравак као жртви трговине људима, поред права из члана 62. овог закона, без условљавања на пристанак сведочења, има право на приступ тржишту рада, стручном усавршавању и образовању.

Странцу са одобреним привременим боравком за жртве трговине људима, који нема довољно материјалних средстава за неопходно лечење, надлежни државни орган за идентификацију и координацију заштите жртава трговине људима, самостално или у сарадњи са системом здравства, надлежним центром за социјални рад и другим пружаоцима услуга и организацијама, обезбедиће доступност медицинске и друге неопходне помоћи. Приликом одобравања привременог боравка странцу који је малолетан, надлежни орган узима у обзир најбољи интерес малолетника, његов узраст и зрелост.

Чланом 64. Закона о странцима прописан је престанак хуманитарног боравка и привременог боравка за жртве трговине људима. Привремени боравак за жртве трговине људима или привремени боравак може се укинути у било ком тренутку уколико странац више не испуњава услове, а нарочито: ако је странац коме је одобрен привремени боравак активно, добровољно и самоиницијативно обновио контакте са лицима осумњиченим да су починили кривично дело из области трговине људима и ирегуларних миграција, односно ако се утврди да је пријава ових кривичних дела лажна или неоснована; ако је странац коме је одобрен привремени боравак престао да сарађује или се у процесу сарадње служи преварама; када то захтевају разлози заштите безбедности Републике Србије и њених грађана; када правосудни органи одлуче да обуставе поступак.

Привремени боравак из хуманитарних разлога из члана 61. став (1) тач. 1), 2), 4) и 5) престаје ако престану околности због којих је странцу одобрен привремени боравак или то захтевају разлози заштите безбедности Републике Србије и њених грађана.

Законом о републичким административним таксама¹⁵⁰ прописано је да таксу за привремени боравак не плаћају страни држављани који се, у складу са законом, сматрају претпостављеном жртвом трговине људима или жртвом трговине људима.

¹⁵⁰ „Службени гласник РС“, бр. 43/03, 51/03 - испр., 61/05, 101/05 - др. закон, 5/09, 54/09, 50/11, 70/11 - усклађени дин. изн., 55/12 - усклађени дин. изн., 93/12, 47/13 - усклађени дин. изн., 65/13 - др. закон, 57/14 - усклађени дин. изн., 45/15 - усклађени дин. изн., 83/15, 112/15, 50/16 - усклађени дин. изн., 61/17 - усклађени дин. изн., 113/17, 3/18 - испр., 50/18 - усклађени дин. изн., 95/18, 38/19 - усклађени дин. изн., 86/19, 90/19 - испр., 98/20 -

Законом о запошљавању странаца¹⁵¹ прописано је да се лицем из посебне категорије странаца, у смислу овог закона, сматра и жртва трговине људима. У складу са чланом 3. овог Закона, право на рад у Републици Србији, без издате јединствене дозволе, остварује странац коме је, у складу са законом, одобрен привремени боравак по основу статуса претпостављене жртве трговине људима и жртве трговине људима.

Законом о азилу и привременој заштити¹⁵² предвиђено је начело заштите најбољег интереса малолетног лица. Приликом процене најбољег интереса малолетног лица узима се у обзир добробит, социјални развој и порекло малолетног лица, мишљење малолетног лица зависно од његовог узраста и зрелости, начело јединства породице, као и заштита и безбедност малолетног лица, посебно ако постоји сумња да је малолетно лице жртва трговине људима или жртва насиља у породици и других облика родно заснованог насиља.

Такође, овим Законом предвиђено је и начело обезбеђења посебних процесних и прихватних гаранција. У поступку азила води се рачуна о специфичној ситуацији лица којима су потребне посебне процесне или прихватне гаранције, као што су малолетна лица, малолетна лица без пратње, особе са инвалидитетом, старија лица, труднице, самохрани родитељи са малолетном децом, жртве трговине људима, тешко болесна лица, особе са душевним поремећајима, као и лица која су била мучена, силована или изложена другим тешким облицима психолошког, физичког или полног насиља, као што су жене жртве сакаћења полних органа.

Посебним процесним и прихватним гаранцијама пружа се одговарајућа помоћ тражиоцу који с обзиром на своје личне околности није способан да остварује права и обавезе из овог закона без одговарајуће помоћи. Поступак идентификације личних околности лица надлежни органи спроводе континуирано, а најраније у разумном року након иницирања поступка азила, односно изражавања намере да поднесе захтев за азил на граници или у транзитном простору.

Законом о здравственој заштити¹⁵³, члан. 11, прописано је да се друштвена брига за здравље остварује обезбеђивањем здравствене заштите групацијама становништва које су изложене повећаном ризику оболевања, здравствене заштите лица у вези са спречавањем, сузбијањем, раним откривањем и лечењем болести и стања од већег јавноздравственог значаја, као и здравствене заштите социјално угроженог становништва, под једнаким условима на територији Републике Србије. Друштвеном бригом за здравље обухваћене су и жртве трговине људима.

Чланом 239. овог Закона прописано је да се из буџета Републике Србије, према ценовнику здравствених услуга који је усвојила организација обавезног здравственог осигурања за здравствене услуге које су обухваћене обавезним здравственим осигурањем, плаћа накнада здравственим установама за здравствене услуге пружене, између осталог, странцима који су жртве трговине људима.

Законом о здравственом осигурању¹⁵⁴, члан 16, прописано је, између осталог, да се жртве трговине људима сматрају осигураницима у смислу овог закона и када та лица не

усклађени дин. изн., 144/20, 62/21- усклађени дин. изн., 138/22, 54/23 - усклађени дин. изн., 92/23 и 59/2024 - усклађени дин. изн.

¹⁵¹ „Службени гласник РС“, бр. 128/14, 113/17, 50/18, 31/19 и 62/23.

¹⁵² „Службени гласник РС“, број 24/18.

¹⁵³ „Службени гласник РС“, бр. 25/19 и 92/23 - аутентично тумачење.

¹⁵⁴ „Службени гласник РС“, бр. 25/19 и 92/23.

испуњавају услове за стицање својства осигураника прописана овим Законом и која не испуњавају услове да буду осигурани као чланови породице осигураника.

Поред наведених закона који садрже конкретне одредбе које се односе на област трговине људима, у Републици Србији постоје и други закони који могу имати везе и уређивати

дређена питања у овој области¹⁵⁵. На област трговине људима у Републици Србији утицај могу имати и планска документа која се односе на различите области¹⁵⁶.

¹⁵⁵ Закон о ратификацији Конвенције Уједињених нација о правима детета („Службени лист СФРЈ – Међународни уговори“, број 15/90 и „Службени лист СРЈ – Међународни уговори“, бр. 4/96 и 2/97), Закон о ратификацији Факултативног протокола о продаји деце, дејој проституцији и дејој порнографији уз Конвенцију о правима детета („Службени лист СРЈ – Међународни уговори“, бр. 7/02), Закон о потврђивању Конвенције МОР број 105 која се односи на укидање принудног рада („Службени лист СРЈ – Међународни уговори“, број 13/02), Закон о потврђивању Конвенције МОР број 182 о најгорим облицима дејег рада и препоруке МОР број 190 о забрани и хитној акцији за укидање најгорих облика дејег рада, („Службени лист СРЈ – Међународни уговори“, број 2/03), Закон о ратификацији Међународног пакта о грађанским и политичким правима („Службени лист СФРЈ – Међународни уговори“, број 7/71), Закон о ратификацији Конвенције о елиминисању свих облика дискриминације жена („Службени лист СФРЈ – Међународни уговори“, број 11/81), Закон о ратификацији Конвенције Уједињених нација против транснационалног организованог криминала и допунских протокола („Службени лист СРЈ – Међународни уговори“, број 6/01), Закон о ратификацији Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода, измењене у складу са Протоколом број 11, Протокола уз Конвенцију за заштиту људских права и основних слобода, Протокола број 4 уз Конвенцију за заштиту људских права и основних слобода којим се обезбеђују извесна права и слободе који нису укључени у Конвенцију и први Протокол уз њу, Протокола број 6 уз Конвенцију за заштиту људских права и основних слобода о укидању смртне казне, Протокола број 7 уз Конвенцију за заштиту људских права и основних слобода, Протокола број 12 уз Конвенцију за заштиту људских права и основних слобода и Протокола број 13 уз Конвенцију за заштиту људских права и основних слобода о укидању смртне казне у свим околностима, („Службени лист СЦГ – Међународни уговори“, бр. 9/03, 5/05 и 7/05 - исправка и „Службени гласник РС – Међународни уговори“, бр. 12/10 и 10/15), Закон о потврђивању Конвенције Савета Европе о заштити деце од сексуалног искориштавања и сексуалног злостављања („Службени гласник РС – Међународни уговори“, број 12/13), Закон о одговорности правних лица за кривична дела („Службени гласник РС“, број 97/08), Закон о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, тероризма и корупције („Службени гласник РС“, бр. 94/16, 87/18 - др. закон и 10/23), Закон о спречавању прања новца и финансирања тероризма („Службени гласник РС“, бр. 113/17, 91/19, 153/20 и 92/23), Закон о одузимању имовине проистекле из кривичног дела („Службени гласник РС“, бр. 32/13, 94/16 и 35/19), Закон о програму заштите учесника у кривичном поступку („Службени гласник РС“, број 85/05), Закон о јавном реду и миру („Службени гласник РС“, бр. 6/16 и 24/18), Закон о међународној правној помоћи у кривичним стварима („Службени гласник РС“, број 20/09), Закон о посебним мерама за спречавање вршења кривичних дела против полне слободе према малолетним лицима („Службени гласник РС“, број 32/13), Закон о граничној контроли („Службени гласник РС“, број 24/18), Закон о полицији („Службени гласник РС“, бр. 6/16, 24/18 и 87/18), Закон о евиденцијама и обради података у области унутрашњих послова („Службени гласник РС“, број 24/18), Закон о јавном тужилаштву („Службени гласник РС“, број 10/23), Закон о уређењу судова („Службени гласник РС“, број 10/23), Закон о инспекцијском надзору („Службени гласник РС“, бр. 36/15, 44/18 - др. закон и 95/18), Закон о раду („Службени гласник РС“, бр. 24/05, 61/05, 54/09, 32/13, 75/14, 13/17 - УС, 113/17 и 95/18 - аутентично тумачење), Закон о запошљавању и осигурању за случај незапослености („Службени гласник РС“, бр. 36/09, 88/10, 113/17, 113/17 - др. закон и 49/21), Закон о условима за упућивање запослених на привремени рад у иностранство и њиховој заштити („Службени гласник РС“, бр. 91/15 и 50/18), Закон о агенцијском запошљавању („Службени гласник РС“, број 86/19), Закон о поједностављеном радном ангажовању на сезонским пословима („Службени гласник РС“, бр. 50/15, 44/18 - др. закон и 95/18), Закон о управљању миграцијама („Службени гласник РС“, број 107/12), Закон о пресађивању људских органа („Службени гласник РС“, бр. 57/18 и 111/21 - одлука УС), Породични закон („Службени гласник РС“, бр. 18/05 и 72/11 - др. закони 6/15), Закон о магичним књигама („Службени гласник РС“, бр. 20/09, 145/14 и 47/18), Закон о основама система образовања и васпитања („Службени гласник РС“, бр. 88/17, 27/18 - др. закон, 10/19, 6/20, 129/21 и 92/23), Закон о парничном поступку („Службени гласник РС“, бр. 72/11, 49/13 - одлука УС, 74/13 - одлука УС, 55/14, 87/18, 18/20 и 10/23 - др. закон), Закон о облигационим односима („Службени лист СФРЈ“, бр. 29/78, 39/85, 45/89 - одлука УС и 57/89; „Службени лист СРЈ“, број 31/93, „Службени лист СЦГ“, број 1/03 - Уставна повеља и „Службени гласник РС“, број 18/20), Закон о електронским комуникацијама („Службени гласник РС“, бр. 44/10, 60/13 - УС, 62/14, 95/18 - др. закон и 35/23 - др. закон), Закон о организацији и надлежности државних органа за борбу против високотехнолошког криминала („Службени гласник РС“, бр. 61/05, 104/09, 10/23 и 10/23 - др. закон), Закон о информационој безбедности („Службени гласник РС“, бр. 6/16, 94/17 и 77/19), Закон о јавним медијским сервисима („Службени гласник РС“, бр. 83/14, 103/15, 108/16, 161/20, 129/21, 142/22 и

92/23), Закон о јавном информисању и медијима („Службени гласник РС“, број 92/23), Закон о родној равноправности („Службени гласник РС“, број 52/21), Закон о заштити података о личности („Службени гласник РС“, број 87/18), Закон о удружењима („Службени гласник РС“, бр. 51/09, 99/11 - др. закон и 44/18 - др. закон), Закон о Црвеном крсту Србије („Службени гласник РС“, број 107/05).

¹⁵⁶ Стратегија интегрисаног управљања границом у Републици Србији за период 2022-2027. године, Национална стратегија за остваривање права жртава и сведока кривичних дела у Републици Србији за период 2020-2025. године, Стратегија за родну равноправност за период од 2021. до 2030. године, Стратегија за спречавање и борбу против родно заснованог насиља према женама и насиља у породици за период од 2021-2025. године, Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња за период 2022-2030. године, Стратегија за младе у Републици Србији за период 2023-2030. године, Стратегија превенције и заштите од дискриминације за период од 2022. до 2030. године, Стратегија запошљавања у Републици Србији за период од 2021. до 2026. године, Стратегија о економским миграцијама Републике Србије за период 2021-2027. године, Стратегија развоја информационог друштва и информационе безбедности у Републици Србији за период од 2021. до 2026. године, Стратегија развоја система јавног информисања у Републици Србији за период 2020-2025. године и Стратегија за стварање подстицајног окружења за развој цивилног друштва у Републици Србији за период 2022-2030. године.